

SISÄLLYSLUETTELO
KYLÄN KUJILTA JA TUVILTA

Alkuvaiheita

1. Kyröntietä seuraten
2. Yli Salo-Auratien
3. Yli Rytälän sillan
4. Horristenkujalle
5. Kodantien varrelle
6. Aurantielle
7. Poiketaan Puistontielle ”Karjalankulmalle
8. Takaisin Salo-Auratielle
9. Maanviljelyksen historiaa
10. Aurantietä eteenpäin
11. Rasuntien asujia
12. Kuljetaan Aurantietä Auran rajalle ”Selkärajalle”

HORRINEN – ELÄMÄMME KYLÄ

ALKUVAIHEITA

Horrinen ja Kotamäki ovat ne ensimmäiset yksinäistilat Tarvasjoen länsipuolella, jotka Suomessa ainutlaatuisena säilyneessä asiakirjassa vuodelta 1316 mainitaan seudun asutuksen alun neljästä tilasta. Näistä myöhemmin asutuksen laajetessa muodostui yhtenäinen Horristen kylä.

Oletettavaa on, että ennen kiinteää asutusta on asukkaita ollut kylällä jo erätalouden aikana, Horrinen oli laajalti tunnettu seutu pakanallisen uhrilehdon Hiiden tähden. Oli tuo hiisi sitten Horristen Hiidenmäellä tai Tallakappelin ja nykyisen kirkon paikalla, niin se oli tuttu vanhaa Hämeen Härkätietä kulkeville ja siitä poikkeavaa Vanhatietä Satakuntaan tai Pirkanmaalle matkaaville. Kotamäen nimikin jo kertoo, että näillä Horristen kunnalla oli ainakin tilapäistä asutusta jo eräkauden aikana ja varmasti ennen kiinteän asutuksen tuloa tai kylän rajojen maastoon merkkäämistä.

Aulis Ojan Tarvasjoen historia kertoo kuinka Horrinen ensi kerran tulee asiakirjoihin vuonna 1533, jolloin Horristen Pietari mainitaan Marttilan kihlakunnan lautamiehenä. Vuoden 1540 maakirjan mukaan Horrisissa oli Kotamäki, Korila, Kula ja Tah. Näistä kantataloista Korila (Vähätalo) jaettiin kahtia 1582, Kulasta (Frosti) erotettiin 1599 Seppä ja Tahista (Tahila) 1601 Nikula. Koriloiden sulaututtua yhteen vuonna 1694, kylässä oli taas Kotamäki ja viisi kantataloa.

Jo vuoden 1540 maakirjassa Kotamäki mainitaan entisenä rälssitilana, joka myytiin kuningas Kustaa Vaasalle 1555. Kuningas Juhana III aikana vuonna 1581 Halikon Joensuun herra Krister Klaunpoika Horn pakkolunasti talon itselleen sillä varjolla, että se aikoinaan oli kuulunut hänen esivanhemmilleen. Näin Kotamäestä tuli Joensuun kartanon alustalaistila, jota kylän muista itsenäisistä talonpoikaistaloista poiketen viljeli lampuoti eli vuokraaja. Vuosiksi 1603 -1683 Kotamäki siirtyi Tammelan Jokioisten kartanon alustalaistaloksi, kunnes 1683 se peruutettiin kruunulle ns. isossa reduktiossa. Isonvihan jälkeen Kotamäki ja Horrinen yhdistettiin yhdeksi kyläksi. Sukutilana Kotamäki on ollut vuodesta 1713 alkaen.

Muut Horristen talot säilyivät suurvaltasotien lamakauden ajan itsenäisinä, paitsi että Korilla, Kula ja Seppä kuuluivat vuodet 1648 -1663 Pietari Brahen Juvan kartanon alustataloihin. Vaikka Horrisissa ei ollut ratsutilaa, tiedetään täältä olleen kuitenkin kolme hakkapeliittaa 30-vuotisessa sodassa: varusmestari Paavo Arvinpoika, Sepän isäntä Yrjö Tuomaanpoika ja joen toisella puolella olleen Yrjäntilän ratsumiehenä Horrista Kreu Tapaninpoika. Myös karoliineista oli sotaan lähtenyt ruotusotamies Lauri Ollinpoika vuonna 1700. Toinen, nimeltä Heikki Lindlöf, myös Horrista, oli kuollut Ruotsissa Norjan tuntureita ylitettyään saamiinsa paleltumiin 24.1.1719.

Suuri muutos kylän elämässä oli vuosi 1788, kun Horrinen – Yrjäntilässä suoritettiin isojako. Sitä ennen sarkajaon aikana oli talojen mentävä kylvölle ja sadonkorjaamiseen samaan aikaan ja metsät olivat kylän yhteisiä nautinta-alueita. Vähän ennen isojakoa Kula oli jaettu kahtia Frostiin ja Hakamäkeen. Näin kaikki kantatilat saivat lähes yhtenäiset maa- ja metsälohkot joelta Liedon (nyk. Auran) rajalle. On mielenkiintoista todeta, että silloin kylässä oli peltoa 112 tynnyrinalaa eli noin 60 ha. Tilaa kohden peltoa oli siis alle 10 hehtaaria, mutta niittyjä 640 tynnyrinalaa (yli 360 ha.), joista saatiin karjan ruokaa. Vuosittain kaskettiin metsää noin 80 hehtaarin alaa, johon kylvettiin ruista tai ohraa. Usein vuoden parin jälkeen annettiin huhdan metsittyä ja kaskettiin uutta. Pian isojaon jälkeen Tarvasjoella loppui kaskeaminen metsien tultua yhteisomistuksesta tilan omiksi. Peltoa ryhdyttiin nyt raivaamaan lisää jokivarren palstoista metsään päin. Niityt olivat edelleen tärkeitä heinän tuotolle kylvöheinän tuloon asti 1800-luvun lopulla.

Koska karja laidunnettiin metsässä, oli pellot ympäri aidattava ja riukuaitatarpeet siihen tehtävä nyt omasta metsästä. Suurimittainen peltojen raivaaminen alkoi Horrisissa vasta aivan 1800-luvun lopulla, kun nähtiin joen toiselle puolelle syntyvät avarat viljelykset Herrasmannilla. Kylästä Auraan päin oleville niityille syntyi uusia torppia ja pian jo itsenäisiä tiloja.

Tärkeää on pitää mielessä, että Horristen kylä lähti Tarvasjoesta ja sen kaikkien kantatilojen rajat kulkivat länteen Liedon (Prunkkalan) rajalle. Alun perin kylän yhdistävä tie oli Härkätieltä Karinaiisiin ja sitä kautta Loimaalle ja Satakuntaan johtanut Tarvasjoen eli Vanhatie. Tästä kylän perälle johti alussa vain Horristenkujua, alkaen Tahista perälle Prakkuun asti. Tosin metsän ja niittyjen halki kulki monia polkuja, näin varsinkin mentäessä matkoille Turku-Toijala rautatien valmistuttua. Kulkukelpoinen maantie Auraan tuli vasta 1900-luvun alkuvuosina ja valtiolle se luovutettiin 1938. Nykyinen kylän halkova Salo – Aura seututie valmistui 1985.

KYLÄN KUJILTA JA TUVILTA

1. Kyröntietä seuraten

Lähdemme kertomaan Horristen kylän taloista ja niiden asukkaista Kyröntietä Kirkonkylän rajalta itään päin, niiden tietojen varassa mitä elämämme varrella olemme oppinut tuntemaan ja historia kertoo. Kun tätä Kyröntietä kirkolta päin tullessa on ylitetty Hiiden krotti, on ensimmäisenä vasemmalla **Pohjolan** talo. Tämän punaisen talon susiovineen rakensi Kirkonkylän Isontalon poika Kustaa (1859-1908) Pohjola 1880-luvulla ostettuaan maata sisarensa mieheltä Heikki Kotamäeltä. Kustaa oli ammatiltaan räätäli. Kustaan vaimo Amanda (1859-1940) oli Kallelan Ali-Knaapilta ja heillä oli kahdeksan lasta: August (1885-1957), josta kerromme myöhemmin Viidan tilalla, Anna (1885-1966), joka oli Augustin kaksossisko, Lyydia (1887-1974), Selma (1888-1969), Hilda * 1890, joka kuoli pienenä, Nikolai * 1892, joka hänkin kuoli puhjenneeseen umpisuoleen jo 1916, Saima (1892-1899) ja Helmi (1901-1910), jotka myös kuolivat lapsina. Tyttäristä Lyydia Lammi teki elämäntyönsä taitavana emännöitsijänä ja kotiapulaisena mm. Kätylässä ja Lyydikkylässä Piikkiössä, mutta palasi iäkkäämpänä Pohjolaan sisartensa Selman ja Annan kanssa asumaan. Selma ja erityisesti Anna olivat taitavia ompelijoita. Anna avioitui 1913 Lehtimäeltä tulleen Matti Mannion kanssa, joka heti häiden jälkeen matkusti Amerikkaan koskaan palaamatta. Heille syntyi tytär Annikki (1914–2003). Hänestä Martti Turtola kertoo kirjassaan, Rakastan Sibeliusta, isänsä leikkitoiverina vapaussodan aikana, kun punaiset tulivat Turusta ja poikkesivat pappilaan. Annikki aikanaan avioitui liikennöitsijä Kaino (1917-2005) Laineen kanssa ja heidän poikansa Heikki Laine omistaa nykyisin Pohjolan. Heikki * 1946 ja hänen vaimonsa Hilka Kristiina (1947-2000) o.s. Aaltonen tekivät elämäntyönsä ravintola-alalla. Useat tarvasjokelaiset ovat sanoneet samastavansa Pohjolan joulun aikaan tunnettuun joululauluun Kello löi jo viisi- sanoihin:” Mäen rinteellä alla talo töröttää, joka ikkunalla kaksi kynttilää”. Pietteillä hoidettu Pohjola on rakennushistoriallisesti eräs Tarvasjoen arvokkaimmista rakennuksista ja kuvastaa 1800-luvun käsityöläisasuntojen lämmintä kauneutta. Heikin ja Kristiinan tyttäret Anna * 1975 ja Emmi * 1977 sekä Annan kaksi poikaa ovat usein löytäneet Pohjolan vapaa-ajan kodikseen, jossa isoisa lähes tauotta elää eläkepäiviään.

Jatkettaessa matkaa eteenpäin on Hiidenmäen huipulla Tarvasjoen vuonna 1899 rakennettu **Pappila**. Pappilassa vakinaisesti asusti vasta vapusta 1910 seurakuntaan muuttanut Tarvasjoen ensimmäinen kirkkoherra Kaarlo Kustaa Turtola (1865-1936). Hän asui perheineen siellä vuoteen 1919, jolloin muutti Ypäjän kirkkoherraksi. Turtolan aikana rakennettiin uusi hautausmaa ja tehtiin kirkon suuri kunnostusremontti nykyiseen muotoon. Häntä seurasi vuodet 1920 - 1935 kirkkoherrana Väinö Raitala (1880-1959) vuoteen 1934, jolloin muutti Merikarvialle. Vuonna 1935 kirkkoherraksi tuli Otto Perko (1904-1986), joka perheineen toimi täällä sodan raskaat vuodet, välillä komennettuna sotilaspastoriksi. Täältä hänen perheensä muutti Somerolle ja sieltä Perko siirtyi Vähänkyrön kirkkoherraksi. Tarvasjoen seurakunnan toiminnasta sotavuosina, jolloin Otto Perko oli sen kirkkoherrana, on kerrottu Tarvas -lehdessä. (Tarvas 1/2022)

Seuraava kirkkoherra Oiva Luoto (1911-1955) tuli perheineen pappilaan 1945. Hän oli koko sotavuodet ollut rintamalla, siitä osan aikaa sotilaspastorina. Luoto oli erittäin kiinnostunut kotiseututyöstä ja sukuhistoriasta. Hän laittoi alulle pitäjän historian kirjoittamisen ja oli mukana kotiseutumuseon kokoamisessa Haavistoon. Luoto kuoli yllättäen vuonna 1955 ja on haudattu Tarvasjoelle. Luodon jälkeen kirkkoherraksi tuli Sakari Toivio (1921-1959) vuonna 1956. Tämä jo sodan kokenut nuori pappi monipuolisti seurakuntatyötä perustaen partiolippukunnan, nuorten ryhmät ja vanhusten piirin. Toivot kutsuivat usein seurakuntalaisia pappilaan seurakunnan tilaisuuksiin. Kolmen virkavuoden kuluttua hänet valittiin Ylistaron kirkkoherraksi 1959. Vain kuukauden uudessa virassa oltuaan hän yllättäen kuoli.

Toiviota seurasi kirkkoherrana Einar Sora (1901-1978) vuonna 1960. Jo edellisiä iäkkäämpänä hän teki vastuullisesti perinteistä seurakuntatyötä. Pappila oli kyllä edelleen avoin seurakuntalaisille, mutta kun hänen vaimonsa Maire Sora vuonna 1967 kuoli, oli Soran vaikea kahden kasvattitytären yksinhuoltajana hoitaa avoimia suhteita seurakuntaan. Soran viimeisenä virkavuonna seurakunta osti rukoushuoneen seurakuntataloksi ja seurakunnan toiminta siirtyi pääosin sinne. Tultuaan eläkeikään vuonna 1969 rovasti Sora siirtyi Turkuun asumaan.

Seuraavaksi Tarvasjoen kirkkoherraksi valittiin 1969 Jouko Kyyrö *1937. Hän palveli Tarvasjoen seurakuntaa seuraavat yli 30 vuotta vuosituhannen loppuun asti ja pitkälti vielä tällä vuosituhannella rovestina eläkkeellä ollessaankin, Aurassa asuen. Kyyrön aikana vielä pappila oli seurakuntaelämän keskipisteenä kirkon jälkeen, kun pitkään kanslia, taloustoimisto ja arkisto toimivat kirkkoherran ja jonkin aikaa Alli-rouvan hoidossa. Kokoukset, uudenvuoden vastaanotot ja monet toimitukset vietettiin pappilassa Allin herkullisesta tarjoilusta ja runonlausunnasta nauttien. Jouko Kyyrön vetämät lukuiset seurakuntamatkat niin kotimaassa kuin ulkomaille, olivat sadoille tarvasjokilaisille ensimmäisiä ja useille ainoita ulkomaan matkoja.

Kyyrön jälkeen Tarvasjoen kirkkoherraksi tuli 2001 Simo Rundgren *1953. Pappila peruskorjattiin ja uuden kirkkoherran perhe muutti sinne. Vuonna 2003 Rundgren kuitenkin valittiin kansanedustajaksi Lapin vaalipiiristä. Sen tähden hän jäi virkavapaalle ja elämämpiiri muuttui Helsingin ja Kolarin suuntaan. Perhe muutti pois pappilasta ja virkaa hoitamaan tullut Outi Niiniaho asui Paimiossa. Pudottuaan eduskunnasta Rundgren palasi vielä hoitamaan vuosiksi 2007 -2008 kirkkoherran virkaa täällä, muualla asuen. Kun Outi Niiniaho valittiin hänen jälkeensä Tarvasjoen viimeiseksi kirkkoherraksi, ei pappilaa enää tarvittu virka-asuntona. Pappilasta ja sen asujista kertoo kattavasti artikkeli Tarvas-lehti 1/2010.

Pappila vuokrattiin vuonna 2009 perhekoti **Kirsikkalaakson** käyttöön, ja senkin toiminnan loputtua pappila myytiin vuonna 2020. Nykyisin pappilan omistaa sisarukset Kaisa ja Kirsti Koivuaho.

Laskettaessa Hiidenmäeltä Kyröön päin on heti ahteen alla vasemmalla **Kujansuun** talo. Sen paikalle oli Kotamäen maalle rakentanut talonsa heti 1900-luvun alussa itsellinen, sorvari Jooseppi ja Maria Ylander, jotka molemmat olivat syntyneet 1851. He olivat aikaisemmin asuneet kylän rajalla Liipolassa. Joosepin kerrotaan olleen taitava puuseppä, jonka tekemiä vahvoja pyöreä istuimisia pinnatuoleja ja sieviä sorvattuja keinutuoleja vieläkin tapaa usein Tarvasjoella. Hänen pitämänsä pyhäkoulut jäivät monien lasten mieleen, koska hän tehosti opetustaan värikkäillä vertauksilla. Kiertokoulun opettaja Antti Pennanen antoi hänen siksi olla ajoittain apuna kiertäessään pitäjää kouluineen.

Ylanderin kuoltua taloon tuli asumaan Nikolai (1900 - 1948) ja Fanni (1895-1987) Kujansuu. Heillä oli viisi lasta: Vilho (1923-1998), Eeva (1925-1947), Eine (1927-1994), Voitto (1929-2010) ja Aune *1932. Muistan, että eräänä sodan jälkeisenä vuotena Kujansuussa oli tulipalo ja rakennukset rakennettiin uudestaan. Nikolai kuten hänen poikansakin toimivat kirvesmiehinä. Eeva ja Eine ompelivat. Eeva kuoli nuorena, juuri mentyään naimisiin Toivo Reinikaisen kanssa. Aune

nuorimpana meni Tiensuuhun Hylelle emännäksi. Kujansuuhun jäivät asumaan Vilhon perhe sekä Eine ja Voitto kuolemaansa asti. Eine oli taitava ompelija ja pitojen tarjoilija. Vilho ja Voitto olivat ahkeria kirvesmiehiä. Vilhon ja Ailin (1925-2004) lapset Hannu, Eija ja Pekka (1959- 2015) lähtivät aikuistuttuaan muualle ja toisten kuoltua talo myytiin uusille omistajille Johannes ja Anette Ekholmille vuonna 2004. He taas myivät Kujansuun vuonna 2011 Sanna Järviselle *1974. Sanna lapsien Niilo *1997, Sauli *1999 ja Selma *2005 Vuohijoen kanssa asui talossa vuoteen 2018. Sanna on tunnettu mm. näytelmien ja kotiseutujuhlien (Armfelt-juhlat ja Tarvasjoki 700-vuotta juhlan) puvustajana, somistajana ja näyttelijänäkin. Sanna on työssä sairaalassa hoitajana. Nykyisin taloa omistaa Taru ja Jarkko Lundgren. Heillä on maankaivuuyritys.

Vastapäätä Kujansuuta lähtee tie jokirantaan. Tien varressa on ensin pappilan riihi, yksi Tarvasjoen tällä hetkellä vielä pystyssä olevista riihistä. Koska pappilaa vuonna 1900 rakennettaessa vielä vilja puitiin varstoilla riihessä, oli pappilaa rakennettaessa rakennettava myös riihi. Vielä silloin osaksi papin palkkaa kuului pappilan maatalouden tulot. Navetta oli käytössä vielä Otto Perkon aikana, jolloin karjan hoiti Lempi Perko. Sota-ajasta kertoi kahden lehmän nimet Kansanhuolto ja Kuponki. Rantatien varressa on **Partiotupa**, jonka Lions-klubi ja kirkkoneuvoston miehet 1980-luvulla siirsivät ja pystyttivät Aurasta tuotuna partiolaisille. Tien päässä on sen portaan paikka, jonka J. F. Fingerroos viimeisinä elämänsä päivinä 1910 rakennutti Rauhalinnasta yli joen, jotta Turtolan pojat sekä Erkki Yrjänä ja myöhemmin kenraali Aksel Airo voivat tavata ja urheilla keskenään.

Seuraava talo Kyröntietä mentäessä on **Ihamäki**. Sen vanha talousrakennus ja luhtiaitta ovat edelleen tien joen puolella ja uudempi asuinrakennus toisella puolella. Ihamäki oli vanha Vähäntalon torppa. Ilmeisesti se oli jo 1860-luvulla mainittu Jaakolan torppa, koska paikkaa on ikiajoista mainittu Jaakolan mäeksi. Mäen on arveltu olleen yhden kivikautisen asutuksen alueista, koska mäeltä entiset asujat kertoivat löytäneensä ukkosen vaajoja, joista he, ne murskaamalla, saivat avun hampaiden reikien täyttämiseen. He eivät tajunneet, että vaajat olivat kivikauden esineitä.

Ihamäkeä asusti 1880-luvulta alkaen Kalle (1848-1921) ja Anna-Liisa (1854-1935) Ihamäki perheineen. Torpan pellot olivat talon sivussa, mutta metsät kaukana kylän perällä. Tien alapuoliset pellot olivat Vähäntalon, kunnes Ihamäki vaihtoi ne itselleen metsää vasten torpan itsenäistyttyä 1910-luvulla. Ihamäessä oli paljon lapsia. Vanhimmat olivat tyttäret Serafia Laine *1876 ja Amanda *1878. Heistä Hilma (1882-1967), lähti Amerikkaan 1903 ja palasi sieltä 1910 hyvän ompelijan taidon oppineena. Hän rakensi oman talon tien varteen ja se on autiona siinä vieläkin. Toisena lähti samalle matkalle 1906 Kalle (1885-1973), mutta palasi takaisin Suomeen jo Hilman mukana 1910. Hän oli uutera kirvesmies ja omisti pitkään Suitsulaa yhdessä sisarensa Matildan (1880-1950) miehen August Lehtisen kanssa. Kolmas pojista Heikki *1892 lähti Amerikkaan vuonna 1912. Hän tuli käymään kotimaassa 1922, mutta palasi USA:n takaisin, eikä enää palannut. Hänen on ilmoitettu kuolleen Kanadassa vuonna 1968. Myös 1888 syntynyt Juho Albert (1898-1991) kertoi käyneensä Amerikassa, mutta siitä emme löydä tietoja. Ihamäen pojista nuorin Jalmari *1895, lähti punaisten puolelle sisällissotaan Tampereen rintamalle, jossa joutui vangiksi ja kuoli vankileirillä vuonna 1918. Albert asui koko ikänsä Ihamäessä yhdessä Kallen ja heidän sisaren tyttärensä Laina (1917-2006) Hongan kanssa. Lainan kuoltua viimeisenä on nyt taloa omistanut Esko Salo.

Jaakolan mäen alas tultuamme ja Imatran sähkölinjan alitettuaamme, on nykyään melkein metsän siimeksessä **Jokiranta niminen** talo. Se sijaitsee Sepän ja Hakamäen tilusvaihdolla erotetulla maalla. Sen osti Evert (1871-1928) ja Emma *1876 Eskolalta ja rakensi vuonna 1927 Kustaa (1865-1927) ja Sofia (1866-1919) Rignellin poika August (1891-1968) Lahti. Vielä samana vuonna taloon pääsivät asumaan Augustin ja Lyydian (1892-1967) perhe. Heillä oli kahdeksan lasta: Anna (1909 – 1994) Tamminen, Väinö (1919-1992), Saara (1917 -2005) Varis, Margit (Liisa) (1922-2005) Lahti, Eero (1924-1999), Reino (1927-1997), Eila (1930-2017) Järvinen ja Jaakko (1933 – 2007). August oli kirvesmies ja Lydian muistetaan olleen erityisesti kylän pyykkäri. Aikuistuttuaan perheen lapset lähtivät töihin pois kotiseudulta, paitsi Eero, joka oli sodassa vaikeasti haavoittunut. Hänen jälkeensä

talon osti ja on pitänyt vapaa-ajan asuntona Lasse *1945 ja Marja-Leena *1949 Lahti. Lasse on metalli- ja konealan koulutuksen käytyään toiminut ensin töissä Värttilässä ja sitten johtanut omaa erikoistunutta metallialan yritystä Tremek Oy:tä eläkevuosiin asti.

Lahden jälkeen lähtee Hakamäen ja Korven (Sepän)rajaa läpi metsän linjatie. Sen varrella olivat aikoinaan jo 1810-luvulla Hakamäen maalle perustettu **Ketolan** torppa ja 1850-luvulla Sepän maalle rakennettu Ilolan torppa. Molemmat torpat ovat jo hävinneet. Ketolassa kerrotaan eläneen Hakamäen pojan Kaarle Jaakonpojan(1829-1887) perheen vuodesta 1854 alkaen. Hänellä oli ensimmäinen vaimo Maria Yrjäntilä (1829 – 1862), jonka kanssa oli viisi lasta. Hän otti toisen vaimon Serafia *1842 Tuomolan Pöytyältä vuonna 1863 ja heilläkin oli viisi lasta. Kalle kuoli 1887. Ketolan Fiiasta kerrottiin kylällä vielä 1900-luvulla. Heidän pojistaan tiedetään vanhimman Karl Kustaan *1854 olleen vaatturina Turussa ja perustaneen tunnetun vaatturiliikkeen..

Ketolaa vastapäätä Sepän puolella tietä oli **Ilolan** torppa. Se oli perustettu Sepän maalle noin 1850, kun Sepän tytär Johanna *1826 meni naimisiin vuonna 1849 Tilkasten torpparinpojan Matti Ilolan kanssa. Matti oli teurastaja, joka ostamaansa lihaa vei Turkuun. Tämän Matin muistetaan olleen väkivaltaisen juovuspäissään. Niinpä kerrotaan hänen käyneen vaimonkin kimppuun. Tämä oli juuri survomassa mustikoita ja estääkseen miehensä lyömisen vaimo heitti mustikat tämän kasvoille. Pitkään kylällä ihmeteltiin Matin tummia kasvoja. Heidän poikansa Oskari meni naimisiin Vähätalon Idan (1883-1970) kanssa. He ostivat ja rakensivat ensin Kuusiston ja sitten Metsolan, jonka mukaan myös ottivat sukunimen. Heidän jälkeensä muistetaan Iolassa asuneen ainakin Kalle Varjosen, Hannes Puiston ja Väinö Raikon perheet. Vuonna 1935 tilan osti Vilhelmiina (1868-1956) Knuutila. Hän oli Mauri Knuutilan leski ja syntyisin Marttilasta Juutilan Vähätalosta. Hänen mukanaan tulivat poika Kalle ja tytär Saima, sekä hänen kaksi tyttärtään Terttu ja Marja sekä poika Yrjö. Vilhelmiina -maman kuoleman jälkeen Knuutilat myivät Ilolan ja maat Reino Järviselle ja Pentti Pohjolalle. Nykyisin maita omistava Tuomo Mäki purki rakennukset.

Lahdesta eteenpäin tien laidalla oli aikoinaan kiertokoulunopettaja Antti **Pennasen** talo. Tarvasjoen historia kertoo: ”pätettiin marraskuussa 1866 ottaa uudeksi kiertokoulunopettajaksi opettajakokelas Antti Pennanen, jolle päätettiin maksaa asunnon ja ruuan lisäksi 8- tynnyriä rukiita ja kultakin koulua käyvältä lapselta 1 markka.” Ilmeisesti tämä asunto rakennettiin kaksi vuotta myöhemmin Horristen Sepän maalle. Antille annettiin myös suntion toimi ja kirjastonhoitajan tehtävä. Tarvasjoen (Euran) kunnan perustamisen jälkeen 1869 Antti Pennanen valittiin kunnallislautakunnan ensimmäiseksi esimieheksi (1869 -1880) ja kunnankirjuriksi (1884 -1900). Pennaselle myönnettiin 1901 ero ja eläke. Hän kuoli vuonna 1903 ja vaimo ”matami” Maria, kuten kansa häntä nimitti, asui muutaman vuoden tyttärensä Lean ja tämän miehen Juho Heinon kanssa, kunnes muuttivat pois Auraan.

Tällä mäellä vähän ylemmällä asui itsellinen Juha Tuominen perheineen. Heistä taloa ja koko aluetta ryhdyttiin kutsumaan **Tuomisen** mäeksi. Emme tiedä Tuomisesta muuta, kuin että hän oli taitava seinähirsien veistäjä, joka taito hirsirakentamisen aikaan oli erityisen arvostettu. Niinpä hän voitti urakkakilpailun uuden pappilan hirsien veistämisestä vuonna 1898 ja taitavasta työstä häntä kiitettiin. Tuomisten poika Antero (1891-1918) oli töissä Rauhalinnassa. Erkki Yrjänä kertoi hänen olleen hyvä urheilija ja erityisesti hyvä ampuja. Erkki sanoi, että kun hän piti kepin päässä maalitaulua, Antero ampui 50 m. matkalla aina kymppiin. Erkki sanoi surevansa sitä, että eräät houkuttelivat tämän Anteron punakaartiin ja siellä hänkin menehtyi ilmeisesti espanjantautiin vankileirillä Lappeenrannassa.

Tuomisten jälkeen talo palautui Sepän lohkona Korvelle ja siellä asui Maria Korven veli Juha Seppä. Hän oli poikamies ja oli tullut sisarensa perhettä auttamaan Marttilasta, kun Maria jäi leskeksi pienten lasten kanssa. Hän kuoli vuonna 1933. Sota-aikana ja sen jälkeen Tuomisella asui siirtoväestä ainakin Sairaset ja Vyyryläiset. Kun Korvelle tuli uudet omistajat, Olka ja Santeri Korpi muuttivat

vuonna 1953 eläkepäivikseen Tuomisen mäkeen. Heidän taas jätettyä tämän ajan siihen muutti Tuure Korpi (1921- 2009) asumaan.

Tuuresta kerrotaan Korven tilan yhteydessä, mutta siihen liittyen hänen elämästään voi kertoa lisää näin. Hänen nuoruutensa vei sotavuodet ja kaksi vaikeaa haavoittumista rintamalla. Rauhan tultua hänen lyhyt avioliitonsa Kirsti Mäkelän kanssa päättyi eroon ja heidän kaksi lastaan jäivät Kirstin huostaan Paraisille. Tuure jäi asumaan Korvelle pihamökkiin ja kävi työssä Turussa tai päivätöissä Tarvasjoella. Tuomisen mäelle muutettuaan hän laittoi mökin ympäristöineen kauniiseen kuntoon ja eli siinä lopun elämänsä. Sotainvalidina sairaudet veivät hänet välillä asumaan Laitilan Veljeskotiin ja Ruissaloon, mutta ajoittain hän vielä palasi rakkaaseen Tuomisen mäkeen. Tuuren kuoltua poika Arto Korpi Tampereelta omisti talon, kunnes 2021 myi sen nykyisille omistajille Päivi * 1960 ja Sakari *1963 Kankaanpäälle. He, nyt Juvan kartanon rakennukset myytyään, kunnostavat Tuomisen jo suojeltua taloa kodikseen.

Tuomisen viereisellä tontilla on **Mäntylän** mäkitupa, jonka muistitiedon mukaan oli rakentanut Heikki Mäntylä. Hänen poikansa Juho (1885-1939) Mäntylä asui siinä vuosikymmenet. Hän oli toisen kätensä menettänyt invalidi, joka elätti itseään kulkukaupalla. Viimeksi siinä talossa asui Lyydia (1903-1994) Uoti, joka elämäntyönsä oli tehnyt maatalojen ja pappilankin kotiapulaisena. Hän lahjoitti testamentissaan talon seurakunnalle, joka myi sen Tuure Korvelle. Näin nyt Tuuren jälkeen Kankaanpää omistavat myös tämän Tuomiseen liittyvän mökin.

Jatkettaessa matkaa eteenpäin, muistetaan Kotamäen lehtikuusikon paikalla olleen aikoinaan **Koskelan** torpan. Sen oli tietävästi rakentanut Kotamäen maalle Heikki Vilhelm (Ville) (1866-1940) Koskela ent. Töyry, joka vuonna 1895 oli mennyt naimisiin Kotamäen silloin nuorimman tyttären Hilman (1871-1940) kanssa. Heille syntyi neljä lasta, joista vain äitinsä mukaan ristitty Hilma Pauliina (1897-1983), eli aikuiseksi. Ville Koskelan elämään liittyy häntä katkeroitannut tarina. Hän näet uskoi pääsevänsä Kotamäen seuraavaksi isännäksi, kun talon ainoa poika Heikki kuoli tapaturmaisesti 1896, eivätkä muut tyttäret vielä olleet naimisissa. Kun heistä kuitenkin Maria avioitui Otto Virtasen kanssa 1899, niin vanhemmat antoivat talon heille. Koskelat muuttivat 1921 Prakun tilalle ja Koskelan torpan rakennukset purettiin. Torpan kohdalta oli vuosisataista pohjaa Kyröntie noussut ylös Kotamäkeen (nykyisen kuusiaidan viertä) ja Vähäntalon mäen viertä laskenut Tahilan kohdalla nykytasolle. Nyt tie vakiintui suoraan linjaan ja tästä Auraan menevä tie nousi myös suoraan mäkeä ylös Horristen yläkylään.

2. Yli Salo- Aura -tien

Kyröön päin mentäessä ylitämme nykyisen Salo – Aura tien ja ensimmäisenä vasemmalla on **Välimaa**. Sen Väinö *1895 ja Saima (1898-1960) Ojala rakensivat 1927-1930. Lapsista Kaisu *1918 Kaino (1923-1990) olivat silloin vielä pieniä lapsia. Väinö aloitteli täällä teuraskauppaa. Ennen sotaa hän kuitenkin myi Välimaan ja osti Lauri Kujanpäältä Kömin. Seuraavana muistetaan Välimaassa asuneen sota-aikana mm. valokuvaaja Juho Tossavainen ja ehkä muitakin siirtoväen edustajia. Sodan jälkeen tulivat peränjälkeen neljä autoilijaperhettä. Ensin Lempisen perhe, sitten Eero Tapanin perhe 1952 - 1954, autoilija Kalevi Saaren perhe 1960-luvulla ja Veikko Frantin perhe 1970-luvulla. Viljo Laine osti sitten Välimaan myytyään Vähäntalon ja häneltä taas nykyiset omistajat Veikko*1937 ja Irja *1938 os. Lehtonen Hietala ostivat sen. Välimaahan liittyy niin monen perheen elämän tarinaa, etten yritä niitä ryhtyä kertomaan. Viimeisinä Hietalat ovat asuneet nyt taloa jo 40 vuotta. Veikko oli aikanaan uuttera kaivuu-urakoitsija, joka kaivoi pitäjän valtaojat ja rakensi vesijohtoverkostot ja viemärit. Lempiharrastuksessaan metsästäjänä Veikko on hirviporukassa kaatanut vuosien varrella lukemattomat hirvet ja peurat. Hietalalla on kaksi tytärtä. Tyttäristä Tarja on syntynyt 1959. Riikka *1968 on toiminut pidettynä emäntänä ensin Tarvasjoen koululla ja myös ajoittain hyvinvointikeskuksessa.

Vastapäätä toisella puolen tietä on Raimo ja Sirkka Latokylän talo **Tuparanta**, jonka Raimo rakensi 1960-luvulla. Sillä paikalla oli ennen vanha Sepän talon rakennus, jossa asui Nikolai Marttila, jota kansa sanoi Sepän Nikuksi. Tämä vähän henkisesti sairas poikamies elätti itsensä varsiluutia tekemällä. Talvisin hän kokosi koivun varpuja hakkuumailta tai hanhenpajun oksia ojen varsilta. Hänellä oli aina varastossa paljon luutia, joita hän myi kotoaan tai kiersi kylälläkin kauppaamassa.

Raimo Latokylä oli taitava rakennusmies, kuten hänen isänsäkin oli ollut aikanaan. Nuorena hän oli myös seudun paras hiihtäjä voittaen monet kilpailut. Raimo (1932-1990) oli naimisissa Sirkka *1934 o.s. Uusitalon kanssa ja heillä on kolme lasta Päivi *1958, Jukka *1959 ja Satu *1967. Satu ja Marko Heikkilä olivat aikoinaan kolme kertaa Suomen polkkamestarit ja asuvat Marttilassa. Päivi ja Arto Savolainen asuvat Juvalla. Jukka, joka nuorena oli ikäluokkansa parhaita suunnistajia Suomessa, on nyt Kaarinan kaupungin rakennusmestarina rakennustarkastaja, ja omistaa Tuparannan nykyään.

Samalla puolen tietä on seuraavana **Seppä**, jossa on jo puolivuosisataa asunut Arja Santanen. Tämän talon tontilla olivat vuodesta 1599 asti olleet vanhan Sepän tilan rakennukset. Sepän talo oli erotettu Kulan talosta vuonna 1599 ja isännäksi mainitaan Kulan isännän Knuutti Matinpojan nuorin veli Eerikki Matinpoika. Tarvasjoen historia kertoo luettelon talon seuraavista isännistä ja siitä, milloin tila oli asuttuna kruununtalona, Juvan alustalastilana tai autionakin. Seppä on ollut kuitenkin varsin suuri jakamaton tila aina vuoteen 1903 asti. Historiasta ei voi nähdä onko tilaa omistanut ja vuokrannut sama suku. Yksi isäntä on kuitenkin ollut hakkapeliittana ja Suomen sodan jälkeen talon osti perintötaloksi Matti Martinpoika (1756-1809). Hänen poikansa Heikki Matinpojan vävyksi tullut Antti Berg (1809 -1873) luopui kuitenkin tilasta 1860 ja muutti Sauvoon. Seuraava tilan ostanut Kaapo Elianpoika (1828-1891) tuli Kosken Partelan Passilta. Hänen poikansa Juha Kaaponpoika *1856 taas osti Nikulan ja muutti sinne 1894.

Seuraavaksi Sepän ostivat Seppälän Tuomolan poika Juha (1847-1900) Tuominen myöh. Seppä ja Maria Seppä, jotka tulivat Marttilan Ruskolaisten Sepältä 1895. Juhan kuoltua vuonna 1900 ja Marian avioituttua uudelleen August Korven kanssa, he osittivat Sepän niin, että syntyi viisi tilaa Seppä, Ojasto, Penttilä, Haara ja Korpi, Kaksi viime mainittua jäivät Juhalle ja Marialle, joista Korvelle perhe muutti asumaan sen rakennettuaan 1903.

Vanhan Sepän ostivat Fredrik (1871-1928) ja Emma *1876 Eskola. Fredrik oli syntyisin Alastarolta ja Emma Pöytyältä. Heidän tytär Helmi (1901-1987) avioitui vuonna 1927 Kaarle *1897 Immelin kanssa. Heillä oli Veikko (1927-1989) niminen poika, joka myöhemmin otti sukunimen Pälkä. Hän oli keski- ja kauppakoulun käytyään osuuspankintarkastaja ja liikemies Noormarkussa. Hänen vuonna 1957 perustamansa Ora-niminen lastenvaunuja tekevä teollisuusyritys toimii edelleen Porissa.. Kun Immelin perhe avioeron jälkeen hajosi, he myivät Sepän poliisi Viljo Kurrille, joka muutti Tarvalasta sinne vuonna 1951. Kurrin pojista Jouko (1939-2020) on kertonut muistelmissaan virikerikkaista vuosistaan Sepällä. Hän oli myöhemmin armeijan röntgenylilääkäri ja Forum Marinum -museon venemoottoreiden kokoelman luoja. Kuoltuaan hän halusi tulla Tarvasjoelle haudatuksi Sepällä kuolleen isoäitinsä viereen. Poliisi Viljo Kurrin saatua uuden viran Saarijärveltä, he myivät tilan 1954 Tauno ja Kaino Tolvaselle.

Tolvaset Turkuun muutettuaan taas myivät Sepän jo vuoden päästä Liisa ja Ilmari Puistolle 1955. Tänne tuli asumaan myös Liisan vanha isä Juho (1884-1977) Mäki. Hän oli Loimaalla elämäntyönsä tehnyt pienviljelijä, joka oli tehnyt kaksi Amerikan matkaa. Hänestä opettaja Leena Tiusanen teki tunnetun haastattelunauhoituksen Ulkomaainstituutille vuonna 1969 ? Vuonna 1971 Sepän ostivat seuraavana Matti (1942-2011) ja Arja * 1943 Santanen. Heillä on lapset Tiina, Vesa *1962, Juha *1963, Mika *1964 ja Petri *1972. Matti oli taitava hitsaaja työpaikan ollessa Turussa. Arja kasvatti vihanneksia ja kukkia, markkinoiden niistä pääosan toreilla. Matti kuoli 2011 ja heidän viiden lapsensa lähdettyä maailmalle Arja nyt yksin viettää Sepällä eläkepäiviä.

Sepän maalle Horristenkujan päähän rakensi 1980-luvun alussa **Sepänpellon** omakotitalon Timo *1947 ja Marja-Leena *1951 Mäkinen. Timo teki pitkän päivätyön Tarvas-Rehussa, ensin koneita ajaen ja viimeksi tuotantopäällikkönä. Eläkepäivinä hänellä on ollut oma lavojen koonti ja välitysyrittys. Marja-Leena o.s. Nieminen toimi kotiaavustajana. Heillä on kaksi lasta: Mika *1971 on ollut prosessinhoitajana Rehux Oy:ssä ja Kirsi *1973, joka on laitoshoitaja.

Samalla puolen tietä kuin Seppä on seuraavana **Tahila**. Tahila, eli ennen Tahil, on vanha Horristen kylän kantatalo. Se on aina pysynyt omalla tontillaan vastapäätä Tarvasjoen toisella puolella vuosisatoja ollutta Yrjättylän yksinäistaloa. Tahila on varmasti ollut sukutilana vuodesta 1690 ja ehkä keskiajalta alkaen pitempääkin, koska ei varmuudella tiedetä edellisiä autiotaloajan viljelijöitä. Niistä harvoista entisajan opintielle päässeistä Horristen pojista, tunnetaan vain Tahilan poika Matias Eurell. Hän kävi Turun katedraalikoulun 1795-1801 ja toimi lukkarina Euralla ja Vampulassa. Hän oli Tahilan suvun 5. isännän Jaakko Jaakonpojan veli.

Tästä varman sukutila-ajan isännistä tiedetään seuraavat 11 isäntää: 1.) Mikko Heikinpoika (1660-1700), 2.) Juho Mikonpoika (1674 -1752), 3.) Lauri Juhonpoika (1716-1789), 4.) Jaakko Laurinpoika (1748-1818), 5.) Jaakko Jaakonpoika (1786-1854), 6.) Anna Jaakontytär (1808-1881), hänen puolisonsa oli Matti Matinpöika (1807-1887) (Veräjänkorva, Karinainen, Kyrö), 7.) Ulla Matintytär (1834-1909), hänen puolisonsa oli Otto Heikinpoika (1835-1910) (Iso-Vankio, Lieto), 8.) Kustaa Fredrik Tahila (1871-1957), puoliso Amanda Jaakontytär Hakamäki (1870-1934) 9.) Viljo Alarik Tahila (1909-1976), puoliso Taimi os. Junnila (1910-1983), 10.) Paavo Johannes Tahila *1940, puoliso Irja o.s. Jokinen *1941, 11.) Jari Tapio Tahila *1965, puoliso Kirsi o.s. Tamminen *1968.

Nykyään vielä eräät Horristen asukkaat muistavat Tahilassa neljä sukupolvea. Tahilan kaksi tyttäätä Matilda ja Ida olivat menneet naimisiin Kallelan Ali-Knaapin poikien Kallen ja Fransin kanssa. Matilda meni Ali-Knaapille emännäksi ja Ida Fransin kanssa viljeli Ojalan torppaa. Pojista nuorin Kaarle (1880 – 1963) Fredriksson, lähti Amerikkaan vuonna 1905. Vanhimpana jäi isännäksi Kustaa (1871-1957), ja hänen emännäksi tuli Amanda (1870-1934), joka oli Hakamäen tyttäriä. Heillä oli viisi lasta, joista aikuisiksi eli kolme: Anna (1897-1981), Paavo (1902- 1940) ja Viljo (1908-1976). Anna asui Tahilassa koko elämänsä ajan, teki maatilaa töitä ja oli ompelija. Heistä Viljo ryhtyi viljelemään tilaa yhdessä vaimonsa Taimi (1910-1983) o.s. Junnilan kanssa. Kun heidän avioliittonsa oli lapseton, he ottivat tilaa jatkamaan Paavo -veljen pojan Paavo Johanneksen *1940. Hänen isänsä oli kaatunut talvisodassa helmikuussa 1940 vähän ennen poikansa syntymää. Paavo ja puolisonsa Irja jatkoivat tilan viljelyä Viljon ja Taimin jälkeen ja rakensivat Tahilaan uuden päärakennuksen 1970-luvulla. Heillä on kaksi lasta Jari *1965 ja Heli *1967. Tahilaa viljelee nykyisin jo Jari ja jatkaa suvun perinnettä. Jari on tilitoimisto- ja kiinteistöyrittäjä Yrittäjien Tilitoimisto Oy:ssä. Heli taas teki 29-vuotisen uran Nokialla ja on nyt kirjanpitäjänä Bunge Finland Oy palveluksessa Raisiossa.

Moni muistaa Tahilassa 1950- ja 1960 luvulla asuneen Mirja (1949-1989) Mäkitalon. Hän oli Paavon tädin Aili Ojalan tytär ja näin serkku. Hän kävi koulun Suurilassa. Hänen äitinsä hoiti karjaa Tahilassa ja oli kunnalliskodissa keittäjänä. He muuttivat sitten 1963 Turkuun, jossa Mirja opiskeli valmistuen sairaanhoitajaksi ja äiti toimi laivakokkina m/s Aallottaressa.

Seuraavana Kyrön tien varrella on **Liianojan** talo. Sen rakensivat Alfons ja Anni Nordström noin vuonna 1935. Alfons (1912-1987) oli syntynyt Paraisilta ja oli tullut sähköyhtiön linjamieheksi 1930-luvulla. Löydettyään vaimon Anni Järvisen Tarvasjoelta, he rakensivat omakotitalon tänne. Heille syntyi kolme lasta Raimo *1935, Esko *1939 ja Hannu. Sodan jälkeen Annille ja Alfonsille tuli avioero. Anni avioitui Arvi Vuorisen kanssa ja Alfons avioitui myös uudelleen Annikki (1912-1983) Lemströmin kanssa. Heille syntyi poika Aarre *1955. Annikki jakoi kantopostia ja Alfonsinkin työt muuttuivat linjatöistä kevyemmiksi piirimieheksi ja mittarien lukijaksi. Heidän jätettyään ajan Raimo (1935-1998) ja Aila *1928 Nordström tulivat asumaan Liianojaa. Ailalla (o.s. Ali-Knaapi) oli aikaisemmasta avioliitosta Mertsi Lähteen kanssa jo kaksi

tyttöä Raili *1950 ja Ritva *1953. Nyt perheeseen Raimon kanssa syntyivät vielä työt Raija *1958, Riitta *1960 ja Anne *1962. Nykyään vain Aila viettää Liianojassa eläkepäiviään. Aikaisemmin Tarvasjoen rannan lähistöllä oli piennarlähteitä eli n.s. lirikaivoja, Eräs kauemmin tunnettuja on Liianojan kaivo, josta talo edelleen saa laadukkaan talousvetensä. Jo yli satavuotta sitten Suurilassa kouluaan käyneet lapset kertoivat koulumatkallaan sammuttaneensa tästä lähteestä janoaan.

Vähän matkaa eteenpäin mentäessä oli Paavo **Ojalan** talo. Paavo (1904-1988) oli teurastaja, joka teki teuraskauppaa sodan jälkeen ja rakensi tämän talonsa 1940-luvulla. Hän avioitui Annikki (1912-1997) Lehtisen kanssa ja molemmat asuttivat taloa elämänsä loppuun asti. Talon myöhemmän asujan Olli Kotilaisen aikana vuonna 2006 erään miehen auto suistui tieltä ja osui tämän talon kulmaan syttyen tuleen. Näin tämä asuinrakennus paloi ja jäljelle jäivät vain ulkorakennukset, jotka edelleen ovat tontilla.

3. YLI RYTTÄLÄN SILLAN

Ryttälänojan yli on kulkenut silta varmasti jo vuosisatoja, koska tämä Tarvasjoentie eli vanhatie on kulkenut samaa uraa Karinaisten ja Loimaan kautta Satakuntaan. Varhaisimmat kirjalliset tiedot 1600-luvulta kertovat Karkun ja Sastamalan asukkaiden käyttäneen tätä tietä Loimaan kautta Turkuun kauppapientienään. Rautatien valmistuttua Toijalasta Turkuun 1876, tarvasjokelaiset käyttivät Kyrön asemaa ja liikenne tiellä kasvoi. Tietä ryhdyttiin nimittämään Kyröntieksi. Maastollisesti Ryttälän ylitys juuri siinä kohdassa oli paras. Vanhin tieto uuden sillan rakentamisesta on vuodelta 1798.

Ylitettyämme Ryttälän notkon on vasemmalla **Ojaston** talo. Sen osti ja rakensi vuonna 1903 Kallelan Keskitalon poika Otto Mäkinen (1868-1959), ja vaimonsa Hilda. Heillä oli paljon lapsia, joista muistan Fannin, Helmin, Fransin, Paulin, Taimin, Viljon *1917, Irman ja Uskon *1919. Taimi oli kirjailija, joka eli yli 100-vuotiaaksi ja on useissa kirjoissaan kertonut seudun ja sukunsa historiaa. Mäkisen perhe muutti Auraan vuonna 1917 Pitkäniityn Laurilaan. Sinne Horristen miehet menivät pakoon vapaussodan aikana, kun punaiset lähtivät Turusta ja antoivat tappouhkauksia. Mäkisten jälkeen Ojastoon tuli Väinö Ojala asuen siellä vuoteen 1926. Silloin talon ostivat juuri avioituneet Alfred ja Emilia Tuomola. Alfred (1880-1959) oli Pöytyältä, ja Emilia (1887-1942), Kallelan Kuukkalan tyttäriä. Heillä oli tytär Helena, (1927-2010). Emilia Tuomola oli riuska nainen, joka ajoi hevosta ja teki useat talon ns. miestentyöt. Isäntä hoiti karjan ja teki ruuatkin. Emilia kuoli kuitenkin yllättäen lentävään keuhkotautiin 1942, ja kaikki talon työt jäivät nyt isännän ja Helenan varaan.

Kun siirtoväen asuttaminen alkoi sodan jälkeen, Tuomolat myivät Ojaston Emil ja Aino Lavoselle. Emil oli syntynyt vuonna 1909 Säkkijärveltä ja sodan käynyt mies. Evakkoon lähtö oli tuonut hänet Tyrvälle, mistä löytyi vaimoksi Aino (1921-2013) o.s. Mustanoja. Tarvasjoelta he ostivat uudeksi kotipaikaksi Ojaston 1949, jolloin lapset Ritva *1946 ja Seppo *1947 olivat kolme- ja kaksivuotiaat. Emil (1909-1974) oli riuska työmies, joka maanviljelyksen lisäksi ehti muuallekin töihin mm. metsään ja salaojitusporukkaan. Ojastolla asui muutamia vuosia tuohon aikaan Anna Ajalin, jonka mies oli kuollut talvisodan pommituksen aikana sydänhalvaukseen ollessaan vartiossa sähkötehtaalla.

Ritvan avioituttua autoilija Erik *1951 Siparin kanssa, he rakensivat tien toiselle puolelle 1977 **Louhelan tilan**. Ritva teki elämäntyönsä sosiaalialalla mm. sosiaalisuhteerinä ja vanhainkodin johtajana. Erik tunnetaan autoilijana ja kaivinkoneurakoitsijana. Heillä on kaksi lasta Johanna *1974 ja Mikko *1978. Johanna työskentelee laskentatoimen päällikkönä ohjelmayritys Widcon It-firmassa Helsingissä. Mikko on autonkuljettaja. Mikko asuu nykyisin Ojastossa, jonka rakennukset hän osti isoäidiltään Aino-mammalta, joka vuonna 2000 oli rakennuttanut paikalle uuden päärakennuksen.

Jatkaessamme matkaa on seuraavana **Helin**. Aivan maantien laidassa oli aikaisemmin Helinin kauppa. Siihen olivat tulleet kauppa pitämään 1920-luvun lopulla August ja Taimi Helin. August

(1900-1938) oli syntyisin Marttilan Juutilan Vähätalosta ja Taimi (1908-2004) Euralta Lindroosilta. Heidän kauppansa lähti toimimaan erittäin lupaavasti laajan asiakaskunnan ja tehokkaan palvelun ansiosta. Muutos tuli kuitenkin äkkiä vuonna 1938, kun August Helin kuoli sydänhalvaukseen vasta 38-vuotiaana. Taimi jäi nyt yksin kauppaa hoitamaan tyttärien, vasta 9-vuotiaan Sirkkan ja 4-vuotiaan Annelin kanssa. Tuon ajan kauppatoiminta oli raskasta jo miehillekin, koska tavara tukusta tuli vielä irtotavarana painavissa säkeissä ja laatikoissa. Taimi kuitenkin pystyi toimimaan ilman apulaista, kunnes syttyi sota. Oli puute kaupassakin kaikesta, kansanhuolto, ostokortit ja tilitykset kävivät liian raskaiksi ja kaupanpito loppui.

Tyttäret kouluttautuivat ja Taimi eli yksin, kunnes 1950-luvun alussa Jorma (1926- 1982) Syrjälän kanssa avioitunut Sirkka * 1929 palasi Helinille. Ammatiltaan rakennusmiehenä Jorma rakensi uuden talon **Lehtorannan** Ryttylänojan toiselle puolelle ja vanha kauppa tien varrelta purettiin. Sirkka sai työpaikan Paimion sairaalasta, jossa hän teki työuransa eläkkeelle asti. Perhe kasvoi seitsemällä lapsella, jotka Taimi päivittäin hoiti vanhempien työssä ollessa. Vuonna 1982 Sirkka jäi vuorostaan leskeksi. Lapset: Heikki, Ritva, Arja, Merja, Hannu, Anne ja Sirpa kävivät koulut ja lähtivät ammatteihin muualle. Mummonkin kuoltua Sirkka elää nyt vanhuuttaan yksin Helinillä. Helinin aikaisempaa historiaa on kerrottu Tarvaslehdessä 2/1995

Samalla puolella Ryttylänojaa on seuraavana **Ojaniemi**. Emme tunne tarkemmin talon historiaa, mutta tämän Uusituvasta (siis entistä Nikulaa) erotetun tilan rakensi asioitsija Oskar Scharliin Marttilasta. Hänen perheensä on asunut siellä 1920-luvulla, koska heidän Suurilan koulua käynyt poikansa Kalle (1921-1941) on merkitty koulun sankarivainajien muistotauluun. Scharlin muutti Marttilaan perheineen täältä. Heidän jälkeensä talossa asuivat Peltoset 1930-luvulla. Peltosten isä Kalle Peltonen oli kuollut Marttilan Prunkilassa vuonna 1927. Perheessä oli seitsemän lasta. Vanhempien lasten jo lähdettyä pois kodista, leskeksi jäänyt Elviira Peltonen jätti talon pojalleen Oivalle ja tuli tänne Ojaniemeen. Hänen mukanaan tulivat tyttäret Eila (myöhemmin Karhunen) *1924 ja Anja (myöhemmin Reinikainen)*1926. He kävivät Ojaniemestä myös Suurilassa kansakoulun. Peltosten muutettua pois jo ennen sotaa, Ojaniemeen tuli asumaan Rauhalasta Anna o.s. (1891-1948) Laaksonen ja Hugo Koskinen (1900-1971). Heillä oli kasvattina Lilja Rasi. Annan kuoltua Hugo myi talon vuonna 1954 ja jäi asumaan sinne kuolemaansa asti. Talon ostivat perikunnalta Tauno (1920-1975) ja Kirsti (1920 – 2008) Savolainen (ent. Lindfors) ja muuttivat asumaan taloon. Täällä heidän perheensä kasvoi vielä usealla lapsella. Tauno teki töitä satamassa ja rakennuksilla. Kirsti kantoi postia. Tauno kuoli vuonna 1975 ja perhe asui edelleen Ojaniemessä. Lasten lähdettyä taas vuorostaan pois kodista, Kirsti jäi yksinään asumaan sinne, kunnes myi pois tilan ja muutti Suurilanrivin kautta palvelutaloon. Siitä lähtien Ojaniemi on ollut lähinnä vapaa-ajan asuntona ja nykyinen omistaja on Rantamaa.

Tien oikealla puolella on Kallelantien sivussa vanha työväenyhdistys **Pyrkijän** talo. Yhdistys oli perustettu vuonna 1907 ja se rakensi oman talon 1909 Uudentuvan maalle. Talolla muistetaan vietetyn monia tilaisuuksia, kuten kesäjuhlia, elokuvia, arpajaisia, vaalien puheilloja, häitä ja muita perhejuhlia. Kun yhdistyksen toiminta 1960-luvulla hiljeni ja loppui, myi yhdistys 1969 talon Kaino Yrjäselle autokorjaamoksi. Kainon jäätyä eläkkeelle 1980-luvulla hän vuokrasi ensin korjaamoä Kalervo Mäenpäälle, kunnes myi talon eräälle yrittäjälle. Nyt talo on ollut vuosikymmeniä autiona ja osittain hajonneena.

Etäämpänä Kallelantien varrella Horristen puolella jokitöyräällä on Jaakko (1926 – 2010) **Ali-Knaapin** Frostin maalle rakentama talo. Jaakko oli aikanaan seudun tunnetuin mehiläisten tarhaaja ja hunajan tuottaja. Jaakon kuoltua hänen vaimonsa Enni *1934 jäi yksin asumaan talossa, kun heidän tyttärensä Taina *1973 jo oli siirtynyt työelämään. Enni teki työelämänsä elintarvikealalla ja metalliyrittäjä Jukovassa. Nyt ikä on vaatinut hänet siirtymään kunnan vanhusten rivitaloon ja sieltä hoivalle. Taina Ali-Knaapi toimii nykyisin kauppa-alalla.

Kyröön päin mentäessä on samalla puolen tietä kuin Pyrkijä, **Uusitupa**. Se on vanha Nikulan torppa. Talon rakensi 1840-luvun lopulla Juho Juhonpoika, joka oli Auran Skinnarlan Ojalan poika. Hän oli nainut vuonna 1846 Nikulan tyttären Marian. Tuossa vaiheessa Nikula oli myyty. Seuraavakin isäntä oli Juho Juhonpoika. Hän oli tullut vävyksi Paimiosta ja nai tyttären Eedlan 1871. Heille syntyi poika Johan 1872 ja tytär Edla 1874. Nyt traagisesti äiti kuoli kolme päivää tyttären syntymän jälkeen ja lapsista Johan neljä päivää myöhemmin sekä pikkutyttö Edla vielä kuuden päivän päästä. Näin Juho jäi leskeksi ja torppaan tuli yhtä aikaa kolmet hautajaiset. Vuotta myöhemmin Juho otti uuden vaimon Matildan Yrjäntilästä. Tästä avioliitosta syntyi kolme lasta: Johan *1876, Oskar *1879 ja Anna (1890.-1978) Johan, jota Jussiksi sanottiin, kuoli kuusivuotiaana, mutta Oskari eli poikamiehenä tilalla koko elämänsä ajan. Anna oli Suurilan kansakoulun ensimmäisiä oppilaita. Hän avioitui Vilho Tuomisen kanssa ja meni Koivistoon emännäksi. Heille syntyi viisi lasta: Arvo, Helmi, Helka, Pauli (1927-1973) ja Viljo (1929-1979). Jossakin vaiheessa Anna palasi kuitenkin Uusitupaan Oskarille emännäksi ja asui siellä elämänsä loppuun asti. Pojista Viljo tuli asumaan Annan luokse Oskarin jo kuoltua ja asuikin siellä lopun elämänsä. Heidän jälkeensä talon osti Veijo Rinne. Talolla oli hänelle tunnearvo, koska hänen äitinsä Elisabet (Liisi) Rinne oli nuoruudessaan elänyt Uusituvassa.

Annan pojista Arvo (1917-1991) Tuominen, joka oli kuorma-autoilija, rakensi heti sodan jälkeen oman talon Uusitupaa vastapäätä tien toiselle puolelle.. Hän oli juuri mennyt naimisiin Eila Laineen o.s. Lehtosen kanssa, jonka mies Pentti Laine oli kaatunut sodassa. He olivat lapseton pariskunta ja asuivat nyt tässä **Tuomisessa** lopun elämänsä. Talon omisti heidän jälkeensä Arvon sisaren Helmin poika Veikko Salo, joka on myynyt sen nyt serbialais-taustaiselle perheelle.

Samasta kohdasta lähtee tie myös yli Korvattomanojan rotkon Orvokki (1932-2019) ja Viljo *1931 Laakson taloon. Vuonna 1993 jäädessään eläkkeelle ja Suurilan koulun loppuessa, koulun pitkäaikainen (1954 – 1993) opettaja muutti tähän rakennuttamaansa **Korvattomanoja** nimiseen taloon. Viljo Laakso oli opettaja-aikanaan tehnyt paljon työtä koulupiirinsä viihtyisyyden hyväksi. Hän oli aktiivisesti perustamassa Suurilan vesiosuuskuntaa ja Lyömäisten majaa sekä Suurilan kyläyhdistystä. Suurena luonnonystäväenä hän loi talonsakin lehtomaiseen ympäristöön yhdessä Orvokin kanssa kukkivan paratiisin. Viljolla oli laaja akvaarioinnostus ja hän toimi alan yhdistyksessä. Heillä on lapset Matti ja Tuula. Orvokin nyt kuoltua, Viljo on vointinsa tähden joutunut etsimään toista asuntoa Liedosta.

Viimeisenä vasemmalla puolella Kyröntietä on entisen Tarvasjoen Osuuskaupan Suurilan myymälän rakennukset. Tämän sivumyymälän osuuskauppa perusti vuonna 1917 ja sen ensimmäisenä myymälänhoitajana oli vuoteen 1919 Seelim Helo, josta silloin tuli johtaja. Alkuperäinen kauppa oli tieltävästi tien toisella puolella, myöhemmin Kujansuun rakentaneen puuseppä Ylanderin talossa. Myymälä rakennettiin uudelleen tälle tontille vuonna 1929. Vuotta aikaisemmin myymälänhoitajaksi oli tullut vasta 21-vuotias Rauha Lumpia. Hän toimi tehtävässä aina 1950-luvulle asti, jolloin siirtyi kotipitäjäänsä (Karjala TI). Osuuskauppa yhdistyi ensin Härkätien Osuuskauppaan ja sitten vuonna 1962 Maapohjaan. Sivumyymälöitä lopetettiin vähitellen, viimeisenä Suurila 1980. Viimeinen myymälänhoitaja oli pitkään Olli Aaltonen. Myymälän osti Jukka Lahti ja myymälää hoitivat Anni ja Veikko Järvelä kyläkauppiaana vuodesta 1983. Heidän muutettuaan Rahkioon, Lahti yritti jatkaa kauppaa, mutta kyläkauppojen aika oli ohi. Kauppa myytiin yksityisasunnoksi ja nykyisin siinä asuu Mikko ja Helinä Manninen.

Ensimmäisenä Suurilan kylän puolen talona on **Liipola**. Sen rakensi, kuten edellä kerrottiin, puuseppä Ylander joskus 1800-luvun lopulla. Kustaa Maunula osti talon osuuskaupalta vanhuuden asunnoksi 1928 ja asui siinä kuolemaansa asti. Kunnan ostettua Mikolan 1936 kunnalliskodiksi Vilho (1914-1991) ja Aila (1918-2006) Kelkka ostivat Liipolan talon. Perhe asui siinä sotavuodet isännän oltua myös rintamalla. Rauhan tultua he ostivat Marttilasta emännän kotitalon Purhalan Kylänpään ja Liipolan osti maalari Lehtolan perhe. He taas myivät tilan Taavetti Anteroiselle ja hänen

tyttarelleen Esterille. Tilan osti 1970-luvun lopulla Leena *1947 ja Seppo Lavonen. Seppo rakensi Liipolan kokonaan uudelleen konehalleineen. Talon nykyinen nimi on **Lavola** Seppo on metsäkoneyrittäjä, joka ensin traktorilla ja perävaunuilla aloitti, kunnes vuonna 1987 osti pitäjän ensimmäisen metsänkorjuun monitoimikoneen. Hän ja poikansa Heikki viljelevät nykyään Ojaston ja Uudentuvan peltoja. Otamme Liipolan Horristen historiaan juuri siksi, että sen nykyinen omistaja Seppo Lavonen omistaa ja viljelee näitä peltoja Horristen puolella.

4. HORRISTENKUJALLE

Lähdemme seuraavaksi Sepän kohdalta Horristenkujaa Tarvasjoesta sisämaahan päin. Ensimmäisenä tulee vastaan Horristen kylän vanhin historian mainitsema kantatalo **Kula eli nykynimeltään Frosti**. Ilmeisesti Kula oli se tila, jonka isäntä Horristen Pietari mainitaan Marttilan kihlakunnan oikeuden lautamiehenä vuonna 1533, koska Matti Pietarinpoika mainitaan maakirjassa 1540 Kulan isäntänä ja vielä 32 vuotta eteenkin päin. Suku jatkui 1600-luvulle, jolloin tila oli autiona puolivuosisataa ja Juvan alustalaistilana, eikä saman suvun viljelyä näin voida todeta. Tila pysyi jakamattomana 1750-luvulle, jolloin se jaettiin Frostiin ja Hakamäkeen. Tuolloin Frostin saaneen Erkki Juhonpojan tytär Liisa (1762-1789) otti miehekseen talon reingin Mikko Jaakonpojan, joka oli reipas isäntä. Hän nosti tilan taloudellisesti kuntoon ja osti 1793 tilan perintötilaksi. Hän näyttää nauttineen myös yhteiskunnan arvostusta, kun hänet valittiin kirkonisännäksi 1805. Emäntä Liisa kuoli jo varhain 27-vuotiaana, kohta neljännen lapsen synnyttyä. Mikko otti pian kuitenkin uuden vaimon, Marian, Kotamäestä. Talon isännöyttä jatkoi seuraavana Juho (1781-1827) Mikonpoika, jonka vaimo Maria (1781-1853) oli Kallelan Keskitalosta. Frostin tulevaa historiaa ajatellen on hyvä tietää, että Keskitalossa Marian veli Juho otti vaimokseen Yli-Knaapilta Marian ja Marian sisar Kristiina taas avioitui Yli-Knaapin isännän Jaakon kanssa.

Seuraavassa sukupolvessa Frostilla tapahtuu isännöydessä yllättävä muutos. Juho Mikonpoika kuoli 1827, jolloin Juho Juhonpoika jatkoi isännöyttä. Hän avioitui 1833 Kirkonkylän Uudentalon tyttären Marian kanssa ja tuli myös Uusitaloon isännäksi. He viljelivät ensin molempia tiloja, kunnes heidän poikansa Juho Uusitalo myi Frostin 1878 Juhon pikkuserkulle Juho (1844-1918) Frostille Yli-Knaapilta. Juhon vaimo Vilhelmiina (1852-1932) o.s. Nopola oli Karinaisten Uuden-Värrin tyttäriä. Heidän kolmesta aikuisiksi eläneistä pojistaan Karlista eli Kallesta (1882 -1957), tuli Frostin isäntä. August *1884 otti sukunimen Hallanheimo ja jäi viljelemään Yli-Knaapia. Nuorin Frans Eemeli *1894 otti myös sukunimen Hallanheimo ja viljeli Karinaisissa Pyykön tilaa. Hän oli aikanaan maakunnan parhaita yleisurheilijoita.

Kalle eli Frostilla koko ikänsä poikamiehenä, kuollen vuonna 1957. Talossa emännöyttä hoiti Elina Hilden (1887-1960) pitkään. Kalle otti tulevaksi isännäksi veljensä Eemelin pojan Ilmon *1935 jo heti sodan loppumisen jälkeen. Ilmo avioitui kesällä 1957 Eeva Norrin (1934-1976) kanssa. Kun Kalle kuoli saman vuoden syksyllä, tuli Eevasta ja Ilmosta heti Frostin omistajapari ja viljelijät. Heille syntyi tytär Erja *1960. Eeva emännän kuoltua 1976 Ilmo avioitui vielä uudelleen 1981 Salme (1936-2016) Tuomolan kanssa. Maataloustyön ohessa Ilmo oli töissä monissa metallialan yrityksissä: mm. Laatuovi, Putki ja Penkki / Tarvasjoella ja Yliskulmalla, sekä Autokori Carrus. Salme oli maatalouslomittajana ja töissä Siltalassa ja Jukovassa. Lisäksi hän oli uutterasti talon töissä ja hoiti mm. kuivurin. Ilmon jäätyä maatalouseläkkeelle vuosituhannen vaihtuessa, on tilaa omistanut ensin Erja *1960 Beldjuskin ja nyt hänen tyttärensä Jonna *1986.

Kula on varmaan alkuvuosina sijainnut jokirannan ryhmäkylässä. Oletettavaa on, että talo olisi siirretty nykyiselle paikalleen jo vuonna 1606 nykyisen Liianojan tontilta, kun koko kylä tuhoutui tulipalossa. Viimeistään vuoden 1780 isojaossa talo on rakennettu tälle paikalle Mikko Jaakonpojan aikana. Nykyinen päärakennus on rakennettu vanhaa myötäillen Juho Frostin tultua isännäksi 1882-1883. Varhaisesta rakentamisesta kertovat nykyisin harvinaiset susiovet, jotka tehtiin joka taloon, kun irtauduttiin turvallisemmasta ryhmäkylästä. Vuosisatojen varrella Frostilla on varmaan asunut paitsi

palvelusväkeä, myös muita tilapäisasujia. Viimeksi sota-aikana oli useita perheitä mm. Torkkelin perhe. Kirjailija Maire-Aliisa Rouvinen eli nuoruuden Frostilla Elinan hoivissa, ja on kirjoissaan kertonut elävästi elämästä Horrisissa varsinkin sota-ajasta ja sen jälkeisistä vuosista.

Jatkettaessa matkaa Frostilta eteenpäin on vasemmalla **Vainio** Sepän maalla.. Sen rakensivat Arvo (1908-1941) Lehtinen 1930-luvun alussa avioituttuaan Annikki (1912-1997) o.s. Tammi kanssa. Heille syntyi tytär Anja *1936 myöh. Koskinen. Arvo kaatui jatkosodassa Kenjakissa lokakuussa 1941 tykistökeskitykseen, joka kuitenkin meni edessä hyökkäävän komppanian yli, mutta osui lähelle huoltoa. Historia kertoo: ”Siellä komppanian taitava suutari, sotamies Arvo Lehtinen kaatui ollessaan puhelinpäivystyksessä.” Annikki ja Anja asuivat Vainiolla vielä sodan jälkeen, mutta kun Annikki avioitui 1948 Paavo Ojalan kanssa, he muuttivat Paavon taloon Kyröntien varrelle. Silloin talon osti Elli Mäntylä. Hänen jälkeensä ovat taloa nyt asuneet Eetu ja Tuuli (1983 – 2022) Korpisalo. Heillä on poika Otso * 2017. Eetu Korpisalo on lähihoitaja ja Tuuli toimi sosionomina Salossa.

Seuraavana Horristen kujaa jatkettaessa jää oikealle **Nikula**. Nikula oli omaksi tilaksi erotettu Tahista jo vuonna 1601. Silloin isännäksi mainitaan Matti Yrjönpoika. Nikulan osti perintötilaksi vuonna 1792 Matti Jaakonpoika, jonka vaimo Kirsti oli Yrjäntilästä. Sama suku viljeli tilaa vuoteen 1847 asti. Tuossa vaiheessa edellinen isäntä Matti Matinpöika oli jo kuollut 1817 ja hänen emäntänsä Anna oli ottanut 1821 uuden miehen, hänkin Matti Matinpöika Kallela Keskitalosta. Anna oli 1847 yli 70-vuotias ja vaikka uusi mies oli 18 vuotta nuorempi, ei talon pidolle ollut jatkajaa.. Talon pojat olivat hyvin sairaita tai jo kuolleet. Kolmesta tyttärestä Ulriikka oli mennyt emännäksi Vähätaloon ja Anna Kirkonkylän Simolaan. Kotiin jäänyt Maria avioitui vuonna 1846 Juho Juhonpojan kanssa, mutta hekään eivät halunneet koko tilaa viljellä, vaan erottivat tilasta Uudentuvan ja muuttivat sinne. Tila tuli myyntiin ja sen osti Matti Yrjäntylä, jonka perhe asui Yrjäntilässä.

Tuossa vaiheessa syytingille jäänyt Anna Nikula on historiallisesti mielenkiintoinen henkilö. Matti Nikula oli ottanut vaimon Tuorilan Rakkilan Vähätalosta, kuten hänen veljensä Jaakko otti vaimokseen Annan sisaren Liisan. He olivat tulevan arkkipiispa Gustaf Johanssonin isän tätejä. Jaakko vaimoineen isännöi Kättylän Alataloa. Kailaan suvun sukukirjoissa heidät on huomioitu. Näin nyt päättyvän Nikulan vanhan omistajasuvun jatkosta on kerrottu Uudentuvan osiossa ja se tulee mukaan myös seuraavassa Ylhäisten kerronnassa.

Yrjäntylän isännöysaika Nikulassa kesti vuoteen 1893 asti. Matti Yrjäntilä isännöi ensin vuoteen 1871 saakka. Silloin hänen tyttärensä Anna Liisa, joka oli mennyt naimisiin Kaarle Kuukkalan kanssa, tulivat Nikulan omistajiksi. Yrjäntilässä tapahtui 1889 ratkaiseva muutos, kun J.F. Fingerroos osti Herrasmannin. Tällöin Matti Yrjäntylä, joka oli jäänyt leskeksi, jätti itselleen kaksi torppaa Yrjösen ja Vistolän. Hän itse ja tyttärensä Marian perhe muutti Yrjäselle. Kun Kaarle Kuukkala kuoli vuonna 1893, myytiin myös Nikula ja Annan jäätyä leskeksi perhe muutti Vistolaan.

Nikulan osti nyt Juho Kaaponpoika Seppänen *1856 Horristen Sepän isäntä, joka juuri 1893 oli avioitunut Matildan *1855 kanssa Kallelan Yli-Knaapilta. Matilda oli Frostin 15 vuotta aikaisemmin ostaneen Juho Frostin nuorempi sisar. Näin Frostin isäntä ja Nikulan emäntä olivat sisaruksia. Juholle ja Matildalle syntyi 1894 poika Oskari (1894-1973), josta tuli Nikulan seuraava isäntä. Neljännen lapsensa (Lyyli myöh. Vilhonen) syntyessä Matilda emäntä kuitenkin kuoli helmikuussa 1899. Uudelleen avioitunut Juho otti vielä 1902 uuden emännän Aurasta Eufemia Juhontyttären *1871. Hänen kanssaan syntyi vielä kaksi lasta Helmi vuonna 1905, joka kuoli pienenä ja Paavo vuonna 1906-1976.

Oskari Nikula avioitui 1919 Helmi (1898 – 1971) Ali-Knaapin kanssa. Heille syntyi 1920 tytär Hilikka (1920-2018) ja pojat Eero (1923-1944), Viljo (1926 – 2001) ja Aarno (1929-1985). Heidän aikanaan Nikulassa elettiin rauhassa rakentamisen, mutta myös sodan raskaat vuodet. Hilikka oli sodassakin lottana ja pojista Eero kaatui siellä 28.3.1944 Seesjärvellä. Hilikka avioitui heti sodan jälkeen Niilo Kujanpään (1921-2020) kanssa ja Viljo Aira (1926 – 2016) o.s. Hörkön kanssa.

Aarnosta tuli seuraava isäntä. Hän eleli pitkään poikamiehenä, kunnes avioitui Aila *1947 Himbergin kanssa. Heidän aikana Nikulan karjasta jalostui eräs Suomen eturivin friisiläis-rotuinen karja, jossa oli maan parhaita lehmiä. Heidän poikansa Kalle * 1981 on nykyisin Nikulan isäntä. Hän on jatkanut jo äitinsä hoitamaa tehokasta lypsykarjan pitoa rakentamalla uuden nykyaikaisen robottinavetan. Kallen vaimo on Karoliina *1987 Koivisto. ja kasvamassa ovat lapset: Kaarlo *2010 ja Kaisa *2012.

Nikulasta kulki aikaisemmin tie Kuolemankrottiin päin Korvattomanojan notkoon ja Alhaisten ja Ojalan torppiin asti. Sen varressa oli **Keskkylän** torppa. Se torppa on historiassa kerrottu perustetun jo 1820-luvulla Frostin maalle. Sen ensimmäiset rakentajat ja asujat ovat ilmeisesti olleet Frostin tytär Helena *1787, joka avioitui renki Fredrik Erkinpojan kanssa 10.5.1821. Heidän jälkeensä Keskkylässä on asunut heidän poikansa Mikko (1837 – 1924) Keskkylän perhe. Mikon ensimmäinen vaimo oli Maria Juhontytär (1829 – 1873) ja toinen vaimo Kustaava *1855 o.s. Helenius. Hänen isänsä oli mylläri sekä Juntolassa että Juvalla. Mikon perheessä on ollut kahdeksan lasta, joista tiedetään Amanda (1874 – 1895), Anna Häkkinen *1876, pienenä kuollut Johan *1880, Elsa Rolig (1881 – 1962) (mies Antti Rolig), Erkki (1884 -1890). Ida (1888 – 1907) ja Oskar *1896. Viimeisenä torpassa on asunut juuri nuorin poika Oskar (1896 – 1977) Keskkylä. Oskarin vaimo oli Hulda (1896 -1960) o.s. Suominen ja heillä oli vain yksi poika Matti *1936. Oskarin vanhempien kuoltua on hän muuttanut torpasta Karinaisiin ja tila on siirtynyt Nikulan omistukseen. Torpan metsäalueelle Paavo Nikula rakensi talokseen Mäkitalon vuonna 1924 ja torpan rakennukset purettiin. Oskarin perheen tilalla Karinaisten Mäenpäässä on suku jatkunut tähän päivään asti. Matti ja Ilmi (1937-2021) Keskkylällä on kaksi poikaa Timo *1958 ja Kari *1961.

Horristenkujaa eteenpäin matkatessamme tulee vasemmalla vastaamme **Ylhäisi**. Se oli jo 1820-luvulla Nikulasta erotettu torppa, jonka ensimmäisistä asukkaista en tiedä. Niin kuin jo Nikulassa viittasin, 1870-luvulla Ylhäisiin tulee asumaan Nikulan Uusitupaan siirtyneen Marian poika Juho (1855 – 1920). Hän avioitui 1879 Hakamäen tyttären Marian (1857 – 1919) kanssa. Heidän tyttärensä Maria (Fiinu) (1880 – 1970) meni naimisiin Vilhelm (1881-1960) Lehtisen kanssa ja he jäivät asumaan Ylhäisiin. Toinen tytär Ida *1886 Viironen oli naimisissa Kyrössä ja myöhemmin Angelniemellä.. Kolmas sisar Anna (1889 - 1972) lähti Amerikkaan vuonna 1913 ja avioitui siellä 1917 ruotsalaisen Karl Nygårdin kanssa Minnesotassa. Hän kävi Suomessa vuonna 1960 ja hänen kahdesta pojastaan toinen kävi Suomessa vuonna 2000. Annan Ylhäisiin jättämän kaapin on Anja Koskinen lahjoittanut kotiseutumuseoon.

Maria Lehtinen (Fiinu) muistetaan taitavana käsityöihmisenä. Erityisesti hän teki miesten alusvaatteita ja hänen tekemiään tilkkutäkkejä on useita säilynyt nykypäivään. Maria ja Vilhelm Lehtisellä oli suuri perhe. Pojista Vainion kohdalla puhuttiin jo Arvosta, joka kaatui sodassa. Vieno (1912 – 2003) oli myös sodassa ja jäi talvisodassa venäläisten vangiksi ajalla 10.12.1939 -27.4.1940. Hän eli myöhemmän elämänsä Helsingissä. Kolmaskin pojista Vilho (1915-1984) oli pitkään sodassa ja haavoittuikin kaksi kertaa. Hän oli ammatiltaan suutari ja jäi sodasta palattuaan poikamiehenä asumaan vanhempiensa kanssa Ylhäisiin ja oli kylän viimeinen toimiva suutari. Lähes koko kylän miesten tukat hän leikkasi vuosikymmeniä. Tyttäriä Ylhäisissä oli neljä: Helmi (1910 – 2002) , Saima (1917-1941), Alli *1921 ja Elma (1924-1940). Heistä Helmi lähti jo sota-aikana Miehikkälään, jossa avioitui Erkki Vapalahden kanssa. Hän kutsui sisarensa Allin luokseen kotiapulaiseksi rauhan tultua ja Allikin avioitui siellä Pasi Lahden kanssa ja teki elämäntyönsä maatalon emäntänä. Ylhäisten asujista Vilhon kuoltua viimeisenä 1984, on siitä asti taloa vapaa-ajan asuntona omistanut Anja Koskinen o.s. Lehtinen vuoteen 2020. Nyt he ovat myyneet sen Lehdelle Turusta.

Ylhäisten rinnalla tiedetään aikaisemmin olleen Kotamäen pellon puolella toiset **Ylhäisten** torpan rakennukset, joissa viimeiseksi asui Kalle Ylhäinen 1910-luvulla. Kukaan ei kuitenkaan muista tietoja hänestä. Kun samalle tontille tuli 1947 Anton ja Ksenja Jääskeläisen perhe ja rakensi uudet rakennukset Kotamäestä luovutetulle maalle, muistetaan tontilla olleen vielä maakellarin, jota uudet asujat käyttivät.

Anton (1899-1976) Jääskeläisen perhe oli joutunut siirtolaiseksi Kuolemajärven Kiskolan kylästä, sekä talvisodan sytyttyä, että jatkosodan jälkeen. Viimeisestä sijoituskunnastaan Kuusjoelta he tulivat Horrisiin 1947, saatuaan **Ketopellon** asutustilan maat Kotamäestä. Ylhäisten viereiselle tontille he rakensivat uudet rakennukset saunasta alkaen. Tien risteyksessä ollut heinälato toimi aluksi karjasuojana, kunnes uusi navetta valmistui.

Jääskeläisten tullessa Tarvasjoelle eli vielä Antonin äiti Loviisa. Perheessä oli kaksi lasta Anita *1934 ja Mikael *1937. Perheen äiti Ksenja *1900 kuoli 1950. Lapset kävivät koulut ja siirtyivät vähitellen työelämään. Mikaelista tuli rakennusmestari ja asui Naantalissa. Anita myöh. Virtanen asui Porvoossa ja oli työssä WSOY:ssä. Vuonna 1951 Anton avioitui uudelleen Tyyne (1912-1988) o.s. Häsän kanssa. Antonin äiti Loviisa (1874-1953) oli tullut Ksenjan kuoltua auttamaan poikansa taloutta ja asuikin täällä kuolemaansa asti. Tyyne-emännän ehdotuksesta tilan nimi muutettiin **Suniharjuksi** 1950-luvulla. Anton Jääskeläisen kuoltua Tyyne jäi yksin, eikä tilalla enää ollut jatkajaa. Silloin tilan maineen osti Paavo Penttilä. Tyynen kuoltua 1988 rakennuksillakaan ei enää ollut käyttöä ja vuonna 1993 palokunta poltti ne harjoitellessaan. Koko tila onkin nyt viljavaa peltoa.

Ylhäisten kohdalta lähtee oikealle sivutie, josta ensimmäisenä tulee vastaan **Rauhala**. Kukaan ei enää muista, kuka Rauhalan rakensi. Sen historia lienee seuraava. Kun Maria ja Juho Juhonpoika 1846 myivät Nikulan kantatalon ja erottivat omaksi tilakseen Uusituvan, oli Uusituvan maista Ryttilän puolella Ojaniemi ja sen osana pelto Nikulan rajasta Rauhalaan asti. Hugo Koskisen kuoltua myi Laaksosen perikunta pellon Voitto Aaltoselle. Myöhemmin pelto on palannut Nikulaan. Tämän pellon päässä oleva Rauhala on ilmeisesti rakennettu Sepän kantatilan maalle. 1910-luvun alussa siinä ilmoitetaan asuneen Antti ja Ida Aaltosen. Heidän jälkeensä muistetaan Väinö ja Saima Ojalan olleen Rauhalassa naimisiin menon jälkeen ja Kaino (1923-1990) Ojalan siellä syntyneen. Noin vuodesta 1926 alkaen Rauhalassa asuivat Arvo ja Maiju Eskola. Arvosta tuli 1927 seurakunnan suntio ja vähän sen jälkeen he ostivat Mäntylän. Nyt Rauhalaan tulivat asumaan Eino ja Elsa Pelto-Ääri, jotka vaihtoivat Mäntylän Rauhalaan Eskolan kanssa. Pelto-Äären mennessä Seppälän Jaakolan vuokraajaksi, Rauhalaan tulivat Vieno (1909-1990) ja Helvi (1908-1998) Ojala. Vieno oli syntyisin Ruskolta ja oli tullut työmieheksi Herrasmannille, jossa Helvi Sairanen hoiti karjaa. Helvi taas oli syntyisin Säämingistä. Seppälän tehtaiden perustamisen jälkeen Helvistä tuli taitava salaojaputkien liitosten tekijä, jota tehdas palkitsi mm. ensimmäisillä etelänmatkoilla. He rakensivat Rauhalan uudelleen tiilitaloksi 1970-luvulla. Vieno kuoli 1990 ja Helvi asui vanhustentalossa vähän aikaa kuullen 1998. Heidän jälkeensä talossa ovat asuneet mm. Markku Norri ja Kalle Nikulakin nuoruusvuosiaan. Nyt talossa asuu Aila Nikula maatalouseläkkeelle jäätyään.

Mäntylä mainitaan Hakamäen torppana jo 1810-luvulla. Sen ensimmäiset asujat olivat ilmeisesti Suurilan Maunulan poika Heikki Kristerinpoika (1777-1846) ja hänen vaimonsa Anna Juhontytär (1770-1852). Heillä ei ollut lapsia. Varmat seuraavat Mäntylän torpan asujat olivat Hakamäen isännän Jaakko Jaakonpojan veljen Juho Jaakonpojan (1816 -1881) ja hänen vaimonsa Maria o.s. Ahlbergin perhe. Sitten seuraavat olivat ilmeisesti heidän tyttärensä Vilhelmiinan (1859-1943) ja Heikki (1842-1934) Juhonpojan (Ojala / Tahilan torppa) perhe. Heikki Mäntylällä oli ainakin kahdeksan lasta: Heikki Oskar Lehto (1881-1968), Matilda Mäntylä (1883-1956), Juho (Jussi) Mäntylä (1885-), Ida Mäntylä (1888-1891), Kustaa Mäntylä (1891-1970), joka lähti Amerikkaan 1912, eikä palannut Suomeen, Anna Mäntylä (1894-1979), Ida Kiviranta (1897-1962) ja Selma Mäntylä (1903-1969). Jussi Mäntylä oli invalidi kulkukauppias, joka asui Tuomisenmäessä ja Oskari Lehdon ja hänen vanhempansa tapaamme myöhemmin Lehtonummella.

Mäntylä lienee palautunut talolle Heikki ja Vilhelmiina Mäntylän muutettua Lehdolle ja Hakamäen isäntä Juho tuli asumaan sinne myytyään talonsa vuonna 1926. Hänen jälkeensä Mäntylän ostivat Eino (1903-1980) ja Elsa (1904-1978) Pelto-Ääri o.s. Jalonen 1920-luvulla, He olivat syntyisin Pöytyältä. Seuraavaksi Mäntylän tulivat asumaan Arvo (1896-1970) ja Maiju (1891-1969) Eskola, jotka vaihtoivat Pelto-Äären kanssa Rauhalan Mäntylään. Eskolassa oli seitsemän lasta:

Pekka (1918-1980), Inkeri *1921, Salme *1924, Alpo *1927, Aune *1930, Risto *1932 ja Ritva *1934. Arvo Eskola oli Tarvasjoen seurakunnan suntiona 35 vuotta. Hän oli kylän uskollinen pyhäkoulunopettaja ja piti puheitakin maallikkosaarnaajana. Eläkepäivikseen he muuttivat Euralle. Myöhemmin Mäntylässä ovat asuneet Vilho ja Liisi (1910-1991) o.s. Oksa Rinne poikiensa Viljon (1946-2016) ja Veijon *1944. kanssa. Vilho (1914-2000) oli sodan käynyt uuttera työmies, joka pitkän ja raskaan työuran teki Seppälän tiilitehtaalla. Liisin kuoltua Vilho myi Mäntylän vuonna 1993 ja muutti poikansa luokse Auraan. Nykyisin kiinteistön omistaa Eila Montonen.

Jossakin Mäntylän rinnalla oli Tahilan maalla **Alhaisten** torppa, jonka sanotaan perustetun jo 1820-luvulla. Sen ensimmäiset asujat olivat ilmeisesti Hakamäen Juho Heikinpoika (1802-1855), jonka vaimo oli Maria Jaakontytär Tahila (1804-1856). Heidän lapsensa olivat Gustaf (1845- 1896) ja Mikko (1847-1875). Nykyään ei edes torpan paikkaa taikka seuraavia asukkaita kukaan tunne.

Viimeisenä kylätien päässä on **Ojala**. Se mainitaan Tahilan torppana jo 1810-luvulla. Varhaisimmista Ojalan rakentajista ja asujista tiedetään Juho Ojala ja hänen vaimonsa Liisa Jaakontytär *1812. Heidän poikansa Heikki Juhonpoika. meni naimisiin Wilhelmiina Mäntylän kanssa ja he asuivat Mäntylässä. Se tiedetään, että kun Tahilan Ida *1868 ja Knaapin Frans *1862 menivät naimisiin keväällä 1890, he asettuivat vapusta alkaen asumaan Ojalaan. Frans Ojalalla kerrotaan olleen kansanparantajan taitoja erityisesti hammassärlyn hoidossa. Hän ”raaputti” sairaan hampaan reiät ja täytti ne ”tökötillä”. Hampaan hän otti pois kivuttomasti ja tiesi aineet kipeäin ikeneiden hoitoon. Heidän lapsistaan Väinö *1895 ja Paavo (1904-1988) olivat yksityisiä karjanostajia ja teurastajia. Tyttäristä Fanni (1891-1974) oli August Hallanheimon vaimo, Martta (1901-1981) oli naimisissa Johannes Järvisen kanssa, Helmi *1906 avioitui Frans *1906 Vahroosin ja Aili Sulo Wallinin kanssa.

Aili (1909-1977) ja Sulo (1906-1958) jäivät asumaan kotitalalle Ojalaan. Minulle on jäänyt lapsuudesta muisto Ojalasta. Olimme menossa kouluun, kun Kotamäen kohdalla näimme, että Ojalassa on tulipalo. Kotamäessä puivat syksyllä koottuja viljoja, mutta kun ilmoitimme heille tulipalosta, kaikki miehet lähtivät paloa sammuttamaan. Myöskin me hiihimme poikki peltojen palopaikalle, mutta pian oli mentävä kouluun. Osa pojista jäi kuitenkin paloon. Seuraavana päivänä opettaja Helve moitti kovin sanoin paloa sammuttamaan jääneitä poikia ja antoi jälki-istuntoa viikoksi, vaikka Kotamäen Hannu piti puolustuspuheen, vedoten Suomen lakiin jokaisen paloavusta. Palo tapahtui muistaakseni helmikuussa 1942, jolloin Sulo oli sodassa ja Aili hoiti yksin taloutta. Hän oli aamulla navettaan lähtiessään sytyttänyt tulen uuniin leipomisten paistamista varten ja se sytytti tulipalon. Seuraavana vuonna talo rakennettiin uudelleen, kun Sulo vapautui armeijasta.

Sulo ja Alli Wallin olivat lapseton pariskunta, mutta ottivat sodan jälkeen kasvatiksi Synnöven (1947-2016. Hän oli myöhemmin naimisissa Reino *1946 Sundenin kanssa. Synnöve sitten myös myöhemmin, vanhempien jo kuoltua, omisti Ojalaa. Hän kävi töissä Seppälän tiilitehtaalla. Avioituttuaan he muuttivat Piikkiöön asumaan ja Synneve myi pellot Paavo Penttilälle ja Jari Tahilalle sekä metsät Risto Järviselle. Piikkiössä Synnöve kantoi postia ja oli yksityisessä vanhainkodissa hoitajana. Reino oli metallimies ja töissä Navirella. Ojalan rakennukset he myivät kesäasunnoksi. Sen jälkeen tilan omistivat Helvi ja Kalevi Kotilainen, jotka ovat nyt ilmoittaneet Ojalan myyntiin.

Seuraavaksi palaamme Horristenkujalle, jossa kujan varrella enää on **Peltola**. Varhaisimmat muistoni Peltolasta on minulla joululta 1941. Silloin siellä asui vanha mummo Emma Mäyrä (1872-1946). Äiti oli lähettänyt minut siskoni kanssa viemään hänelle jouluruokia. Oli kova pakkanen ja meidän parin kilometrin hitaalla matkalla Emma-mummon luo maitopullot jäätyivät. Perillä maito pulloista saatiin vähitellen ulos, vaikka toinen pulloista tyhjennyttyä särkyikin. Tiedän, että tällä mummolla oli poika Jussi Laakso, joka asui Loimaalla ja oli rakennusmies. Hänen perheessään oli vaimo Impi ja monta tytärtä. Ainakin muistan Ellan, Railin ja Ailan sekä pojan Veikko Laakson. Jussi

ja Impi Laakson perhe oli asunut vuosina 1926 - 1933 Peltolassa, jolloin vanhimmat lapset kävivät jo Suurilassa koulua. Aila oli aikanaan Loimaalla verojohtaja ja Veikko historian dosentti Turun yliopistossa. Emma mummo kuoli sodan jälkeen ja sodan loputtua Peltolaan tuli Ida Uimosen siirtolaisperhe Elisenvaarasta. Idalla muistetaan olleen vielä mukana kaksi poikaa ja tytär Lempi Valkonen, jolla olivat tyttäret Silja ja Sirpa sekä poika Ilkka. Heidän siirryttyä pois Tarvasjoelta 1950-luvulla, osti talon Liisa ja Vilho Rinne. Ville, kuten Vilhoa nimitettiin, kunnosti taloa ja rakensi Peltolaan erillisen asuttavan saunarakennuksen. Sen jälkeen, kun Rinteet muuttivat 1960-luvun lopulla Mäntylään, on Peltolassa asunut tai kesäpaikkanaan sitä pitänyt useita omistajia. Pisinpään siinä asui Lempi Laiho o.s. Varjonen, joka oli Ida Puiston sisar. Nykyisin Peltolassa asuu Pirkko Nissinen. (Peltolasta on kerrottu Auranmaan Airut-kirjassa s.270).

Peltolan kohdalta eroaa tie oikealle **Kuusistoon**. Sen oli rakentanut muistitiedon mukaan Oskari *1885 Ilola ja tullut sinne asumaan avioiduttuaan Ida (1883-1970) Vähätalon kanssa joskus 1900-luvun alussa. Heidän muutettuaan Metsolaan 1909 Kuusiston osti Antti (1870-1949) ja Aina (1872-1951) Aspin perhe. He olivat muistitiedon mukaan Tyrväältä. Heidät oli ohjannut ilmeisesti Tarvasjoelle se, että emännän sisar Maria (Krupula) Seimelä oli tullut seurakuntaan kiertokoulunopettajaksi 1903. He olivat maan hiljaisia, joista ei jälkipolville ole jäänyt monia muistoja. Heillä oli paikkakunnan ensimmäinen kideradio, josta naapurit kävivät ennen omaa radiota kuuntelemassa jumalanpalveluksia ja uutisia. Emännän muistetaan olleen taitava käsityöntekijä ja ommelleen täkkejä kehikollaan. Hän kutsui joskus naapurien pikkutyttöjä alapuolelta neulan pujottajaksi. He olivat lapseton pariskunta, jotka ottivat kasvatikseen emännän veljenpojan?, Aarne (1910-1998) Krupulan. Aspin perheestä en itse muista kuin Aarnen, joka oli itseoppinut tietomies ja ajattelija. Hän kirjoitteli artikkeleita Koneviestiin, Tekniikan maailmaan ja Pellervoonkin. Aspista kylä muistaa eräänä päivänä Metsolan makasiinin seinään ilmestyneen ilmoituksen ”Putos kintas, vantus täl tiäl. Jos joku sen löytää, se on Kuusisto”.

Vanhempien jo kuoltua Aarne poikamiehenä hoiti tilaa. Eräänä vuonna hän istutti osan pelloista koivuille. Metsän kasvettua siitä tuli metsänhoidon retkikohde. Aarnen jälkeen Kuusistossa on asunut Eero Syrjälän urheilua ja teatteria harrastava perhe. Eero Syrjälä on ammatiltaan hieroja ja urheiluvallmentaja. Hänellä on ensimmäisestä avioliitosta neljä lasta: Anna *1999, joka on Salossa asuen LP-Viestin joukkueessa pelannut SM-tason lentopalloa. Elma *2000 opiskelee parhaillaan Edinburghin yliopistossa Englannissa astrofysiikkaa, Vilhelm *2002 oli jo nuorena lahjakas urheilija, joka voitti vuonna 2017 moniottelussa SM-pronssia. Nyt hän armeijan jälkeen opiskelee Aaltoyliopiston kaupparakennuslaitoksella. Nuorin Emil *2004 on lukiolainen. Uudessa liitossa Mari Järvenpään kanssa Syrjälän perheessä on kaksi lasta lisää.

Horristen kylän alueelle on tullut kaksi uutta tilaa vuosituhaten vaihteessa, joihin kulku on Suurilan kylän Palontien kautta. Uusin näistä on **Metsälä**, jonka Tero * 1982 Matikainen rakensi äitinsä isoisän Reino Järvisen aikanaan Ojalasta Synnöve Sundenilta ostamalle maalle. Tero on tehnyt töitä itsenäisenä asennusyrittäjänä ja myös Kosken Alumiinivalmisteen asentajana. Terolla on avioliitosta Piia Litjon kanssa neljä lasta: Kiia *2002, Minttu *2004, Silja *2006 ja Roope *2010.

Toisen Palontieltä tulevan tilan, **Anttilan (Koivulan)**, rakennukset rakensivat Juha * 1964 ja Hanna *1968 Haapanen vuonna 1994 ostettuaan **Anttilan** tilan Martta *1932 Norrilta. Vanhat tilan rakennukset jäivät Suurilan puolelle ja myytiin pois. Sen osan tilan maista, jonne uudet rakennukset nousivat, oli aikanaan Vilho Norri ostanut Kuusistosta Aarne Krupulalta. Juha Haapanen on toiminut, paitsi maanviljelijänä, myös rakennusurakoitsija. Koivulassa oloaikana hän rakennutti useita omakotitaloja. Hanna o.s. Aaltonen on taas tehnyt pääelämänuransa isänsä Rauno Aaltosen perustamassa kodinkoneliike VistaVisiossa. Heillä on kaksi lasta: Heidi *1996 ja Jouni *1998.

Vuonna 2009 Haapaset myivät Anttilan Jari *1978 ja Anna *1983 (o.s. Simolin) Järviselle. Jari on paitsi maanviljelijä myös itsenäinen yrittäjä ja tehnyt työpalvelua myös Kosken Alumiinivalmistukseen. Anna on työssä tilitoimistotalalla. Heillä on kolme lasta: Riku *2004, Miisa * 2007 ja Saku *2012.

5. KODANTIEN VARRELLE

Ennen kuin jatkamme nykyiselle Aura – Salo tielle, on kuljettava läpi vanhan Horristen yläkylän vanhaa Aurantietä, joka nykyään on Kodantie. Noustuamme ylämäen on ensimmäisenä vasemmalla **Kotamäki**. Se on yksi niistä Tarvasjoen neljästä tilasta, joiden syntyhistoria tiedetään yli 700 vuoden takaa. Kodan alkuperäisen olen kertonut jo tämän historian alussa. Juuri ennen isonvihan alkamista vuonna 1712 oli Kodalle tullut vävy, kun tytär Kerttu oli mennyt naimisiin Jaakko Simonpojan kanssa. Siitä asti, kun he ottivat isännyyden vuonna 1713, on Kotamäki ollut saman suvun hallussa. Jaakon kuoltua Kerttu otti vielä uuden miehen Erkki Erkinpojan isännäksi Marttilan Tiipilästä.

Seuraavan isännän Jaakko Jaakonpojan (1716 – 1792) aikana suoritettiin isojako. Jaakon pojat Antti ja Heikki jakoivat 1790-luvulla Kotamäen kahdeksi tilaksi. Antti (1748 -1821) omisti Kotaa ja Heikki (1753 – 1836) Uusitaloa. Jo seuraavassa polvessa talot kuitenkin yhdistyivät. Antin poika Jaakko *1788, joka oli ottanut ensimmäisen emännän Marian Karinaisten Einolta vuonna 1815, jäi leskeksi jo seuraavana vuonna äidin kuoltua synnytyksen jälkeen. Nyt Jaakko otti uuden emännän, myös Marian, naapurista Iso-Eskolta. Kun Iso-Eskolla tarvittiin isäntä, myi Jaakko Kotamäen tilan setänsä Heikin tyttarelle Liisalle vuonna 1837 ja muutti Karinaisiin. Näin Kotamäki taas yhdistyi.

Tämä Liisa Heikintytär (1802 -1875) Kotamäki oli naimisissa Heikki Heikinpoika (1801- 1875) Yrjäntilän kanssa. Kerrotaan, että kumpikin asui ja viljeli erikseen omaa kotitilaansa koko avioliittonsa ajan. Heidän lapsistaan vanhimmasta Heikki Heikinpoika (1828-1903) Isotalo / Kota, tuli seuraava Kotamäen isäntä. Hänen vaimonsa oli Serafia Matintytär (1829-1907) Kirkonkylän Isotalosta. Heikin aikana alkoi maataloudessa suuret muutokset. Alettiin raivata uusia peltoaloja niityiltä, viljellä heinää pelloilla ja ensimmäiset maatalouskoneet tulivat myyntiin. Iän jo karttuessa Heikki rakensi 1890 Kotamäkeen toisen päärakennuksen asunnoksi vanhalle väelle.

Heikillä ja Serafiolla oli viisi lasta: vanhin poika Heikki (1855 – 1896) ja neljä tytärtä Maria (1859-1935), Amanda (1862-1872), Ida (1866-1903) ja Hilma (1871 – 1940). Heikistä ainoana poikana piti tulla isäntä, vaikka hän vielä 40-vuotiaana oli poikamies. Nyt hän kuitenkin elokuussa 1896 kuoli tapaturmaisesti Liedon Hihnalassa. Aikalaisten kertoman mukaan monia miehiä oli hevoscärryillä palaamassa Turusta markkinamatkalta elokuisen illan jo pimetessä. Letkassa mukana ajava Heikki puheli perässään tulevalle serkulleen August Grönroosille, että kun hän aikoo ottaa syksyllä Kotamäen isännyyden, niin tulisitko minulle rengiksi. Tähän pyyntöön August vastasi myöntävästi. He olivat juuri tulleet läpi Lohelan metsän, kun Hihnalan koira tuli vastaan kovasti haukkuen. Tällöin Heikin hevonen pelästyi ja lähti villiin laukkaan. Silloin kärrynpyörä osui tien varressa olevaan rajakiveen, kärryt kaatuivat, Heikki lensi maahan ja kuoli saatuaan iskun päähän.

Tyttäristä Amanda oli kuollut jo 10-vuotiaana. Avioliittoon ensinnä ehti Hilma 1895 Heikki Vilhelm (Ville) Koskelan (Töyry) kanssa ja he asuivat Koskelan torpassa. Ida avioitui 1900 Juho Vanhatalon kanssa Aurasta ja muutti sinne. Kun myös Maria avioitui Otto Virtasen kanssa 1899, he ryhtyivät isännöimään Kotamäkeä. Heikki Isotalo/Kota kuoli 1903 ja Serafia-mamma vuonna 1907.

Otto Virtanen oli syntynyt Paimiossa (1870 – 1948) ja maatalouskoulun käytyään toiminut jo pitkään mm. Pöytyän pappilan työnjohtajana rovasti Ahlmanin aikana ja Yläneen Vanhakartanossa. Heti tultuaan isännäksi Otto raivasi pelloksi kaikki Kotamäen viljelykseen sopivat maat ja osti lisäksi viereisen Vähäntalon myyntiin tulleet osat. Maataloutta koneistettiin ja rakennettiin useat ladot eri peltolohkoille. Vuonna 1908 rakennettiin uusi päärakennus ja 1922 suuri karjarakennus.

Yhteisten asioiden hoitoon hän otti aktiivisesti osaa. Kun säästöpankki perustettiin vuonna 1920 Tarvasjoelle, tuli Otto Virtasesta 25 vuodeksi pankin isännistön ensimmäinen puheenjohtaja.

Otolla ja Marialla oli vain yksi poika, Arvi (1900 – 1965). Hänelle Otto Virtanen siirsi isännyyden jo 1924. Energisenä miehenä Otto Virtanen ei tyytynytäkään tilan pojalle annettuaan vanhan isännän osaan, vaan osti vielä Perkiö-nimisen maatilan Kuhmalahdelta ja lähti viljelemään sitä. Hän vei täältä maatalouskalustoa ja karjaa sinne mukanaan. Maria-emännän kuoltua vuonna 1935, Otto muutti pysyvästi Kuhmalahdelle. Hän osti sieltä vielä toisenkin Loukkula- nimisen tilan. Sodan uhatessa hän myi Perkiön ja tuli asumaan Tarvasjoelle. Sotavuonna 1942 hän avioitui vielä itseään paljon nuoremman opettajan Liisa o.s. Porras kanssa. He tulivat muutamaksi vuodeksi Kotamäkeen, mutta palasivat taas Hämeeseen. Siellä Otto Virtanen sairastui ja muutettuaan Tarvasjoelle vuonna 1948 kuoli täällä. Hänet on haudattu Tarvasjoelle ensimmäisen vaimonsa viereen.

Arvi Kotamäki oli nuorena käynyt metsäkoulun ja erikoisesti innostunut metsänhoitoon, mutta koko tilan maa- ja metsätalouden hän hoiti mallikkaasti. Tila oli vuosikymmenet kirjanpito- ja maatalousharjoittelutila ja metsät hoidettiin suunnitelmien mukaan. Arvi oli Lounais- Suomen Metsänhoitoyhdistyksen Liiton puheenjohtaja ja MTK:n metsävaltuuskunnassa. Hän oli jo osuuskunta Metsäliiton perustajajäseniä ja sen sekä Metsäliiton Selluloosa Oy:n johtokunnassa. Myös sähköyhtiön ja sahan hallintoon hän ehti sekä kotipitäjässä hän oli monen yhdistyksen, osuuspankin ja meijerin johtokunnan puheenjohtaja. Kunnanvaltuuston puheenjohtajana Arvi oli vuosina 1940-1960 ja hänelle annettiin kunnallisneuvoksen arvo 1956.

Sodan jälkeen Kotämäestä luovutettiin asutukseen lähes puolet maista, joista muodostettiin viisi tilaa ja rintamamiestilan lisämaat. Arvi oli avioitunut 1936 Lahja o.s. Pelttarin (1907 – 1982) kanssa ja heillä oli kaksi poikaa Heikki (1929-2005) ja Hannu (1930-2008). Heistä Heikki kouluttautui metsänhoitajaksi ja teki elämäntyönsä Hämeessä ja Lounais-Suomen piirimetsänhoitajana. Hannusta tuli Kotämäen seuraava isäntä 1952 luettuaan sitä ennen Mustialassa agrologiksi. Emännäksi Hannu haki Sysmästä Tuovin *1930 o.s. Naumi. Heille syntyi kolme tytärtä: Eeva *1958, Jaana *1960 ja Maija *1962.

Hannun aikana tapahtui maataloudessa suuret muutokset. Pellot salaojitettiin, lypsykarjasta siirryttiin sikatalouteen. Koneellistuminen melkein vapautti vieraiden työntekijöiden tarpeesta maataloudessa ja toi urakoitsijat niin metsä- kuin maataloustöihinkin. Edellisten isäntien tavoin Hannu oli aktiivisesti mukana ja johtotehtävissä paikkakunnan yhdistysten ja kunnankin toiminnassa.

Tyttäristä Eeva Kotamäki on koulutukseltaan sairaanhoitaja ja Jaana valokuvataiteilija. Eevan poika Mauri Kotamäki väitteli vuonna 2017 valtiotieteen tohtoriksi ja on toiminut Keskuskauppakamarin johtavana ekonomistina. Nykyään hän on Finnveran pääekonomisti. Maija avioitui vuonna 1987 Matti Mäkitalon *1960 kanssa ja he ottivat seuraavaksi Kotämäen isännyyden. Heidän perheensä on kasvanut *1988 Minnalla, *1992 Mikolla ja *1994 Martalla. Maija on emännyyden ohella toiminut pitkään seurakunnan lastenohjaajana ja ollut mukana usean yhdistyksen toiminnassa mm. Marttojen puheenjohtajana. Matti taas on ollut paitsi eturivin maanviljelijä, myös mm. maataloustuottajien ja kirkkovaltuuston puheenjohtaja. Innostus musiikkiin on vienyt hänet laulamaan kuoroissa ja antamaan rytmit musiikkiyhtyeille. Heidän lapsistaan Martta on hankkinut maatalousalan koulutuksen Mustialassa tarkoituksella jatkaa Kotämäen maanviljelystä. Hänellä on tytär Eila Aino Elisabet *2021 liitosta Heikki Ahosen kanssa.

Alun perin Horristen kylässä oli kolme kantataloa Kula, Tahi ja **Korila eli Vähätalo**, joista juuri Korila oli noussut ensimmäisenä pois jokivarren ryhmäkylästä ylös mäelle Kotämäkeä vastapäätä tien toiselle puolelle. Jossain vaiheessa Korilaa ryhdyttiin nimittämään myös Vähätaloksi ja Kotämäkeä Isotaloksi. Sama suku oli pitkään viljellyt tätä rälsitalona 1500-luvulle asti. Sitten vuonna 1582 isä Juha Eerikinpoika jakoi tilan kahtia pojilleen Jaakolle ja Juhalle. Ilmeisesti siitä lähtien Korilassa oli kaksi päärakennusta ja erilliset muutkin rakennukset Vähätalon mäellä. 1600-

luvun puolivälissä molemmat talot joutuivat autioiksi ja toinen Juvan kartanon läänitykseen. Vaikeiden vuosien jälkeen talot kuitenkin yhdistettiin 1694. Tällöin Antti Heikinpojasta alkanut suku viljeli Korilaa 1840-luvulle asti. Silloin, suvun muutettua Paimioon, tila myytiin Hakamäen Kustaa Jaakonpojalle (1813-1846), jonka vaimo Ulriikka (1812-1882) oli Nikulan tyttäriä. Nyt, kun tämän Horristen vanhan kantatalon viimeistenkin rakennusten häviämisestä on jo kulunut 70 vuotta, on kerrottava myös tämän viimeisen suvun historia. Se on samalla erittäin monien kantarvasjokelaisten tai täältä poismuuttaneiden ihmisten esivanhempien historia.

Kustaa ja Riikka olivat avioituneet 1836 ja heillä oli kuusi lasta: Maria (1836-1836), Anna-Liisa (1837-1891), Maria (1839-1840), Maria *1841, Juho *1843 ja Heikki (1845-1898). Elämä oli alkanut Vähätalossa toivorikkaana, kunnes Kustaa isäntä yllättäen vain 33-vuotiaana kuoli. Riikka jäi leskeksi neljän pienen lapsen kanssa, joista Anna-Liisa oli vasta kahdeksan ja nuorin Heikki 8 kuukauden. Sitkeä Riikka pystyi kuitenkin viljelemään tilaa läheisten lapsuuskotien tuella.

Kun tytär Anna-Liisa oli 17-vuotias syksyllä 1855, hän avioitui Kirkonkylän Isontalon pojan Heikki Grönroosin kanssa, Heikin sisar Serafia oli vuotta aikaisemmin tullut Kotamäen emännäksi. Heikki ja Anna-Liisa tulivat asumaan Vähäntalon toiseen päärakennukseen. Heikki oli riuska työmies ja talo vaurastui. Samaan aikaan Anna-Liisan veljet kasvoivat ja tulivat miehen ikään. Näin talossa kasvoi työvoima. Hilma Niemisen kertoman mukaan, jossakin vaiheessa Heikki loukkasi itsensä myllyssä, jossa imelät olivat paakkuuntuneet suppilossa. Hänen koukkiessa niitä juoksemaan, seipään pää osui kiveen, joka tempaisi seipään kädestä ja iski sen voimalla hänen jalkaansa. Iskusta parannuttuaan hän ontui koko lopun elämänsä. Anna-Liisa oli oppinut taitavaksi eläinten parantajaksi. Hänen aikanaan ei vielä ollut täällä eläinlääkäreitä ja siksi häntä alettiin kutsua taloihin apuun eläinten sairastuessa. Usein näitä hätätapauksia tuli myös öisin ja erittäin talven aikaan. Hänen muistetaankin valittaneen, etteivät ihmiset ymmärtäneet varata hänelle lämmintä vaatetta rekeen, sillä usein hän oli työnsä tehtyään hyvin hikinen ja paleli pakkasessa.

Grönrooseilla oli 13 lasta, joista seitsemän eli aikuisiksi. Anna-Liisan sisar Maria meni naimisiin 1861 ja lähti Pöytyälle Auvaisten Tuomolaan. Tulivat nälkävuodet 1867 – 1868. Tarvasjoen historia kertoo: ”Katovuonna 1867 Euran kappeliseurakunta perusti vaivaisilleen oikein työhuoneenkin, jonka tiloiksi vuokrattiin Horristen Vähäntalon sali, tupa, pirtti ja aitta. Kesäkuussa 1868 seurakunta lainasi tätä vaivaishuonettaan varten lainamakasiinista 6 tynnyriä rukiita ja osti yksityisiltä 3 tynnyriä kauroja. Näin ei edes paikkakunnan vaivaisten tarvinnut turvautua monien muiden maamme kristiveljien ja -sisarten tavoin akanoista, pavunvarsista, petusta tai jäkälästä valmistettuun hätäleipään, vaan saivat herkutella selvällä rukiista ja kauroista leivotulla leivällä.” Historia ei kerro kuinka kauan työhuone toimi. Silloin kuitenkin Vähätalossa oli äiti Riikka, Heikki ja Grönroosien kuusi henkinen perhe. Noina vuosina heille syntyi ja kuoli kolme pientä lasta. (Kun itse olen suurimman osan elämästäni elänyt noiden samojen seinien sisäpuolella, olen usein ajatellut mitkä surut, ilot ja elämän kohtalot nuo seinät on nähneet.)

Nälkävuosien jälkeen vuonna 1871, kun elämä alkoi palata normaaliksi, Anna-Liisan veli Heikki Kustaanpoika meni naimisiin Anna-Liisa o.s. Yli-Knaapin (1849-1937) kanssa. Hän oli sitä sisarusarjaa, joista veli Juho tuli Frostille isännäksi ja sisar Matilda Nikulaan emännäksi. Tästä lähtien Vähätalossa asui eri päärakennuksessa kaksi perhettä. Toisessa mamma Riikka ja Heikin perhe ja toisessa Grönroosit. Molemmissa perheissä oli siis Heikki ja Anna-Liisa. Tästä eteenpäin molemmat perheet kasvoivat vielä nopeasti. Grönrooseille syntyi 13 lasta: Heikki (1855-1939), Juho (1857-1934) (myöhemmin Kujanpää) Kaarle (1859-1863), Maria (1861-1898) (myöhemmin Salminen), Frans (1863-1872), Amanda (1864-1867), Anna-Liisa (1866-1868), Vendla (1869-1914) (myöhemmin Vuorio), Eedla (1871-1872), Kaarle (1873-1874), Kaarle (1875-1934) (myöhemmin Puisto), August (1877-1914) (myöhemmin Korpi) ja Emil (1878-1964) (myöhemmin Ento).

Toiselle Heikille ja Anna-Liisalle, joista nyt tuli isäntäväki syntyi 9 lasta, joista seitsemän tyttöä ja kaksi poikaa. Pojista Johan ja Kustaa sekä tytöistä Maria kuolivat pieninä. Tyttäristä Matilda (1874-1956) oli naimisissa Augusti Aaltosen kanssa ja kerron heistä Horristen Uusitalon kohdalla. Seuraavana Amanda (1875-1964) oli naimisissa Kustaa Ali-Mattilan kanssa, Kolmas tytär Hilda (1879-1952), jonka mies oli Gabriel (1876 – 1920) Laaksonen (Järsä). He pitivät ensin Uuttataloa, mutta ostettuaan Päivärinnan Euralta myivät Uusitalon Aaltoselle. Tyttäristä Ida (1883-1970) oli naimisissa Oskar Metsolan kanssa Aurassa ja Anna (1888-1979) Kaarlo Tammisen kanssa. Viimeisenä syntynyt Olga (1890-1962) oli naimisissa Aleks (1890-1943) Rantalan kanssa

Lähestyttäessä 1800-luvun loppua asujat Korilan mäellä nopeasti vähenivät. Ensin kuoli vanhaemäntä Riika vuonna 1882. Grönroosilta lapset lähtivät pois avioiduttuaan ja 1891 kuoli Anna-Liisa. Isän kanssa eli vain nuorin Emil, joka oli suutari. Vähäntalon tyttäret myös menivät naimisiin. Ensin olivat häät Amandalla 1896 ja yhtä aikaa menivät naimisiin kaksoishäissä Matilda ja Hilda 1.4.1897. Kun isännätkin kuolivat, ensin Heikki Grönroos 3.3.1898 ja Heikki Vähätalo 25.4.1898, talossa oli vain Anna-Liisa nuorempien tyttärien kanssa. Nyt hän katsoi, että ei voi taloa enää viljellä ja pisti talon myyntiin.

Korilan ostivat Juho ja Matilda Mäkinen, jotka 1.5.1899 muuttivat Liedon Mellilästä Vähäntalon mäelle. Talon hintaan sisältyi Anna-Liisalle loppuelämän aikainen syytinki ja asumisoikeus. Juho Mäkinen alkoi heti raivata taloon uutta peltoa niityiltä, kuten Otto Virtanen naapurissa. Kuokkiessa Mäkinen huomasi, että tasaisten peltojen keskelle jäi pieni mäki, josta ei saanut peltoa, mutta oli sopivaa talon tonttimaaksi. Siitä Juho sai ajatuksen siirtää Vähätalo rakennuksineen sinne pois kylästä. Kesällä 1902 siirrettiin Leppämäeksi kutsutulle mäelle toinen päärakennus ja aitta. Talvella siirrettiin riihi ja kevään tullen navetta. Tiukassa taloudellisessa tilanteessa Juho ositti talon kolmeen tilaan. Vähäntaloon jäivät vanhat rakennukset ja kylällä olevat pellot. Hänen raivaamastaan Pikku-Hartikosta tuli toinen pikkutila ja nuo hän ilmoitti huutokaupalla myytäväksi. Suuri oli yllätys, kun Otto Virtanen osti molemmat tilat, joille Juho oli luullut tulevan uusia asukkaita. Kesällä 1903 Mäkiset muuttivat lopullisesti Leppämäkeen. Kotamäen käyttivät Vähäntalon rakennuksia työväen asuntona. Sota-aikana siellä asui siirtoväkenä mm. inkeriläisiä ja Matti Lakarin perhe. Heistä kävivät Suurilan koulua tyttäret Lea ja Aune sekä poika Martti. Myös Arvi Lehtisen perhe asui Korilassa ennen Peltomäkeen muuttoa. Kylän lapset kävivät Korilan mäellä kesäisin Taimi Lehtisen pyhäkoulussa. Rakennukset purettiin 1950-luvulla ja vanhasta Korilan kantatalosta kertoo vain kivijalat.

Tänne **Korilan** mäelle rakennettiin myös 1920-luvulla uusi työväen asunto, jossa ensin asui pitkään Eino (1895-1975) ja Martta (1900-1985) Lehdon perhe, jonka lapset Kerttu *1923 ja Kauko *1925 kävivät koulunsa Suurilassa. Lehtojen jälkeen sota-aikana siinä asui Viljami (1905-1981) ja Saima Paavilaisen siirtolaisperhe Muolaasta. Heillä oli yhdeksän lasta, joten taas oli Korilan mäellä vilskettä. Heidän muutettuaan Urjalaan uudelle tilalle, on mökissä myöhemmin asunut Kotamäen harjoittelijoita ja mm. Tarmo (1931-2007) ja Raili Rintalan perhe. Nykyään mökki kuuluu Eeva Kotamäelle.

Matkaa jatkaessamme seuraavana olisi Hakamäen tien varrella **Numminen**, jonka rakennukset myös nykyään on hajotettu ja paikalla on Hakamäen kuivuri. En tiedä koska talo oli rakennettu Vähäntalon maalle, mutta jo 1900-luvun alusta siinä asui August *1885 ja Saima *1891 Numminen. August oli Kotamäen luottotyömies, joka jo Otto Virtasen aikana johti talon töitä ja sama jatkui Arvin aikana. Heillä oli kaksi tyttöä ja kolme poikaa: Kirsti, Salme, Arvo (1919-1994), Arvi (1925-1983) ja Armo *1928. Aikanaan August ja Saima kuolivat ja lapset perustivat perheet ja tekivät työuran maailmalla. Nyt jo hekin ovat jättäneet tämän ajan. Nummisten jälkeen talossa asuivat Elsa ja Arvo. Loijakset, ennen menoa Mäkirinteelle. Saima asui toisessa päässä taloa ja toisessa päässä Loijaksen perhe. Nummisen talo purettiin n.1993.

Ennen kuin jätämme Korilan eli Vähätalon, on torppien joukossa hyvä muistaa jo hävinneet sotilastorpat. Vaikka ruotujakolaitos tuli Suomessa voimaan vasta 1696, näyttää Horrisista lähteneen ns. karoliineiksi jo vuonna 1700 ensimmäiset ruotusotamiehet Lauri Ollinpoika ja Heikki Lindlöf. Ei ole tiedossa missä sijaitsivat kylän ruotusotilaitten torpat, jotka ruodun talojen oli heille annettava ja siihen kuuluva viljelysmaa. Suomen sodan jälkeen, kun Venäjään liittyttyä Suomi vapautettiin ruotusotaväestä ja sotilaiden palkkauksesta. Myös sotilaat menettivät oikeutensa torppaan, jollei talot antaneet sitä heidän omistukseen. Horrisissa on varmaa, että nämä torpat olivat Korilan torppa **Warhala** ja Kodan torppa **Takala**. Näissä ovat ainakin asuneet Matti (1768- 1828) Pihl ja hänen poikansa Simo *1792 Pihl.

Sitten tulemme **Hakamäkeen**. Niin kuin Kulan kohdalla kerrottiin, jaettiin 1750 luvulla talo kahtia Frostiin ja Hakamäkeen. Vuonna 1793 ostivat nuo osatalot kruunulta perinnöksi Kulalle tulleet vävyt. Liisa Erkintyttären mies Mikko Jaakonpoika osti Frostin ja Helena Erkintyttären (1767-1809) mies Heikki Yrjönpoika (1765-1830) Hakamäen. Heikillä ja Helenalla oli seitsemän lasta, joista Jaakko (1790-1839) ja Juho *1802 ryhtyivät yhdessä isännöimään taloa. Juhon mentyä naimisiin Tahilan tyttären Marian kanssa, he menivät asumaan Alhaisten torppaan. Jaakolla oli ensimmäisen vaimonsa Ulriikan (1787-1819) kanssa kolme lasta, joista vanhin Kustaa *1812 oli hän, joka osti Korilan ja vaimo Ulriika oli Nikulasta. Toinen pojista Juho *1816 viljeli Mäntylän torppaa. Jaakolla oli toisen vaimonsa Justiinan (1799-1872) vielä seitsemän lasta, joista kolme kuolivat pieninä. Pojista Kalle (1829-1887) viljeli Ketolan torppaa ja nuorin Jaakko (1832-1908) sai talon. Jaakon vaimo Eeva (1834-1906) oli Koskelta Koivukylän Mattilasta.

Jaakon ja Eevan lapsista vanhin oli Maria *1857, joka avioituttuaan vuonna 1879 Nikulan Juhan kanssa viljelivät Ylhäisten torppaa. Toisena syntyi ainoa poika Juho (1860-1930), josta tuli Hakamäen isäntä. Tyttäristä toinen Matilda *1862 oli emäntänä Pöytyän Pelto-Uotilassa. Amanda (1870-1934) taas oli Tahilan emäntä ja naimisissa Kustaa Tahilan kanssa. Josefiina *1875 meni naimisiin veljensä Juhon vaimon veljen, Töyryn isännän, Eetun kanssa 1902. Myöhemmin Eetu, vaimonsa ja lapsensa kuoltua vuonna 1904 myi Töyryn talon ja lähti Amerikkaan. Hänen ilmoitetaan kuolleen Amerikassa 1.1.1926. Sisaruksista Emilia (1872-1956) avioitui Robert (1869- 1959) Laakson (Järsä) kanssa vuonna 1896 ja heistä suku jatkui Hakamäessä myöhemmin.

Juho (1860-1930) Hakamäki, jota myöhemmin kutsuttiin Hakamäen vaariksi, oli naimisissa kaksi kertaa. Ensimmäinen vaimo Johanna (1864 – 1901) oli Suurilan Töyryn tyttäriä ja tuli Hakamäkeen vuonna 1886. Heillä oli kahdeksan lasta. Lapsista vanhin John (1886-1984), jota kutsuttiin Janneksi, lähti Amerikkaan vuonna 1911. Hänen tiedetään asuneen Floridassa, olleen kaksi kertaa naimisissa ja kuolleen siellä 1984 94-vuotiaana. Hänellä ei ollut lapsia. Hän käytti nimeä John Mäki ja tuli käymään kerran Suomessa 1964. Tyttäristä Anna (1888-1924) oli Aurassa Huhtin emäntänä. Toinen tytär Rauha (1889-1932) oli sairas lähes koko elämän. Seuraava tytär Olga (1893-1937) Piirainen, lähti veljensä Jannen kutsumana myös Amerikkaan vuonna 1913 yhdessä Anna Ylhäisin kanssa. Hänkin asui Floridassa ja oli kaksi kertaa naimisissa. Hänkin kävi Suomessa vuonna 1928. Toisesta avioliitosta hänellä oli tytär Ilona. Nuorimpana tyttärenä syntyi Martta (1896-1989), joka avioitui Frans (1888-1961) (Walden) Vaisteen kanssa 1915. Heille lohkottiin Martan perintöosuutta ensin tila, Viita, Hakamäen maasta, mutta he myivät sen August Pohjolalle ja muuttivat vuonna 1920 Euran Jokilaan, jossa asuivat elämänsä loppuun asti. Pojista Urho syntyi 1898 ja hänestä toivottiin kasvavan seuraava isäntä Hakamäkeen. Hän sairastui kuitenkin keuhkosairauteen jo nuorena ja kuoli vuonna 1921.

Juho Hakamäen Johanna vaimo synnytti vielä talvella 1901 pojan Kalle, joka kuoli vain kuukauden elettyään. Saman vuoden marraskuussa Johanna itsekin kuoli. Vuoden päästä Juho solmi vielä uuden liiton Maria (Maija) (1850-1924) Hakalan kanssa. Maija oli myös leski ja miestänsä 10 vuotta vanhempi. Heille ei enää syntynyt lapsia, mutta Maijalla oli kuusi lasta edellisestä liitosta. Vuonna 1904 he rakensivat Hakamäkeen uuden kauniin päärakennuksen. Juhon jäätyä uudelleen leskeksi hän

asui hetken Mäntylässä, mutta myytyään talonsa 1926, hän vietti vanhuuden päiviään tyttärensä Martan luona Jokilassa, kuollen 1930.

Urhon kuoltua vuonna 1921 Juho ymmärsi, ettei hänelle nyt löydy talolle jatkajaa. Kun Maijakin kuoli, hän myi talon sisarelleen Emilialle ja hänen miehelleen Roope Laaksolle vuonna 1926. He olivat naimisiin mentyään 1896 muuttaneet ensin Turkuun, jossa Roope hyvänä malli- ja laivapuuseppänä teki töitä Crichton Vulcanilla. Sen lisäksi hän teki huonekaluja kotiverstaassa. Kaikki seitsemän lasta syntyivät heille Turussa asuessa. Perhettä kiinnosti kuitenkin maanviljelys, ja lasten varttuessa he päättivät palata maaseudulle. He ostivat 1914 Tarvasjoelta Mäentaan Ali-Tuomarilan, jota he viljelivät vuoteen 1917, jolloin hankkivat Ruokolahden tilan Paimiosta. Siellä oltiin vuoteen 1926, jolloin vanhin tytär Helka (1904-1995) avioitui Yrjö Alitalon kanssa ja jäi pitämään Ruokolahtea.

Emilian ja Roopen isännöisyys Hakamäessä alkoi siis v.1926. Tarvasjoelle tullessa perheen pojat Väinö *1900, Viljo *1907 ja Vieno *1909 ja tytär Siiri *1913 olivat jo parhaassa työiässä. Pojista Väinö oli käynyt Ahlmanin maamieskoulun ja Vieno Jokioisten koulun. Taloa viljeltiin, koneistettiin ja rakennuksia korjattiin ja rakennettiin uutta. Varsinkin 1930 ulkorakennukset kohenivat. Pulavuosien taloudellisissa vaikeuksissa Väinö osti talon 1933, saaden talonkirjat 1935. Veljesten, vanhanväen ja apuvoiman avulla mentiin eteenpäin. Pojista ensimmäisenä avioitui Viljo vuonna 1930 Margit Peltosen (1911-1932) kanssa, josta liitosta syntyi tytär Maija (1931-2020). Vaimon kuoltua Viljo ja Maija eleivät edelleen Hakamäessä, kunnes Viljo osti oman tilan Kankareen Hakamäen maista 1935. Sitä hän siirtyi viljelemään ja rakensi sinne uuden asuinrakennuksen 1936-1937. Viljon avioituttua uudelleen Impi Ojalan *1911 kanssa 1936, perhe muutti omalle tilalleen Kankareelle 1937.

Vieno avioitui Helmi *1910 Uusitalon kanssa 1937 ja muutti Perttelin omalle tilalleen ja myöhemmin Saloon. (Heillä oli kolme lasta: Lasse, Liisa ja Juhani). Tytär Siiri eli Helli, kuten häntä kutsuttiin, oli kerhoneuvojana Alajärvellä v.1938-1940. Hän palasi sieltä Hakamäkeen, ollen siellä sota-ajan työssä ja osallistui Lotta-toimintaan. Siiri avioitui Mikko Vilkmanin *1910 kanssa vuonna 1945 ja muutti Hartolaan, jossa eli perheineen maatilalla. (Heillä oli kolme lasta: Leena, Olli ja Liisa).

Sotavuosien aikana koko sisarusarja oli mukana sotatoimissa. Väinökin joutui talvi- ja jatkosotaan, kotiutuen vuonna 1942 ikänsä vuoksi. Loppu sota-ajan hän johti Aseveli-yhdistystä Tarvasjoella ja vastasi siirtoväen vastaanotosta toisen evakkoaalton alkaessa kesäkuussa 1944. Vasta rauhan tultua Väinö avioitui 1945 Valma (1913-2002) o.s. Perttulan kanssa. Valma oli käynyt Hämeenlinnan seminaarin. Ennen avioitumistaan hän toimi alakoulun opettajana n. 15 vuotta mm. Kustavissa ja Kalannissa. Sota-aikana Valma oli Lotta-toiminnassa mm. muonittamassa. Kesällä 1944 hän oli vastaanottamassa suuria evakkomääriä Auran asemalla. Niistä ajoista on tallennettu aineistoa äänitteenä Nautelankosken museoon sekä artikkelina Johanneksen asukkaiden evakkotiestä kertovassa kirjassa. Hakamäkeä rakennettiin ja koneistettiin 1950-1960-luvuilla, hoidettiin karjaa ja salaojitettiin.

Valmalle ja Väinölle syntyi tytär Hanna vuonna 1947. Hän kouluttautui peruskoulun opettajaksi ja toimi työuransa pääosin Kokemäellä. Hän oli avioliitossa Reijo Hörkön (1945-1982) kanssa ja heillä on poika Jari *1973. Reijo viljeli omaa tilaa Seppälässä, oli maatalouskonemyyjänä ja koneurakoitsijana. Väinö Laakso kuoli vuonna 1980 ja Reijo kaksi vuotta myöhemmin. Valma-emäntä jatkoi talonpitoa, peltojen ollessa vuokralla 1980-luvun. Valma jätti tämän ajan 2002. Nyt Hakamäkeä on viljellyt ja isännöinyt Jari *1973 Hörkkö yhdessä puolisonsa Merjan *1966 o.s. Hakala kanssa. Heillä on poika Oskari *2006.

Jatkaessamme matkaa eteenpäin on seuraavana **Karen**. Se on mainittu Korilan torppana 1840-luvulla, jolloin Kaarle Karen on sen rakentanut. Hänen poikansa, isän mukaan Kalle, otti sukunimen Vuorinen. Hän oli kivimies, joka ammatti tuli 1800-luvulla erittäin tärkeäksi, kun uusiin rakennuksiin

tehtiin kivijalat, maanteillä kivisillat lisääntyivät ja karjarakennuksiakin tehtiin kivistä. Kalle Vuorisen aikana tontti on tullut Hakamäen omistukseen ja siitä on tehty **Tuomisto** niminen torppa 1898. Kallen vaimo Emma oli Kallelan Yli-Knaapin tyttäriä. Hän oli Tarvasjoen viimeisiä tunnettuja kansanparantajia ajalta, jolloin lähin lääkäri oli Turussa, eikä apteekkikaan vielä ollut Marttilassa. Hänen poikansa Arvi Vuorinen (1903-1989) kertoi Tarvas-lehdelle (1/1982) varsin yksityiskohtaisesti äitinsä sairauksien hoidosta ja siinä käytettyjen luonnonlääkkeiden alkuperästä, joita hän oli lapsena äidille kerännyt. Tätä tallennetta ovat tutkijat lukeneet ja näiden tietojen säilymisestä kiittäneet.

Arvi Vuorinen oli Tarvasjoen ensimmäisiä sähkömiehiä, joka oli aloittanut linjamiehenä jo sähkötehtaan perustamisen jälkeen. Näillä linjojen rakennusmatkoilla hän oli löytänyt ensimmäisen vaimonsa Vilman Karunasta. Heillä oli kaksi poikaa Reino *1926 ja Mauri *1928. Jäätyään leskeksi vähän ennen sotaa, hän otti sota-aikana toisen vaimon Anni (1916-2005) o.s. Järvinen. Hänen kanssaan hänellä vielä oli tyttö Anna-Liisa (1952-1957) ja poika Veijo *1949. Toimittuaan yksityisenä sähkömiehenä jo vuosia, Arvi meni Seppälän tehtaan sähkömieheksi ja teki siellä töitä vielä eläkevuosinaan. Arvin ja Annin kuoleman jälkeen Tuomistossa on asunut Marko ja Sanna Etholenin perhe.

Vuorista vastapäätä tien toisella puolella on **Nurmikko**. Alun perin tällä paikalla oli jo ainakin 1870-luvulla Rignellin torppa Korilan maalla. Siinä asuivat Kustaa ja Sofia Rignell. Heillä muistetaan olleen ainakin neljä poikaa: Jalmari, Pauli, Väinö ja August. Jonakin vuonna 1900-luvun alussa heidän talonsa paloi ja perhe muutti Peltomäkeen. Silloin Nurmikon tontin otti omistukseensa Heikki Grönroosin nuorin poika Emil Ento ja rakensi paikalle nykyisen talon. Emil Ento (1878-1964) oli ammatiltaan suutari, joka työssään taloissa kiertäen oli saanut suuren tuttava- ja ystäväpiirin. Hän oli hyvin seurallinen, avoin ja puhelias. Se loi hänestä monien, erityisesti perhejuhlien, ohjaajan ja esiintyjän. Erityisesti hän tuli toimeen lasten ja nuorten kanssa. Hänen pyhäkoulunsa olivat odotettuja. Useat perheet pyysivät häntä lastenkaitsijaksi kotiin, kun lähtivät juhliin tai vierailulle. Ottipa hän ajoittain eräitä suurten perheiden lapsia väliaikaisesti asumaan taloudestaan.

Aarne (1903 - 1972) Lehtosen tullessa 1932 Tarvasjoen kanttori-urkuriksi, Ento tarjosi hänen perheelleen taloaan asunnoksi. Sinne he tulivatkin ja asuivat siellä vuoteen 1948, jolloin Tarvalan valmistuttua kunnansihteeri sai asunnon sieltä. Ento asui itse talon yläkerrassa ja teki suutarin töitä talousrakennuksessa kesäisin. Hyvänä ruuanlaittajana Ento koulutti Liisi Lehtosesta taitavan emännän ja toimi usein kasvavan perheen lastenhoitajana. Aarne Lehtosen jouduttua sotaan ja vaikeasti haavoituttua, Liisi hoiti kanttorin sijaisuutta ja Ento oli tärkeänä apuna kodin hoidossa. Vuonna 1939 seurakunta ostikin Entolta Nurmikon kanttorin virka-asunnoksi Emelille jäädessä asumisoikeus kuolemaan asti.

Lehtosten muutettua pois Entolla oli useita vuokra-asujia mm. seurakunnan diakoni Kyllikki Laaksonen, Kirsti ja Tauno Savolainen 1950-luvulla, sekä kunnan viranhaltijoita. Liisa *1927 ja Ilmari Puisto ostivat talon vuonna 1971. Ilmari (1927-1981) oli kuorma-autoilija, joka teki työuransa aikana, jolloin ammatti oli vielä hyvin raskas viljojen, rehujen ja apulantojen säkkikuljetuksen takia. Ilmarilla ja Liisalla oli tytär Kaija *1950 Osmosalo, joka on naimisissa Erkki Osmosalon kanssa, ja poika Arto (1955- 2013), josta kerromme myöhemmin Kulmalassa. Arto jatkoi isänsä autoilijan ammattia.

Ilmari kuoli yllättäen 1981 ja sen jälkeen Liisa asui Nurmikossa pitkään yli 30 vuotta yksin. Hän kävi työssä useita vuosia Terttu Penttilän kanssa Paimion Automaattisorvaamolla. Liisan puutarha ja kasvimaat olivat aina hienosti hoidettuja. Vanheneminen pakotti hänet siirtymään kunnan vuokra-asuntoon 2016. Nykyään talossa asuu Kaijan tytär Heidi *1986 Osmosalo yhdessä miehensä Mikko Ala-Viikarin kanssa. Heillä on pieni Emma-tytär *2019 ja 2021 syntynyt Ella tytär.

Nurmikon vierellä on aikanaan ollut Frostin maalla **Hakalan torppa**. Vielä eräät muistavat omenapuita 1970-luvulla torpan tontilla. Tarvasjoen historian torppien luettelossa ei Hakalaa mainita, mutta vuoden 1900 Horristen asukkaissa on maininta: torpparin leski Maria Hakala. Näin selviää, että ilmeisesti torpan rakentanut ja siinä asunut on ollut Juho Juhonpoika Hakalan perhe. Juho oli syntynyt Loimaalla vuonna 1844 ja muuttanut syntymäkunnastaan rengiksi Yrjönkylään 1867. Mentyyään naimisiin vuonna 1869 Maria Sofia (1850 -1924) Juhontyttären kanssa Suitsulan Isotalosta, he ovat rakentaneet ja tulleet Hakalaan vuonna 1870. Heille ovat syntyneet seuraavat lapset: 1. Maria Matilda (1871–1901) Juhontytär, jonka aviomies on ollut Kaarle Salonen. Hänet löydämme myöhemmin Santalan torpasta. Siellä tämä Maria Salonen kuoli jo 1901 ensimmäisen lapsensa synnytykseen.

2. Toinen lapsista oli Amanda *1875 Josefiina Juhontytär Kallio, jonka aviomies oli Juho (1860 – 1918) Matinpöika Kallio. Heidän poikansa oli Kaarlo Olavi Kallio (1913-1981), joka asui Turussa. Hänen poikansa taas oli tunnettu näyttelijä Ismo Kallio (1935-2019) 3. Ida (1879-1881) Juhontytär Hakala kuoli jo kaksi vuotiaana

. 4. Juho * 1882 Villehard Juhonpoika Varjonen. Hänen vaimonsa oli Loviisa *1882 Efraimintytär o.s. Suominen Laitilasta. Heidän perheensä asui useilla paikkakunnilla ja mm. 1920-luvun alussa Tarvasjoella Horristen Ilolassa. Eräs heidän tyttäristä oli Ida (1904-1987) Puisto, jonka perheen Hannes Puiston kanssa tapaamme myöhemmin Puistosta. Toinen heidän tyttäristä Lempi Laiho asui muutaman vuoden Peltolassa Lisäksi heidän lapsistaan muistetaan Rauha, Äke, Kalle ja Helli. Seuraavina olivat: 5. Kaarlo (1886 – 1957) Salo ja 6. Ida *1890 Vilhelmiina Juhontytär.

Juho Hakala on kuollut 1894. Leskeksi jäänyt Maria (Hakalan Maija) on avioitunut 1902 Juho Hakamäen kanssa, joka myös oli jäänyt leskeksi vuotta aikaisemmin. Näin Maija ehti vielä olla Hakamäen emäntänä lähes 20 vuotta. Hänen ja lasten asumisesta ei ole tietoja enää Hakalassa vuoden 1907 jälkeen.

Eteenpäin mentäessä seuraavana oikealla on **Uusitalo**. En ole saanut selville kenelle Vähäntalon pojalle Uusitalo erotettiin ja rakennukset rakennettiin vuonna 1885. Kuitenkin sen jälkeen, kun Vähäntalossa oli vietetty (aprillipäivänä) 1.4.1897 Matildan ja Hildan kaksoishäät, Gabriel ja Hilda Laaksonen tulivat asumaan Uusitaloon ja Aaltoset menivät Marttilaan. Gabriel (Aaku) oli syntynyt Aurasta Karviaisten Järsältä. Elettiin voimakasta maatalouden kehittymisen aikaa. Niinpä Laaksonenkin raivasi heti lisää peltoa niityltä ja hankki uudet aurat ja äkeet muokkaukseen ja niittokoneen. Hän oli mukana maamiesseuran toiminnassa ja vuodesta 1909 eteenpäin sen sihteeri ja puheenjohtajakin. Roope-veli Järsältä oli ottanut vuonna 1896 vaimokseen Emilian aivan naapurista Hakamäestä. Aaku Laaksonen perhekin kasvoi nopeasti noina vuosina pojilla Aarnella, Eevertillä ja Väinöllä.

Nyt Laaksonen alkoi kaivata suuremman tilan viljelyä ja osti Euralta Päivärinnan tilan vuonna 1909. Kahden erillään olevan tilan viljely kävi kuitenkin raskaaksi ja vuonna 1912 hän myi Uusitalon vaimonsa sisaren miehelle August Aaltoselle. August Aaltonen (1862-1935) oli Marttilasta Heikolan Hallin poika, jonka ensimmäinen vaimo oli Maija Pruukka. Heille oli syntynyt kaksi poikaa Kaarle ja Eeli. Kun Maija- vaimo oli kuollut 1896, jäi August näiden pienten poikien yksinhuoltajaksi. Niinpä hän oli sen jälkeen nopeasti avioitunut Vähäntalon Matildan kanssa. Heidän asuessaan Marttilassa oli heille syntynyt lisää jo neljä lasta, joista kaksi vanhinta oli kuollut pieninä. Sitten syntyi tytär Rauha (1902-1987), joka myöhemmin avioitui Hannes Uusitalon (1890-1978) kanssa ja poika Voitto (1904-1990). Edellisestä avioliitosta syntyneet pojat olivat Aaltosten Tarvasjoelle tullessa jo kouluttautuneet. Kaarlestä tuli kansakoulunopettaja ja Eeli lähti Amerikkaan.

Voitto Aaltonen meni naimisiin vuonna 1927 Hilja Lehtosen (1904-1997) kanssa ja Uusitalo sai nuoren emännän. Niinpä Voitto ottikin isännyyden ja vanhalle välle rakennettiin oma talo vähän matkaa talosta Auraan päin. August Aaltonen kuoli 1935 ja Matilda vuonna 1956. Voitolle ja Hiljalle syntyi yhdeksän lasta, joista vanhin Siiri *1928 kuoli jo 5-vuotiaana. Seuraavina syntyivät Sirkka

(1929-2017), Sisko (1930 – 2022), Aimo *1932, Irma (1934-2005), Eila (1936-2013), Aarne (1939-2022), Rauno *1942 ja Jouko *1947.

Voitto oli ikäluokkaa, joka joutui niin talvi- kuin jatkosotaan. Varsinkin talvisodan taistelut lääkintämiehenä Suomussalmella ja Kuhmossa olivat raskaat, mutta hän säästyi koko sodan haavoittumatta. Hilja-emäntä hoiti talon ja seitsemänlapsisen perheen läpi sotavuosien töiden ja vaivojen. Rauhan tultua Voitto rakensi uuden karjarakennuksen, kanalan ja talous- ja kalustotilat. Aimon vartuttua tilalle hankittiin traktori ja leikkuupuimuri, joilla omien töiden ohella urakoitiin laajalti maakunnassa. Vähitellen kaikki perheen lapset kävivät koulut, avioituivat ja lähtivät pois kotitalalta työelämään. Hilja ja Voitto pitivät Uusitaloa vuoteen 1974, jolloin tilanpito siirtyi Aimolle ja Eilalle *1931 o.s. Suomi.

Aimo ja Eila olivat tehneet jo pitkän työuran Turun kaupungin ja seurakuntien palveluksessa, kun he palasivat Tarvasjoelle. Kun heillä ei ollut omia lapsia, he adoptoivat omaksi lapsekseen Ari Koskisen *1960, nykyään Aaltonen, joka oli jäänyt orvoksi jo päivän vanhana äidin kuoltua. Ari koulutettiin ja hänestä kasvoi paitsi maanviljelijä myös taitava hydraulikka-alan yrittäjä, jonka konepaja Aalteko Oy. toimii tilalla. Ari otti isännyyden Aimolta vuonna 1988. Seuraavana vuonna hän avioitui Riitta *1961, o.s. Lehtosen kanssa. Riitta on tehnyt talon emännän töiden ohella jo toistakymmentä vuotta vaativaa seurakuntamestarin tointa. Heillä on kaksi poikaa Henri *1991 ja Jani *1995, jotka jatkavat talon piirissä yritystoimintaa. Henrillä on oma konepajayritys Karhulassa, jossa hän jatkaa Seppo Mansikkaniemen korjaamotoimintaa. Jani taas vastaa Uudentalon maataloudesta ja toimii yhdessä isänsä kanssa Aaltekossa.

Vastapäätä Uttataloa on ollut jossakin Heikki **Lädervallin** ja Miina **Männistön** mökit. Voi olla mahdollista, että kysymyksessä olisi sama mökki. Heikki Lädervallin muistetaan olleen ilmeisesti poikamies, joka oli elättänyt itsensä työmiehenä. Horristen asukkaina hänet mainitaan kunnan historiassa 1900. Eräät muistivat hänellä olleen pahaksi kasvanut huulisyöpä ja hänen kuolleen juuri noina vuosina.

Männistön Miinan mökin muistavat vielä vanhat horristelaiset ja vanhimmat Miinankin. Hän oli Mellilästä (1861-1939) syntyisin oleva yksineläjä, jolla oli jo tullessaan kaksi aviota lasta: tytär Hulda (1896-1931) Heino ja poika. Miina elätti perhettään lähinnä pellavaa, villoja ja karvoja langoiksi kehräten. Tässä työssä hän oli taitava, mutta se antoi huonon toimeentulon. Lapset lähtivät vartuttuaan rengiksi ja piiaksi ja auttoivat äitinsäkin elämää. Nyt kuitenkin pojan jo kihlauduttua, hän ja morsiankin sairastuivat keuhkosairauteen ja kuolivat. Jo heitä ennen tytär oli saanut tyttölapsen (1928-2017) Maire nimeltään, jolle hän oli saanut kasvatusvanhemmat Euralta Saloselta. Tytön ollessa kolmevuotias, Hulda sairastui vakavasti vilustuttuaan, sai keuhkokuumeen ja kuoli 24.10. 1931. Näin Miina asui viimeiset vuodet yksin mökissään. Eräänä sunnuntai-aiamuna heinäkuussa 1939, hän oli lähtenyt tavaltaan ja tautikohtauksen saatuaan kaatunut polun varteen ja kuollut, Hänen jälkeensä mökissä asuivat ainakin hetkittäin Wahlstenin pojista Kalle ja Valteri. Heidän kuoltuaan mökki purettiin 1950-luvulla.

Kirjailija ja opettaja Maire-Aliisa Rouvinen oli tämän Männistön Miinan Hulda-tyttären lapsi. Hän on elämäkerrallisissa romaaneissaan (Härkätien lapset 1-2) kertonut esivanhempiansa elämän kulkua ja omaa elämäänsä viime vuosisadan Horrisissa. Tarvas 2/ 2017.

Uusitalosta Kodantietä jatkaessamme on seuraavana vasemmalla **Tonttula**. Sen on Uusitalosta hankitulle tontille vuonna 1970 rakentaneet Tuomo * 1939 ja Anja Mäki. Samalla Mäkilän ns. Ilolan maat tulivat heidän hallintaansa. Anja *1943 o.s. Järvinen teki työuransa Seppälän Tiilessä ja Tuomo ensin 13 vuotta Turussa telakalla ja 25 vuotta autokoritehdas Carrus Deltassa. Viehättävä sauna on jonkin matkan päässä pellon laidalla. Anjalla ja Tuomolla on kolme lasta: Timo *1966, Kristiina *1972 ja Kari *1977. Tällä hetkellä Tonttulassa asuu Tuomo yhdessä Karin kanssa.

Tonttulaa vastapäätä on tien toisella puolen Uudentalon vanhusten **Mökki**, jonka August Aaltonen rakensi vanhuuden asunnokseen 1920-luvun puolivälissä. Voitto ja Hilja Aaltosen avioiduttua 1927 ja otettua talon itselleen, siirtyi Matilda (1874-1956) ja August (1862-1935) eläkepäivikseen tänne. Augustin kuoltua 1935 asui Matilda tässä talossaan leskenä kuolemaansa 1956 asti. Sen jälkeen talo on ollut asumattomana.

Jonkin matkaa Uudentalon mamman mökiltä lähtevää peltotietä, oli nykyisen Salotien sivussa mäen rinteessä **Mäkirinne**. Sen oli rakentanut Uudentalon maalle Kalle Grönroos (1887-1937) (Lauri Kujanpään vanhempi veli) joskus 1910-luvun lopulla. Hän oli poikamies ja sairastuttuaan keuhkotuberkuloosiin hän oli pakotettu myymään talon ilmeisesti 1932, ja muutti syntymäkotiinsa Suurilaan. Hän myi Mäkirinteen serkulleen Hannes Puistolle. Puistojen asuessa täällä perheen lapset Hilja ja Ilmari kävivät kansakoulun Suurilassa. Hannes Puisto, joka oli kirvesmies, kunnosti isänsä kuoleman jälkeen Puiston rakennukset ja he muuttivat asumaan sinne. Puiston jälkeen Mäkirinteen osti ja kunnosti sähkömies Hjalmar (1911-2001) Helander ilmeisesti vuonna 1937. Hänellä oli vaimo Helvi (1915-1998) o.s. Suominen ja kolme lasta, joista muistetaan Markku (1938 – 2022), Jarmo ja Pirjo. Hjalmar joutui myös sotaan koko ajaksi ja haavoittui aivan jatkosodan lopulla. Sodan jälkeen perhe muutti Paimioon vuonna 1949 ja talon osti ensin Viljasen perhe sekä heiltä varsin pian Elsa (1917 - 1987 ja Arvo (1922 – 1988) Loijasen perhe. Arvo teki töitä ensin Kotamäessä ja sitten Turussa rakennuksilla. Elsa avusti töissä Kotamäessä ja sitten Suurilan koulun keittäjänä. Heillä oli neljä lasta: Pirkko, Pekka, Kyllikki ja Tapio. Heidän muutettuaan pois täältä Turkuun talo jäi kesäasunnoksi, ja sitten kun Salo-Aura tietä rakennettiin 1983-1985, tie rikkoi tontin ja talo hajotettiin.

Jatkaessamme Kodantietä on vasemmalla **Kulmala**. Historian mukaan jo 1830-luvulla se on perustettu Korilan torpaksi. August Aaltosen tultua Uudentalon omistajaksi, Kulmalan torppa liitettiin tilaan ja Aaltonen antoi rakennukset kunnalle holhottavien asunnoksi. Ensimmäisenä siinä muistetaan asuneen Anna-Liisa Kulmala nimisen mummon. Jos eivät nykyihmiset tiedä torpan ensimmäisistä asukkaista, niin myöhemmin on monella muistitiedot Anna-Liisan jälkeen asuneen nuohooja Kalle Wahlstenin perheestä. Vuoden 1916 alusta hän tuli Salosta kunnan nuohoojaksi ja jatkoi 1940-luvun lopulle, poikien Kallen *1915 ja Valterin *1920 avustamana. Hänen muistetaan nuohonnen tavallisesti vain kaksi taloutta päivässä hyvin tunnollisesti. Hän oli omalaatuinen filosofi ja hänellä oli kova tiedonjano. Koska hän ei köyhänä pystynyt tilaamaan lehtiä, niin hän taloissa ruokaa odotellessaan luki talon sanomalehdet. Emännät piilottivat lehdet tavallisesti aamuisin, että Kalle aloitti työt. Hän kyllä tavallisesti pyysi niitä lattian suojaksi, mutta taloissa oli sitä varten säästetty pahvin palasia ja lehdet löytyivät vasta työn jälkeen.

Wahlsteneilla oli paljon lapsia, joita he eivät töllin pienissä tiloissa pystyneet kasvattamaan aikuisiksi. Siksi kunta pyrki sijoittamaan heitä eri perheisiin. Heistä muistan ainakin Niilon *1928 Heinolla, Armon *1932 Vesamolla ja Anjan *1935 Paavo Nikulan Mäkitalossa. Viimeiset vuodet isä Kalle vaimoineen vietti kunnalliskodissa.

Heidän jälkeensä Kulmalaan tuli asumaan Hilma Lindgren (1890-1986). Hän oli uutteran ja raskaan elämäntyönsä tehnyt palvelijana useissa seudun taloissa. Hän oli yksinhuoltaja, jolla oli kaksi poikaa: Juntolan kartanossa syntynyt Unto (1917-1940) ja Juvalla syntynyt Uno (1919-1941) Heidän molempien kohtalona oli kaatua sodassa. Unto kaatui jo talvisodassa 12.2.1940 Kannaksella ja ruumis jäi rintamalle. Unto taas kaatui ensimmäisenä Tarvasjoen miehistä jatkosodan alettua 15.7.1941 Ilomantsissa. Hilma otti kansaeläjäkseen Oskari Suomisen (1880-1967) joskus 1940-luvun lopulla. Oskari oli legendaarisen tunnettu työmies, kivimies ja metsämies, joka kaksi metrisenä voimanpesänä teki uskomattomia työsuorituksia. Erittäin laadukkaista työsuorituksista hänet jopa palkittiin. Sekä Hilman, että erityisesti Oskarin elämänurasta on Eino Samsten kertonut laajasti. (Tarvas-lehti 2/2011) Oskarin kuoltua kotipihalleen äkillisesti 1967, Hilma jäi asumaan Kulmalaan vielä muutaman vuoden, kunnes muutti kunnan vanhusten taloon.

Hilman jälkeen Kulmalan osti Arto Puisto 1970-luvulla. Hän purki vanhat harmaat rakennukset ja rakensi tontille uuden omakotitalon ja autohallirakennukset. Arto (1955-2013) oli ammatti-kuorma-autoilija, joka isänsä ammattia jatkaen teki raskaan työuran jo nuoresta alkaen. Hän oli naimisissa Soile o.s. Suominen kanssa ja heillä oli tytär Laura *1980. Kaikille yllätyksenä Arton elämä sammui jo varhain. Nykyään talon omistaa Jani Aaltonen.

Viimeisenä Kodantien päässä on **Peltomäki**. En myöskään Peltomäestä tiedä kuka sen rakensi, mutta se oli jo olemassa ennen 1900-luvun alkua, jolloin Rignellin talo paloi ja Kustaa (1865-1927 ja Sofia (1866-1919) Rignellin, (myöhemmin Lahti) perhe sai asuttavakseen Peltomäen. Heillä oli neljä poikaa August, Jalmari, Väinö ja Pauli. Toisten poikien mentyä jo töihin Turkuun, jäi August avioituttua vuonna 1916 Lydian kanssa asumaan Peltomäkeen. Augustin ostettua ja rakennettua 1927 Jokirannan, hänen perheensä muutti sinne. Sofia Rignellin kuoltua 1919 oli Kustaa avioitunut vielä uudelleen Olga Maria Lahden kanssa. Kun Kustaakin kuoli 1927, jäi Olga leskenä asumaan Peltomäkeen, kunnes perinnönjaon jälkeen vuonna 1932 hänkin muutti pois Peltomäestä.

Lahtien jälkeen Peltomäen osti Juho (1873-1948) ja Amanda (1877-1953) (o.s. Forssell) Lehtinen, kun heidän perheensä vuonna 1932 muutti Mahlamäen Raholasta Horriisiin. Heidän poikansa Antti (1899-1972) oli tullut jo aikaisemmin Kotamäkeen tallimieheksi. Hänen mentyä naimisiin Allin (1906-1992) kanssa, he asuivat koko Kotamäessä oloajan (vuoteen 1949) talon ylärivissä. Heillä oli kaksi poikaa Pentti *1933 ja Reijo *1934. Reijo Lehtisen kertomus elämästään (Tarvas1/1987) antaa valaisevan kuvan elämästä Kotamäessä 1940-luvulla, Toisista Lehtisen lapsista Esteri meni naimisiin Paavo Nikulan kanssa ja muutti Vapoloukkaaseen. Pojista Reino (1909-1941) innostui autoilusta ja meni kuskiksi Turkuun. Avioituttuaan siellä Taimi Sainion kanssa, alkoi pian sota-aika. Jatkosodan alkaessa Reino joutui turkulaisten JR14 mukana Petsamoon ja kaatui siellä Kalastajasaarennolla 1941.

Myös Arvi (1914-1978) joutui sotaan. Hän oli töissä Karinaisten Siikarlassa, kun joutui talvisotaan Tarvasjoen komppanian kanssa. Väli rauhan aikana hän avioitui Taimi (1918-1999) o.s. Nummela kanssa ja lähti jatkosotaan myös Siikarlasta, ollen Karinaisten miesten mukana rauhaan asti. Heidän lapsistaan Ritva syntyi 1941 ja Risto *1946. Rauhan tultua Arvin perhe muutti työhön Kotamäkeen, asuen Korilassa.

Toisten lasten jo lähdettyä Peltomäestä jäi pojista nuorin Kaino (1918-2013) asumaan vanhempien kanssa. Hän tuli töihin Leppämäkeen 1939 ja oli meillä vuoteen 1953. Kaino oli lapsena. hiihtäessään kouluun Raholasta, mäkeä laskiessaan loukannut toisen silmänsä puun havussa. Siksi hän ei ollut joutunut sotaväkeen eikä sotaankaan, ennen kuin juhannukseksi 1944. Ennen lähtöpäivää hän meni naimisiin Aune (1920-2010) o.s. Rosendahlin kanssa. Pitäen vanhemmistaan huolta, hän muutti lopullisesti vaimonsa kotiin vasta Arvin perheen muutettua Peltomäkeen 1950.

Arvi sai rintamamiehenä lisämaata Kotamäestä, mutta liian pienenä tilana oli hankittava lisätuloja muualta. Auttaessaan Arvo Eskolaa hautojen kaivuussa, hän oppi suntion ammatin ja Eskolan jäätyä eläkkeelle 1963 Arvi sai suntion viran. Sitä hän jatkoi Riston avustamana vuoteen 1976 asti. Taimi toimi ahkeraan seurakuntatyössä, niin pyhäkoulun opettajana kuin lähetyspiirin vetäjänä. Ritva (1941-2020) kouluttautui diakoniksi ja oli työssä Raisiossa. Arvin kuoltua 1978, Taimi asui ensin Peltomäessä, kunnes muutti eläkepäivikseen Ritvan perheen luokse. Risto oli avioitunut vuonna 1971 Pirjo *1948 o.s. Koivun kanssa Halikosta. Viljeltyään isän jälkeen Peltomäkeä, Risto teki urakatöitä mm. ajaen maitoa meijeriin. Riston ja Pirjon perhe kasvoi 1972 kaksoispojilla Mikalla ja Markolla. Kun Pirjon kotitilalla tarvittiin tilan viljelyn jatkajaa, Risto muutti Vaskiolle ottaen isännyyden myös siellä. Perhe on lisääntynyt siellä kolmannella pojalla 1987 Markuksella. Taimin kuoleman jälkeen Risto myi Peltomäen maat Ari Aaltoselle ja rakennukset vuonna 2000 Ekholmille. Nykyisin Peltomäessä asuvat Ekholm – Hopeakari – Jämsen.

6. AURANTIELLE

Peltomäen kohdalla metsän laidassa peltojen takana on **Santala**. Historian mukaan vuonna 1900 tällä Sepästä erotetulla tilalla asui Kalle ja Maria Salosen perhe. Kalle (1865-1926) Salonen, joka oli syntynyt Loimaalta, oli tullut Loimaan Piltolasta rengiksi Herrasmannille. ja avioituttuaan 1893 hankkinut Sepän maalta tämän torpan, Santalan. Hän oli sen tilan myös rakentanut ja pellot raivannut. Hänen ensimmäinen vaimonsa oli Maria Matilda Juhontytär (1871-1901) Hakala. Heille syntyi yksi poika Kaarle 1894, joka kuitenkin kuoli 8 kk ikäisenä. Kun myös Maria vaimo kuoli 1901, Kalle otti uuden vaimon Maria (1876-1936) Serafina Heikkilän. Fiia, kuten kansa sanoi, oli Killalan Heikkilän tyttäriä. Vanhimmat kyläläiset muistivat Salosen Fiian iloisena, hyväntahtoisena, uskovaisena mammana, joka oli aina valmis auttamaan naapurien töissä, iloissa ja suruissa. Heillä oli yksi tytär Anna. Ilolaan tulleen Knuutilan perheen poika Kalle (1897-1957) meni naimisiin Salosen Annan (1903-1980) kanssa 1938. Heille syntyi kolme lasta: Kalevi (1939-2017), Kalervo (1940-2017) ja Anja *1944. Kalle ansaitsi lisäansioita käyden töissä Kotamäessä. Hänen äitinsä Miinan jäädessä asumaan yksin Ilolaan sodan jälkeen ja tullessa poikansa hoidettavaksi, asuivat Knuutilat osittain Ilolassa ja Santalassa. Vasta äidin kuoltua vuonna 1956 perhe muutti kokonaan asumaan Santalaan. Kalle-isä kuoli jo seuraavana vuonna ja Ilolan maat myytiin. Aikuistuttuaan ja avioituttuaan Kalevi ja Anja lähtivät työelämään ja Kalervo poikamiehenä eli pisimpään äidin kanssa Santalassa. Kalevi avioitui Terttu *1945 o.s. Moisio kanssa ja heillä on poika Petri. Anja taas on naimisissa Jussi Kärkkäisen kanssa ja heillä on kaksi tyttäretä. He ovat pitäneet Santalaa kesä- ja kakkosasuntona jo vuosikymmeniä. Siellä on voinut hoitaa ja kuntouttaa heidän harrastamiaan ravihevosiä.

Saman tien päässä, kun mennään Santalaankin, on **Korpi**. Kuten jo aikaisemmin on Horristen Sepän historiasta kerrottu, jaettiin kantatalo vuonna 1903 viiteen osaan. Silloin Korpi ja Haara jäivät myyjille. Niinpä Korven olivat rakentaneet vuoden 1903 jälkeen Maria (1864-1940) entinen Seppä ja August (1877-1914) Korpi (entinen Grönroos), sekä Marian edellisestä avioliitosta olevat lapset: Hannes (1886-1976), Jalmari (1897- 1966), Olga (1891-1968) ja Santeri (1892-1965). Pojista Hannes oli isän kuollessa vasta 13 ja Jalmari 12-vuotias sekä Santeri seitsemän, mutta nopeasti heistä kasvoi riuskoja työmiehiä. Jalmari kävi Långsjön maamieskoulun 1912-1913 ja lähti ensimmäisenä maailmalle. Hän avioitui 1916 ja toimi mm. pitkään Venäjän kartanon työnjohtajana, kunnes osti oman tilan Toijalasta 1927.

Hannes avioitui 1918 Selma (1891-1979) Mäkisen kanssa. Heille syntyi Korvella ollessa kaksi lasta Kauko 1919 ja Kaarina (1921-2000). Vuonna 1922 Hannes osti oman tilan Marttilasta Heikolan Heinilän. August Korpi oli kuollut 1914 ja nyt Maria jäi aviottomana pysyvien Olgan ja Santerin kanssa jatkamaan talon pitoa. Jalmari Korvelle oli syntynyt Toijalassa yksi poika, Tuure (1921-2009), ja viisi tyttäretä. (Tarvas 2/2017) Äidin vakavasti sairastuttua, Tuure tuli Korvelle Olgan ja Santerin huostaan. Täällä hän kävi koulut ja lähti sotaan, haavoittuen siellä pahoin kaksi kertaa. Sodan jälkeen Tuure avioitui Kirsti Mäkelän kanssa ja sai kaksi lasta, mutta eron jälkeen jäi asumaan Korvelle.

Santeri oli rakentanut 1932 uuden navetan. Talvisodan aikana myös Korvelle tuli siirtoväkeä Mattsonin perhe. Heidän perheensä äiti kuoli sodan aikana ja poika Asser kaatui. Talvisodan vaikeimpana aikana helmikuussa myös isoäiti Maria Korpi kuoli. Vuonna 1952 Santeri myi Korven veljensä Hanneksen pojille Kaukolle (1919-1962) ja Eskolle *1930 ja Olga ja Santeri muuttivat asumaan Tuomisen mäkeen.

Kauko Korven kuoltua 1960, antoivat Hannes ja Selma tilansa Heinilän Marttilasta pojalleen Keijolle. He muuttivat asumaan vanhuuden päivikseen Eskon avuksi Korvelle. Myös heidän tyttärensä Kaarina tuli mukana. Santerin ja Olgan kuoleman jälkeen Tuure muutti asumaan Tuomismäkeen. Myös Hannes ja Selma kuolivat 1970-luvun lopulla. Niinpä vanhusten kuoleman jälkeen tilaa edelleen viljelivät Esko ja Kaarina. Esko rakensi Korvelle uuden päärakennuksen 1972-1973. Useampien tilojen siirtyessä jo karjattomaan, jatkoivat Esko ja Kaarina edelleen voimakasta karjataloutta koko isännöyden ajan. Eläkeiän tullessa hekin myivät vuonna 1992 tilan Keijo-veljen

pojalle Hannulle *1958 ja hänen vaimolle Pirjolle *1964. Esko ja Kaarina rakensivat omakotitalon keskustaan ja muuttivat sinne.

Hannu Korpi jatkoi tilalla karjanhoitoa edelleen vuosisadan loppuun asti. Lisäansioita hän on tilalle hankkinut puurakennustarpeiden jalostuksella ja karjatalouden koneiden kunnostuksella. Pirjo on koulutukseltaan kokki-kylmäkkö ja teki pitkän työuran Paimion sairaalassa sekä Tyk:sissä osastosihteerinä. Pirjolla ja Hannulla on kuusi lasta: Joni *1986, Marita *1988, Ville *1990, Tanja *1992, Eveliina *1999 ja Nea *2000.

Seuraavana saman metsän laidassa on **Metsola**. Se on Tahilan maasta erotettu tila, jonka silloinen isäntä Kustaa Tahila omisti. Hän myi sen Kuusiston rakentaneelle Oskari Iilolalle vuonna 1909, joka rakensi tilalle päärakennuksen 1910 ja navetan 1912. Oskari otti sukunimeksi Metsola. Hän oli mennyt naimisiin Korila-Vähätalon tyttären Idan (1883-1970) kanssa ja heille syntyi Metsolassa kuusi lasta: Lempi, Arvi, Jussi, Helvi, Kaino ja Arvo *1919. Oskari osti Auran puolelta suuren alueen Kuusrahka-suosta ja aloitti sieltä rahkaturpeen noston. Sitä alettiin hienonnettuna tuolloin lisääntyvästi käyttämään, paitsi eläinten kuivikkeeksi, myös eristysaineena rakennuksilla. Kuivatun turpeen repiminen koneellisesti vaati runsaasti energiaa. Niinpä, kun sähkön saanti 1920-luvulla tuli mahdolliseksi, Metsolan perustama yhtiö rakensi suon laitaa pehkutehtaan. Sinne Oskari Metsola rakensi myös asuinrakennukset ja vuonna 1926 hän myi Metsolan Kalle ja Saima Norrille.

Kalle (1892-1981) Norri oli Suurilan Anttilasta aivan Horristen rajalta, jota hänen veljensä Väinö jäi viljelemään. He olivat tulleet Anttilaan Tammelasta 1900-luvun alussa. Emäntä Saima (1894-1952) oli Kallellan Ali-Knaapin tyttäriä, Helmi Nikulan sisar. Norreilla oli monta lasta; Helvi (1920-2005), Erkki (1923-1941), Vilho (1926-1965), Lempi (1928-2016), Valma *1929, Arvo (1931-1985), Anni *1932, Saara *1933, Eeva (1934-1976), Aune *1937 ja Aini *1940. Pojista vanhin Erkki, lähti jatkosotaan vapaaehtoisena ja kaatui jo 18-vuotiaana Pirttijärvellä Vienassa. Vuosikymmenten kuluessa perheen lapset varttuivat, kävivät kouluja ja siirtyivät muualle työelämään. Saima-emännän kuoltua jäivät isän kanssa elämään vain naimattomina Helvi, joka ompeli ja Arvo. Kalle isän ja Arvonkin 1985 kuoltua, jäi viimeiseksi taloa pitämään Helvi. Hänenkin jätettyä ajan 2005 myytiin Metsolan pellot Jari Tahilalle, joten tila palasi kantatilalle. Nykyään Metsolassa asuu Vilhon poika Markku Norri.

Salon-Aura tietä eteenpäin jatkaessamme on seuraavana samalla puolen tietä metsän kulmassa kylän uusi omakotitalo. Sen rakensivat 2000-luvun alussa Jussi *1985 ja Minna *1986 Pohjola. Heidän perheensä kasvoi *2005 Eetulla, *2007 Onnilla ja *2009 Ainolla. Heidän elämäntilanteensa muututtua, he myivät talonsa 2016 sen nykyisin omistavalle Mikkolalle.

7. POIKETAAN PUISTONTIELLE ”KARJALANKULMALLE”

Seuraava tie vasemmalle on Puistontie. Tie on oikeastaan osa vanhaa **Horristenkujaa**, jonka Aurantien valmistuttua Korven ja Hakamäen tilat osaltaan katkaisivat ja kynsivät pelloksi. Kyrötieltä lähtenyt Horristentie oli ikivanha tie kylältä Auran asemalle. Se jatkui kylältä kohtisuorana Sepän ja Frostin rajaa Penttilään (nykyisin Horristen koulu) ja siitä lähes nykyistä Salon tien linjaa Auraan. Tie oli haarautunut tullessa Isonojan, erään Rytälän alkuhaaran kohdalle, josta se kulki ojan laitaa, kuten edelleen se nykyisinkin jatkuu Puistontienä. Vanhan tien varrella oli ja vielä edelleen kasvaa Korven maalla ikivanha petäjä, jota Hannu Mansikkaniemi Tarvasjoen Ympäristösuunnitelmassa 1972 pitää suojelun arvoisena. Tien katkaisun jälkeen Hakamäen rakensivat tiemaalle ladon uuden tien laitaa, joka rakennus nyt on jo purettu. Todettakoon jo tässä yhteydessä, että tämä vanha tie haarautui uudelleen Vähätalon maalla. Se kulki ohi Leppämäen Mäkilään ja sieltä läpi metsän Varkaan tielle ja Kotamäen Prakuun.

Ensimmäisenä Puistontieltä erkaantuu tie **Puistoon**. Tämän tilan vuokrasi vuonna 1898 Hakamäeltä torpakseen 50-vuodeksi Kalle Kustaa Puisto (1875-1934) Hän oli Heikki Grönroosin poika Korilasta. Hänen puolisonsa Anna-Liisa (1862-1938) oli Kallelan Ali-Knaapin tytär. Heillä oli kaksi lasta, Tyne (1901-1976), joka oli naimaton ja Kustaa Johannes, joka käytti Hannes-nimeä. Hannes (1901-1961) oli naimisissa Ida (1904-1987) o.s. Varjosen kanssa. Ida oli syntynyt Raisiossa ja asunut lapsuuden Laitilassa, mutta hänellä oli vahvat sukujuuret Tarvasjoelle. Hänen tätinsä (isän sisar) Hakalan Maija oli Juho Hakamäen toinen puoliso. Varjoset olivat 1920-luvun alussa tulleet Laitilasta Tarvasjoelle Iloaan, josta he Hanneksen ja Idan avioiduttua olivat menneet Turkuun. Näin Hannes ja Ida asuivat heidän jälkeensä Iolassa ja Mäkrinteellä, kunnes muuttivat Puistoon 1936. Taloa jatkettiin ja tehtiin vanhalle väelle asunto talon toiseen päähän. Isoäidinkin kuoltua asunto jäi Tyynelle. Tyne oli elämänsä ajan aputyössä useassakin taloudessa. Pisimpään hän taisi olla Kalliolassa Viljo Järvisellä ja viimeiseksi Touko ja Raita Lehtosella Huittisten Mattilassa.

Hanneksella ja Idalla oli kaksi lasta Hilja (1924–2004) ja Ilmari (1927-1981). Hilja avioitui heti sodan loputtua Urho Laineen (1924-1975) kanssa. Heille syntyi lapset Pertti (1945-2020), Pirjo *1946 ja Pekka *1952. Ilmarista ja Liisasta on jo edellä kerrottu Sepällä ja Nurmikossa. Olin lapsena usein Puistossa, jolloin mieleen on jäänyt puutarhan omenapuiden hienot hedelmät, varsinkin suuret keltaiset kanelit ja mehukkaat astrakaanit, sekä luumut. Keväisen väkevästi tuoksuvan poppelin tuoksun muistan, kun Hannes leikkasi pörröistä tukkaani niiden puiden alla. Sota-aikana kuuntelin jännityksellä Turusta Puistoon pommituksia pakoon tulleiden kertomuksia. Hannes oli talvisodassa kovissa taisteluissa Taipaleella ja Vuosalmella. Jatkosodan alussa hän haavoittui vaikeasti Ivanselässä ja sotasairaalan jälkeen hän pääsikin kotiin. Hanneksen ja Idan jälkeen Puisto jäi kesäasunnoksi ja Matti Leino vuokrasi pellot. Nyt talo on autiona ja Jari Hörkö on vuonna 2006 ostanut tilan takaisin Hakamäkeen.

Puiston tietä jatkettaessa tulee vastaan neljä Kotämäestä lohkottua siirtoväen asutustilaa. Ensimmäisenä vasemmalla on Edvard (1895-1962) ja Hilda (1895-1974) o.s. Matikainen) Junnoson 1947 rakentama **Uusiniitty**. He olivat menettäneet Kuolemajärven Siprolassa olleen tilansa ja tulivat evakkotaipaleen jälkeen Kuusjoelta Tarvasjoelle. Junnosilla oli yksi poika Mauno (1927-1983), joka avioitui Anna-Liisa (1932-1979) Mäkelän kanssa Hauholta. Heillä on tytär Päivi *1962, joka on naimisissa Heikki Rouvalin kanssa. Mauno kävi töissä Turussa ja Anna-Liisa Seppälän tiilitehtaalla tiilien latojana. Vanhempien ja Anna-Liisan kuoltua Mauno myi tilansa Arvo Tolvaselle, ja muutti rivitaloon keskustaan. Nykyään Uusiniitty on Heli Aaltosen perheen kesäasunto.

Seuraavana vasemmalla on **Levonnummi**, joka myös on Kotämäestä erotettu tila ja rakennettu vuonna 1947. Sen saivat Einari ja Saima (1907-1997) Mellanen Kuolemajärven Paavolan kylästä uudeksi tilakseen Karjalassa menetetyin tilalle. Einari (1906-1955), joka oli sodan kokenut ja kahteen kertaan evakkoon lähtöön joutunut mies, kuoli jo ennen viittäkymmentä vuottaan. Saima-emäntä oli puuhakas, jonka muistetaan sairauksistaan huolimatta, vielä vanhoilla päivillään, uurastaneen puutarhan viljelmillä. Heillä oli yksi poika Veikko (1928-1999), joka oli naimisissa Mirja (1929-2006) o.s. Peltosaaren kanssa. He erikoistuivat vihannesviljelyyn, joiden tuotteita he markkinoivat mm. Turkuun. Veikko ja Mirja olivat mukana aktiivisesti yhdistystoiminnassa. Veikko oli mm. Tarvasjoen Karjalaisten puheenjohtaja. Kun oli kulunut 60 vuotta talvisodan syttymisestä ja ensimmäisestä evakkoon lähdöstä, Karjalaiset pystyttivät Hyvinvointikeskuksen edustalle muistokiven. Kesken tuon kiven paljastustilaisuuden 21.11.1999, Veikko sai sydänkohtauksen ja kuoli. Veikolla ja Mirjalla oli kaksi poikaa Jouko ja Lassi. He aikanaan valmistuivat työelämään, avioituivat ja muuttivat pois tilalta. Mirjan kuoltua Tolvaset viljelivät vuokralla tilaa, kunnes ostivat maat. Nykyisin Jouko Mellanen perheineen pitää Levonnummea vapaa-ajan asuntonaan.

Vastapäätä Levonnummea tien toisella puolella metsän reunassa on **Rauvola**, yksi Kotamäen asutustiloista. Sen rakensi vuonna 1947 Konsta (1892-1987) ja Ida Rouvali Kuolemajärven Varpulilan kylään jääneen talonsa jälkeen uudeksi tilaksi. Aili Havia on muistelmakirjassaan: ”Muistelmamatka Kaukjärven kyliin” kauniisti kertonut Rouvalien sukutarinan Kuolemajärvellä ja elämästä siellä ennen sotaa. Ida (1895-1978) o.s. Maaronen oli Konstan toinen vaimo vuodelta 1933, edellisen, Elsan, kuoltua vuonna 1931. Ensimmäisen vaimon kanssa Konstalla oli kolme tytärtä Olga (Evesti), Aino (Valtonen) ja Sylvi. Toisesta avioliitosta Idan kanssa oli syntynyt 1936 poika Pentti. Konsta rakensi ja viljeli tilaansa oikeana mallitilana. Viljavat pellot salaojitettiin ja metsiä hoidettiin kuin puistoja. Ympäristö oli hyvin hoidettu, polttopuupinot suorassa ja aikanaan tehty. Idan kuoltua Konsta ja Pentti jatkoivat työteliästä, mutta rauhallista yhteiseloa. Pentti ei löytänyt elämän kumppania, vaan jäi poikamieheksi. Niinpä, kun Perttikin vuonna 2018 kuoli, hänen jälkeensä ei tilalle ollut jatkajaa. Peltoja vuokralla viljeli Hannu Tolvanen ja viimein ne myös osti. Nykyään Rauvolassa asuu Toni Mänty.

Neljännän asutustilan **Niinipaltan** Kotämäestä osti ja rakensi vuonna 1947 leskiemäntä Hetti (1881-1977) Tolvanen o.s. Pulkki ja hänen kolme poikaansa Tauno (1918-1990), Johannes (Jussi 1919-1987) ja Arvo (1925-2011). He olivat joutuneet jättämään kotinsa Kuolemajärven Kaukjärveltä Paavolan kylältä, jonne he olivat tulleet Vuokselasta vuonna 1936. He olivat saaneet tilan juuri tuottavaan kuntoon, kun syttyi sota. Kaikki pojat olivat joutuneet sotaan ja siellä haavoittuneet, Tauno vaikeimmin. Yhdessä he nyt rakensivat uuden tilan, aluksi vain tontilla olleessa, suuressa heinäladossa asuen. Nopeasti nousi sauna, sitten päärakennus ja navetta. Ensimmäisenä pojista avioitui Tauno, Kaino Lipposen kanssa ja he muuttivat Turkuun. Tauno ryhtyi kirvesmieheksi. Jussi innostui kuorma-autoilusta ja yrittämisestä. Avioiduttuaan Irmeli (1929-2020) Hägerthin kanssa, hänkin lähti pois omaan ammattiinsa öljysäiliöautoilla liikennöimään, asuen perheineen Liedon Ilmarisissa.

Viimeiseksi Niinipalttaan äidin kanssa jäänyt Arvo meni vuonna 1953 naimisiin Liisa (1924-2008) Pohjolan kanssa ja osti tilan omakseen. Heidän perheensä kasvoi nopeasti, kun *1954 syntyivät kaksosina Heli ja Pekka, vuonna *1955 Hannu, *1957 Hilikka ja *1960 Paula. Arvo viljeli tilaa tuloksellisesti. Hän rakensi uutta, salaojitti pellot, erikoistui perunanviljelykseen ja koneisti tilan. Niinipaltan peltojen yläpäässä on luonnonlehmäksi kasvava metsikkö, josta tila on saanut nimensä. Tässä metsikössä muistetaan kasvaneen harvinaisia luonnonkasveja, sinivuokkojen ja kielojen joukossa mm. Maariankämmeä. Siellä pellolla on myös Niinipaltan luonnonlähde, josta Tolvaset ovat kaivauttaneet vesijohdot tilalle. Arvo oli mukana yhteisten asiain hoidossa: kunnan sosiaalilautakunnan puheenjohtajana, seurakunnan kirkkoneuvoston ja sen taloudellisen jaoston puheenjohtajana. Hän toimi Karjala-yhdistyksen johdossa ja Sotaveteraanien Tarvasjoen yhdistyksen puheenjohtajana. Lisäksi hän veti mm. yhteismetsä Leijankorven toimintaa. Liisa oli ennen kaikkea puuhakas emäntä, mutta ehti mm. veteraaninaisten hallintoon.

Tolvasen lapsista Heli kouluttautui optikoksi ja avioitui Pertti Aaltosen kanssa. Pekasta tuli peruskoulunopettaja, joka oli Aurassa johtajaopettajana ja veti kunnan koulupuolta. Hän on naimisissa opettaja Ritva Salomaan kanssa. Hilikka, joka nuorempana oli mm. suomenmestaritason suunnistaja, kouluttautui hammaslääkäriksi. Hänen puolisonsa on Pauli Mattila. Paulasta tuli agronomi ja hän on naimisissa Esa Vilhosen kanssa.

Pojista Hannu luki agrologiksi ja ryhtyi jatkamaan Niinipaltan viljelystä. Arvo oli Mauno Junnoselta ostanut Uusiniityn ja annettuaan tilan Hannulle, hän Liisan kanssa muutti Junnoselle. Hannu erikoistui teuraskarjan kasvatukseen ja viljanviljelyyn laajennettuaan tilan peltoalaa. Hannu on naimisissa opettaja Leena Kähkösen kanssa ja heillä on kaksi lasta Senni *1990 ja Eetu *1992.

Niinipaltan maihin kuuluu myös Lähteenmäen kallioid, joiden rinteillä on kylän parhaat pitkät hiihtorinteet, jos vain on luminen talvi. Ylhäältä avokallion laelta on myös avara näköala kauas yli peltojen itään.

8. Takaisin Salo -Aura tielle ja maatalouden historiaa

Palattuamme seututielle on seuraavana vasemmalla **Viita**. Tämä tila oli lohkottu Hakamäestä vuonna 1920 Martta ja Frans Vaisteelle talon tyttären Martan osuutena. Kun Fransin vanhemmat Euran Jokilassa samaan aikaan olivat luopumassa tilanpidosta, muuttivat Vaisteet sinne ja myivät Viidan vuonna 1923 August (1885-1957) ja Impi (1898-1971) Pohjolalle. August oli oppinut rääätäliksi Pohjolassa, mutta itsenäistyneessä Suomessa tehdasvaatteiden valmistus vähensi nopeasti rääätälien työtä ja ammattikunta väheni. Niinpä Augustkin keskittyi nyt tilan hoitoon ja teki vaatetöitä vain talvisin. Muistan kuitenkin pikkupoikana Viidassa mielenkiintoisia, ehkä ranskalaisia, miesten muotilehtiä. Niistä reväistyillä lehdillä oli koristettu ulkokuoneenkin seinät. Viidan aurinkoiseen mäkeen nousivat nopeasti pää- ja karjarakennus sekä viehättävä saunarivi. Heti rakennettaessa he ottivat myös sähkövalon, mutta ei voimavirtaa. Puimalato rakennettiin maantien varteen ja osuuskunnan puimakoneella ja polttomootorilla puitiin viljat. Riittä ei enää rakennettu.

Impi-emäntä oli syntyisin Lehtimäeltä ja tullut kirkkoherra Turtolalle palvelukseen Pohjolan naapuriin. Impi oli taitava taloudessa. Muistan, kuinka hän keitti ja kuivasi talkkunajauhotarpeet sekä haudotti ja kasvatti kananpojat lämpölampun alla laatikossa keittiössä. Usein hän leipoi hiivaleipää ja maukkaita pikkuleipiä. Ympäristön metsänummelta hän keräsi tarkkaan pudonneet oksat ja kävyt polttopuiden jatkeeksi. Mieleeni on jäänyt seinällä ollut taulu laivasta merellä, joka kertoi Amerikkaan menneistä sukulaisista. Impi oli nuoruudesta asti ollut hyvä hiihtäjä ja vielä eläkepäivinä hän hiihteli naapureihin kyläilemään.

Viidassa oli kolme lasta Liisa *1924, Laila *1925 ja Pentti (1927-1994) Liisa oli kouluttautunut talousemännäksi ja oli emäntänä Vehmaan karjatalouskoululla, kun hän meni naimisiin Arvo Tolvasen kanssa vuonna 1953. Hänen elämästään on kerrottu edellä Niinipaltan yhteydessä. Laila meni työhön jo sota-aikana kansanhuoltoon ja teki elämäntyönsä kauppa- ja konttorialalla Turussa. Hän oli naimaton.

Pentti oli äitinsä tavoin hyvä hiihtäjä. Puiston Ilmarin kanssa he rakensivat pienen hyppyrimäen nykyiseen kuivurimäkeen, jossa pidettiin poikienvälisiä kilpailujakin. Pentti kävi kansanopiston ja ryhtyi hankkimaan lisätuloja, ollen mm. pitkään sähköyhtiön mittarinlukija laajalla alueella. Työnsä tähden hän hankki kulkuvälineeksi kylän ensimmäisen mopedin ja sitten myös ensimmäiseksi Moskovitsh -henkilöauton. Isän kuoleman jälkeen 1957 Pentti ryhtyi viljelemään Viitaa. Hän avioitui Aurasta meijerikkö Marjatta (1924-2000) Granbergin kanssa. Heille syntyi Juha-Pekka *1962, joka nykyisin asuu ja omistaa Viidan. Juha-Pekka oli naimisissa Elina Suomisen kanssa. Heillä on kolme lasta, kaksosina *1988 syntyneet Santeri ja Sonja sekä *1990 syntynyt Saara. Juha-Pekka on ollut työssä Seppälän Tiilessä.

Samalta puolelta Salontietä lähtee tie myös **Leppämäkeen**. Niin kuin jo Korila-Vähätalon kohdalla on kerrottu, ostivat Juho (1862-1923) ja Matilda (1861-1930) Mäkinen vuonna 1899 Vähätalon. Seuraavina vuosina Juho raivasi pelloksi Vähätalon niityt, ensin Pikku-Hartikon ja sitten kaukaisemman Leppämäen. Tämän noin 40 ha peltoalan keskellä olevalle pienelle mäelle hän 1902 siirrätti Vähätalon toisen päärakennuksen, karjarakennuksen, aitan, saunan ja riihen. Lopullisesti keväällä 1903, Vähätalon osituksen ja huutokaupan jälkeen, perhe muutti Leppämäkeen. Tuossa vaiheessa perheessä oli jo kuusi lasta: Selma (1891-1979), Hilma (1894-1977), Niilo (1896-1974), Helmi (1898-1995), Lahja (1901-1993) ja Taimi (1902-1993). Leppämäessä syntyi vielä Sylvi (1905-1982). Talon kaikki lapset kävivät jo kansakoulun.

Leppämäen talon historiassa näkyy hyvin koko maatalouden 120-vuotinen kehitys Tarvasjoella. Siksi haluan sen tallentaa tässä osiossa koko kylää ajatellen yhteisesti, koska maatalouden muuttuminen oli kaikissa taloissa hyvin samanlaista. Leppämäki oli uusi talous kylän uudisraivaus alueella. 1900-luvulla raivattiin niityt ja osa metsää pelloiksi ja avo-ojitettiin. Vielä oli raivauksessa kirves, lapio ja kuokka, Fiskarsin rauta-aura oli tullut kyntöön, mutta äkeenä oli sepän tekemä karhu-äes. Pellot kylvettiin käsin. Viljat ja alkuun heinät niitettiin viikatteella tai sirpillä, kuivattiin kykkäillä tai seipäillä. Puitiin ja kuivattiin riihessä, mutta vilja puhdistettiin jo viskurilla ja varastoitiin aittaan. Tällä vuosikymmenellä tulivat jo kaksi tärkeää konetta: heinän niittokone ja riviin kylvökone. Heinänviljely pelloilla mullisti karjankasvatuksen ja meijerin tulo maidonjalostuksen. Ylijäämäheinällä oli suuri menekki vielä ”hevosvetoisessa” kaupungissa. Rahatulojen kasvu antoi voimaa ostotarvikkeille ja vähitellen siirryttiin omavaraistaloudesta vaihdantatalouteen.

Seuraavalla 1910-luvulla tulivat jo tehdasäkeet ja jyrät. Tavalliset viljelijät ostivat pieniä määriä ensimmäisiä apulantoja Tuomaskuonaa fosforilannoitteeksi ja Chilen salpietaria typpilannoitteeksi. Karjalle alettiin kasvattaa juurikasveja, ensin sokeripitoista turnipsia. Kun sen kasvua ryhtyi tuhoamaan sinappikuoriainen, siirryttiin rehujuurikkaaseen, josta tuli tuorekasvi karjalle 1940-luvulle asti. Tuosta vuosikymmenestä kertovat vieläkin näiden niittyjen turvemaiden savitus talvisin. Näin kaivettiin ”prunneja” monille peltolohkoille tai metsän laitaan. Näin saatiin etäällä joesta, myös karjalle juomavesi ja tulipalojen varalle vesivarastot. Heinien varastointia varten rakennettiin uusia latoja, Leppämässäkin viisi, alkuun olkikatkoisena.

Tultaessa 1920-luvulle tapahtui Tarvasjoella suuret muutokset, kun tuli sähkövalo ja yhteinen muuntaja rakennettiin Kotamäen maalle. Syksyllä ostettiin sähkömoottori ja puimakone. Näin loppui riihessä puinti. Jo erittäin sateisena syksynä 1923 syntyi uusi pulma, kun riihessä oli kuivattava lyhteitä ennen puintia, jotta saatiin säilyvää viljaa.

Juho Mäkinen kuoli sinä vuonna lokakuussa ja Niilo ainoana poikana otti isännyyden. Tällä vuosikymmenellä alkoi tehokas karjanjalostus, tarkkailuyhdistysten toiminta ja sonniosuuskunnat. Kun riukuaidat voitiin korvata piikkilanka aidoilla, ryhdyttiin viljelemään kestolaitumia, joita uusittiin neljän vuoden välein viljalla ja aidattiin uudelleen. Tuli jalostettuja viljalajikkeita, vähän apulantoja ja kalkitusta. Eräs suuri edistysaskel oli itseluovuttavan viljanleikkuukoneen tulo, joka lopetti viikateniiton. Harmaat talot saivat maalattuja pintoja ja talojen ympärille rakennettiin puutarhoja. Leppämäki sai uuden emännän, kun Niilo avioitui 1925 Helka (1899-1994) o.s. Lehtosen kanssa. Heille syntyi tytär Kaarina *1927. Jo tällä vuosikymmenellä Leppämäkeen tuli puhelin, joka palveli seutua ainoana sotaan asti. Vuonna 1932 Leppämäen puimaladossa alkoi Tarvasjoen seurakunnan ja SLEY:n osaston yhteisestä evankeliumijuhlusta vuosittainen juhlaperinne, joka on jatkunut nyt jo 90 vuotta.

Kolmikymmenluvulla maanviljelys kehittyi nopeasti lisää. Karjan ruokintaan tuli AIV-rehu. Rakennettiin maasäiliöitä, Leppämäkeenkin viisi, 180 sm. syviä ja 6 metrin halkaisijalla. Painumisvaraksi koottiin saman korkuiset laidat rautavantein. Ensimmäisiä viljankuivureita rakennettiin lähinnä riihiin. Metsänhoitoon ja istuttamiseen tuli suuri innostus, ja metsän arvo kasvoi tukien tilojen taloutta. Ennen sotaa Suomi oli lähes omavarainen maataloustuotteissa. Vanha talkoohenki eli vielä voimakkaana yhteisinä elo- ja perunankorjuupäivinä, rakennus- ja katontekotalkoina ja apuna perhejuhlien järjestelyissä tai onnettomuuksien sattua. Horrisissa se näkyi erittäin suurena työnä ja uhrauksina, kun tienvarren asukkaat yhdessä rakensivat Horrinen-Aura tien vuosina 1933-1936 valtiolle kelpaavaan kuntoon kunnan puolesta. Kunta vielä ei ollut edes halukas maksamaan sille kuuluvia tiepohjien lunastuksia, kunnes hovioikeus talvisodan aikana pakotti korvaamaan sen. Nykyään sama tie on Salo-Aura seututie. Kolmikymmenluvun viimeisinä vuosina vuokratraktorit kynsivät syksyllä muutamia hehtaareja rautapyöräisillä Fordoneilla. Mäkisen perhe kasvoi Kalervo *1932 pojalla ja työllä Lahja Annikki (1935-2013) myöh. Malmivaara. Annikki oli ammatiltaan kodinhoitaja ja teki koko työuransa Turussa. Hänen miehensä

Veikko *1935 Malmivaara on veturinkuljettaja. Kaarina oli lukenut itseopiskellen keskikoulun ja lukiota, kunnes suoritti viimeisen vuoden Loimaan lukiossa, josta tuli ylioppilaaksi vuonna 1958. Luettuaan teologiaa hän valmistui lehtoriksi ja pappisvihkimyksen jälkeen toimi seurakuntatyössä Turussa. Hän on nyt rovasti ja viettää eläkepäiviä Turussa.

Sotavuodet toivat säännöstelyt, ja säästä ja ravinteiden puutteessa johtuvat huonot sadot. Niiloisäntä ei ikänsä puolesta joutunut sotaan, mutta naapurien auttaminen tuli velvollisuudeksi, niiden miesväen jouduttua sotaan. Siirtoväkenä oli sotavuosina Juutilaisen mamma Äyräpäästä ja Uuno Hylen perhe Johanneksesta sekä Junnoset rakentaessaan omaa taloaan. Rauhan tultua myös Leppämäestä luovutettiin Salomon Riskin tila.

Siirtoväen tulo vilkastutti seudun elämää. Niin kuin myöhemmin kerron, tuli kylälle koulu, kauppa ja rahalaitoksen toimipiste. Entinen postinkantopiiri muuttui valtion kantopostiksi. Ennen sotaa oli ollut maitokuskina Niemisen Antti ja Kujanpään Lauri pienillä kuorma-autoillaan. Mutta sodan ajan tilat ajoivat vuoronperään maitoa meijeriin, koska ei ollut autoja ja talvisin tiet olivat auraamatta. Vasta 1940-luvun lopulla Saaren Kalevi alkoi ajamaan autollaan maitoa Juvalle ja tilat rakensivat maitolaiturit tien varteen. Koko kylä sähköistyi muutamassa vuodessa. Maatalouden satotaso nousi vähitellen, kun alkoi saada apulantoja ja karjojen tuotokset kasvoivat. Leppämäki oli muutaman vuoden LSK:n suomenkarjan jalostuskarjatila.

Tultaessa 1950-luvulle Leppämäkeen ostettiin Ferguson traktori 1951. Kun se oli sillä kylän osalla ensimmäinen, riitti sille töitä naapurienkin kynnoissä, muokkauksessa ja heinän kaadossa. Pitäjään tuli ensimmäinen leikkuupuimuri vuonna 1952, mutta osia viljasta meillä puitiin vasta syksyllä 1954. Erittäin märkä syksy 1957 teki puinnin puimurilla lähes mahdottomaksi, niiden kapeilla pyörillä upotessa peltoon. Osa kevätvehnästä iti peltoon korjauskelvottomaksi. Sinä vuonna ostettiin Mäkilän ja Uudentalon kanssa Valtti-kuivuri meidän riiheen, jossa kuivattiin monen tilan viljat yötä päivää.

Vuonna 1955 Kalervo avioitui Terttu (1931-2008) o.s. Karvonen kanssa ja perheeseen syntyi *1956 Ilkka, *1957 Tapani, *1960 Lassi ja *1967 Aulikki. Kalervo sai isännyyden Leppämäessä 1959. Terttu-emäntä toimi aikanaan hyvin aktiivisesti useiden yhdistysten toiminnassa. Erityisesti hänet muistetaan Maataloustuottajanaisten puheenjohtaja-ajasta. Kalervo taas toimi seurakunta- ja kunnalliselämässä ja erikoisesti MTK:n työssä. Kirjallisuus- ja kotiseututyöstä hänelle myönnettiin kotiseutuneuvoksen arvonimi vuonna 1994.

Maataloudessa oli Tarvasjoellakin 1960-luku suurten muutosten aikaa. Suurin osa pelloista salaojitettiin, kiitos oman pitäjän salaojaputkitekniikan ja omien kaivuuyrittäjien. Puimurit yleistyivät. Lypsykone oli ostettu jo 1956 Leppämäkeen ja niittosilppuri auttoi tuorerehun korjuussa. Vesijohto päärakennukseen johdettiin vasta 1961. Vuosikymmenen lopulla yhä useampi tila alkoi erikoistua johonkin kotieläintuotantoon tai erikoiskasvien viljelyyn. Useat olivat myös pakotetut etsimään lisäansioita. Näin syntyi porukoita, jotka lähtivät töihin satamaan tai sillanrakennustyömaille talviajaksi. Moottorisahan tultua yleisemmäksi myös metsätöihin etsiäydettiin.

Tultaessa 1970-luvulle Leppämäessäkin oli pakko päättää tuotantosuunnasta ja päädyttiin jatkamaan lypsykarjataloutta. Vuonna 1971 hajotettiin vanha karjarakennus ja rakennettiin uusi kaarihalli- parsinavetta rehutorneineen 30 lehmälle. Navettaan tuli maitosäiliö ja Maito-Aura aloitti tankkiautokeräilyn. Lypsytyö helpottui, kun kannun kannosta päästiin putkilypsyyn. Kuivanheinän raskas seiväskuivatus taas loppui, kun hankittiin paalauskuivuri. Rehun teossa ja irrotuksessa helpotti siltanosturi.

Niilo Mäkinen oli kuollut 1973. Ilkka luki historianopettajaksi ja avioitui 1986 Leena (1958-2010) Reuhkalan kanssa. Tapani taas kävi ylioppilaaksitulon jälkeen meijeriopiston ja on toiminut meijerialalla. Hän avioitui 1984 Anne *1961 Laakson kanssa. Aulikki opiskeli teologiksi ja on nyt

Saksassa ja Kuopiossa vietettyjen virkavuosien jälkeen Turussa tuomiorovasti. Aulikki avioitui 1993 Uwe *1966 Mäkisen ent. Lehmann kanssa, joka myös on pappi. Leppämäessä pidetyn hääpäivän aamuna kuoli talon vanhaemäntä Helga Mäkinen jo 93-vuotiaana. Lassi on aina halunnut viljellä maata ja yrittää. Alalle kouluttauduttuaan hän 1993 otti Leppämäen isännyyden ja on siitä asti viljellyt Leppämäkeä. Hän avioitui vuonna 1994 Minna *1967 Kiviniemen kanssa. Heillä on kolme lasta Niilo *1996, Matilda *1998 ja Topi *2000. Lassilla on ollut monia ammatin alan luottamustehtäviä mm. Länsi-Maidossa ja Valiossa. Minna on koulutukseltaan peruskoulunopettaja. Hän on monin tavoin ollut mukana seurakuntatyössä, erikoisesti sen musiikinalalla, toimien mm. oman tai naapuriseurakuntien kanttorien sijaisena.

Lassi ja Minna ottivat lypsykarjatalouden heti tilan päätuotantosuunnaksi. Navetta laajennettiin vuonna 2000 uudella pihattonavetalla, jossa vapaasti liikkuvat lehmät saivat makuuparret ja lypsettiin lypsyasemalla. Tuorerehun varastoiksi rakennettiin USA:sta tuotu Harvester-rehusiilo. Siilo oli 22 m. korkea, jakopöydällä ja puhaltajalla täytettävä, sekä tasaavalla ja purkavalla koneistolla toimiva. 26 m. korkea torni rakennettiin 1998. Vuonna 2014 Leppämäessä siirryttiin lypsyrobottiin.

Vuonna 2021 Leppämäkeen rakennettiin uusi kahden lypsyrobotin nykynavetta ja Niilo tuli mukaan tilan tuotantoyhtymään. Matilda on valmistumassa eläinlääkäriksi ja Topi diplomi-insinööriksi.

9. AURANTIETÄ ETEENPÄIN

Leppämäestä Auraan päin mentäessä lähtee tie oikealle **Ojanperään**. Se on Frostin maalle vuonna 1947 Viljo (1917-1991) ja Tyne (1916-2000) Iivanaisen rakentama asutustila. Iivanaisilla oli Kuolemajärven Siprolassa ollut menestyvä maatila, joka nyt oli ollut pakko jättää ja tulla uusille asuinsijoille. Perheeseen kuului heidän Tarvasjoelle tullessa Viljon äiti Anna-Mari (1890-1959) ja sisar Siiri (1916-1957). Viljolle ja Tyynelle syntyi seitsemän lasta. Ensimmäisenä syntyi tyttö, Maire, joka kuoli jo evakkomatalla Koijärvellä. Seuraavina syntyivät Veikko (1941-1981), Taimi *1946, Ritva *1948, Tuula *1949, Leena *1951 ja Lea *1956. Lähes samaan aikaan, kun Iivanaiset tulivat Tarvasjoelle, saapuivat heille asumaan myös Viljon kuolleen veljen Ruotsiin sotalapsina lähetetyt Pirkko *1931 ja Tarmo *1933. Pirkko lähti kuitenkin pian työhön Helsinkiin, jossa tapasi Heikki Kotamäen ja avioitui hänen kanssaan vuonna 1954. Tarmo asui Ojanperässä vuoteen 1951, jolloin meni töihin Turkuun.

Saatuun tilan hyvin tuottavaan kuntoon, Viljo etsi myös lisäansioita, ollen mm. salaojitusporukassa useana kesänä. Koulun Horrisiin valmistuttua Viljo oli sen ensimmäinen taloudenhoitaja. Hän kuului kunnanvaltuustoon ja oli pitkään sosiaalilautakunnan puheenjohtaja. Iivanaisen lapset siirtyivät koulun käytyään pois kodista työelämään. Kotiin tuli tilanhoitoa jatkamaan vanhempien luopuessa tilan hoidosta vuonna 1990 Leena ja Antti (1949-2006) Kiskonen. Leena toimi Horristen koulun taitavana keittäjänä pitkään ja koulun loppumisen jälkeen Hyvinvointikeskuksessa. Antti oli rakennusalalla. Isänsä tavoin Leena otti osaa kunnallispolitiikkaan ollen kunnanvaltuustossa ja eri lautakunnissa.

Antti ja Leena Kiskosella on kaksi lasta Tiina *1981 ja Teemu *1978. Antin kuoltua ja Leenan jäätyä eläkkeelle tilan rakennukset on myyty Marita Saloselle. Maat nykyisin omistaa Tiina o.s. Kiskonen ja Ville Ojanen ja tila on nimellä **Tiivioja**.

Jatkaessamme matkaa Auraan päin on aivan tien varressa seuraavana **Kankare**. Tämä Juho Hakamäen Juho ja Maria Kankareelle 1.3.1899 myymä torppa, oli Prakun torpan jälkeen ensimmäinen Auraan päin Horristen tilojen niityille rakennettu tila.

Torppari Juho Oskari Juhonpoika Kankareen ilmoitetaan syntyneen 14.11.1858 Hungerlassa Nummensyrjässä ja tulleen Auraan (Pöytyälle) Hypöisten Huuskalle 1880-luvulla. Täällä hän on mennyt naimisiin 1884 leskinaisen Maria Magdaleena Klaasintyttären kanssa. Tämä Maria oli

syntynyt Loimaalla 1857 ja ollut naimisissa Huuskan Mäenpään torpparin Jakob Heikinpoika Passin kanssa (1849-1883) kanssa. Tämä Jakob oli syntynyt Purmossa ja oli kuollessaan vasta 34-vuotias. Heille oli syntynyt kolme lasta, joista kuitenkin kaksi poikaa olivat kuolleet pieninä. Eloon oli kuitenkin jäänyt tytär, Maria Josefiina Jakobintytär Pass (1878-1925) Hypöisten Huuskan Mäenpään torpassa.

Juholle ja Marialle syntyi jo Huuskalla lapset: Anna (1884-1930), Juho (1886-1954), Alfred (1891-1918), Kaarle (1894-1923) ja Eenok (1897-1918). Kankareella syntyi vielä nuorimpana Valtteri (1900—1973). Isäni on kertonut, että Kankareen pojat olivat hyviä urheilijoita. Kun tuli tietoja suomalaisten menestyksestä Tukholman olympialaisissa vuonna 1912, alkoivat pojat sunnuntaisin juosta kilpaa Horrstenkujaa Leppämäen ohitse Mäkilään kulkevalla pitkällä 500 metrin suoralla. Harrastus säilyi eteenpäin myös seuraavina suvina, ja näin näistä ”peräkylän pojista” tuli pitäjän kilpailussakin menestyviä urheilijoita.

Kankareen torppa antoi melko suureksi kasvaneelle yhdeksän hengen perheelle niukan toimeentulon. Ensiksi oli raivattava pellot, rakennettava rakennukset ja tehtävä vielä taloon työpäivät. Niinpä lasten oli heti rippikouluikässä mentävä vieralle töihin. Ensimmäisenä näyttää jo ennen perheen Kankareelle tuloa, Maria olleen piikomassa Hakamäessä. Siellä hän tapasi työssä olleen Euran Tie-Knaapin pojan Juho Aukusti Juhonpoika (1871-1936) Ruohosen. He avioituivat ja heille syntyi lapsi Anna Maria (1898-1943) jo Hakamäessä.

Pojista kaksi, Juho, joka otti sukunimen Salo ja Kaarle, joka myös otti sukunimen Sinisalo, lähtivät Amerikkaan ilmeisesti vuonna 1912. Juhon tiedetään eläneen Kaliforniassa vuoteen 1954. Kaarle taas hukkui jonkin laivan upotessa 1923. Toisista pojista Hjalmar Alfred, joka liittyi punakaartiin, kaatui Tampereella 31.3.1918 ja myös sotaan lähtenyt Eenok Einar kuoli Tampereella vankileirillä espanjantautiin 2.7.1918.

Näin torpan vapauduttua itsenäiseksi 1920 Kankareella oli pojista enää Valtteri ja Anna, joka oli ottanut sukunimen Lehtinen. Uutta elämää oli kuitenkin Kankareelle tuonut Anna, jolle 1909 syntyi poika Oskar Matias (Matti) (1909-1982) ja 1915 tytär Toini. Myös Alfredin poika Elias Alfred (1916-1950) tuli asumaan Kankareelle. Elias, joka Tarvasjoen miesten mukana kulki koko jatkosodan, oli kuorma-autoilijana Naantalissa ja hukkui autonsa mukana heikkoihin jäihin vasta 34-vuotiaana talvella 1950. Toini (1915-1999) oli emännöitsijänä Kirkonkylän Metsolassa ja avioitui Paavo Metsolan kanssa.

Vuonna 1926 huhtikuun viimeisenä päivänä Juho Kankare kuoli. Valtteri oli mennyt naimisiin Helmi Hovin kanssa ja muuttanut viljelemään Juvan Hovia. Nyt Oskari Koivula (1879-1964) tuli Kankareelle ja avioitui Annan kanssa. Heille syntyi 30.3.1928 poika Reino. Kun vanhaemäntä Maria kuoli 1929, asui Kankareella enää vain Koivulan perhe. Anna Koivulakin sairastui vakavasti ja kuoli 1930.

Oskari Koivula lienee jo avioituttuaan Annan kanssa suunnitellut oman talon rakentamista Kankareen maiden yläpäähän, mutta vanhusten kuolema piti heidät Kankareella. Nyt Annankin kuoltua, Oskari ryhtyi omaa taloa vähitellen rakentamaan ja sen valmistuttua hän vuoden alusta 1935 myi Kankareen Viljo, Väinö ja Vieno Laaksolle. He sitten vuokrasivat Viljo ja Impi Laaksolle tilan 30 vuodeksi.

Viljo (1907-1952) oli avioitunut 1930 Margit (1911-1932) Peltosen kanssa ja heille syntyi tytär Maija (1931-2020) myöh. Stenberg. Margit kuitenkin kuoli ja Maija jäi Hakamäkeen kasvamaan aikuisuuteen asti. Viljo meni naimisiin uudelleen Impi (1911-1984) o.s. Ojalan kanssa vuonna 1936. Kankareen rakennuskanta oli vanha ja huono, joten Viljo purki ensin vanhan torpan rakennuksen ja rakensi uuden jostakin Pöytyältä tuodusta hirsikehikosta vuoden 1936 aikana. Impille ja Viljolle

syntyi ensimmäinen lapsi Matti vuonna 1937 ja Impi ja Matti muuttivat lopullisesti Marttilan Rauhalinnasta Kankareelle 11.6.1937.

Seuraavat vuodet olivat ahkeran työn ja rakentamisen vuosia. Perhe kasvoi vuonna 1938 Mikolla ja 1939 Irmalla. Irman syntyessä Viljo oli jo yh-kutsun saatuaan Turussa ja lähtemässä Kannakselle ja talvisotaan. Siellä hän koki ankarat taistelut muiden Tarvasjoen miesten kanssa, mutta säästy haavoittumatta. Viljo palasi vasta keväällä 1940 viljelemään ja rakentamaan Kankareta, jossa oli jo suunniteltu uuden karjarakennuksen tekoa. Kesällä 1941 syntyi pojista Mauri, joka kuitenkin vain viikon elettyään kuoli. Juuri silloin alkoi jatkosota ja Viljon oli myös sinne lähdettävä. Tarvasjoen JR35 miesten mukana hän taisteli koko raskaan hyökkäysvaiheen Karhumäkeen asti. Kun vanhempia ikäluokkia heinäkuussa 1942 kotiutettiin, pääsi Viljokin kotiin jatkamaan rakennuksen tekoa. Vuonna 1943 valmistui tien varteen tilava lato ja rauhan tultua valmistuivat karjarakennukseen tilat 10 lehmälle ja kolmelle hevoselle. Samaan aikaan vanhoja rakennuksia voitiin purkaa. Perhe lisääntyi 1943 Heikki pojalla.

Vielä kerran Viljo joutui lähtemään sotaan, kun vihollisen ankara hyökkäys Kannaksella kesäkuussa 1944 alkoi. Sen kuun 17. päivänä tuli kutsu JR7 joukkoihin Vuosalmelle. Täällä ankarissa taisteluissa 11.7. Viljo haavoittui ja pääsi kotiin sotasairaalasta vasta rauhan tultua 1.12.1944. Nyt alkoivat jälleenrakennuksen vuodet. Tilan peltoala kasvoi rintamamiestilan maalla ja maatalous kehittyi. Samaan aikaan Laakson perhekin kasvoi, kun 1946 syntyi Hannu, 1948 Heimo ja 1951 kaksoispojat Veikko ja Veijo.

Ankara suru kohtasi Impi Laaksoa ja hänen suurta perhettään 26.5.1952, kun Viljo yllättäen kuoli. Taakka oli sitäkin suurempi, kun Impi odotti juuri yhdeksättä lastaan, joka 1952 syntyi Arvo-nimisenä poikana. Sitkeänä naisena Impi kuitenkin kesti. Onneksi vanhemmat lapset alkoivat tulla työkykyiseen ikään. Ahkerina ja yritteliäinä he veivät elämää ja toimeentuloa eteenpäin. Pellot salaojitettiin ja pystytettiin ostamaan traktori. Lapset toisensa perään kävivät koulut ja siirtyivät omalle paikalleen työelämään ja perustivat perheitään. Impi Laakson kuoltua Kankareta hoidettiin perikuntana vuoden 1984 jälkeen, kunnes Hannu ja Sisko *1936 (os. Joki) vuonna 1998 lunastivat tilan itselleen.

Hannu teki elämäntyönsä rakennusmiehenä, jolla erityisalana oli vanhojen puutalojen huoneistojen saneeraus. Rakennusalalla toimivat toisetkin veljet mm. Mikko urakoitsijana. Olen ajatellut, että taitava rakennus- ja puusepäntaito on periytynyt jo isoisä Roope Laaksolta, jonka kerrotaan olleen taitava laivapuuseppä. Näillä taidoilla hän teki omat huonekalutkin ja rakennusten ovet, ikkunat ja portaikot. Sisko teki työuransa kaupan myymälänhoitajana, kunnes aikakausi muutti maaseudun hyvät lähiliikkeet kannattamattomiksi. Siskon ja Hannun tyttäristä Marja-Liisa *1968 Gustafsson on hoitotieteen tohtori ja lehtorina ammatti-instituutissa. Leila *1966 toimii erään professorin sihteerinä. Marja-Liisan Matilda tyttärestä tuli vuonna 2021 Turun Flikka.

Menessämme Auraan päin lähtee oikealle Uitontie. Sen varrella on oikealla **Lassi**. Sen ostivat asutustilana vuonna 1941 Nikolai (1904-1981) ja Iines (1921-2001 o.s. Rokka) Järvinen ja rakensivat tarpeelliset rakennukset. He olivat molemmat kuulovammaisia ja siksi Nikolai ei ollut joutunut sotaan. Hän oli kova työmies, joka sotavuodet oli tehnyt Mäkilän raskaimmat maataloustyöt, kun toiset veljet olivat sodassa. Seppälän tiilitehtaan valmistuttua Niku, kuten häntä nimettiin, kävi monet vuodet tehtaalla polttajana. Lastin tilalla Reino Järvinen aloitti kyläkaupan pidon 1949, kunnes rakensi Kauppilan Aurantien varteen. Sen jälkeen Tarvasjoen Säästöpankki piti sivukonttoria Lassissa vuodet 1957-1978 kolme kertaa viikossa kahden tunnin ajoin. Nikulla ja Iineksellä oli neljä lasta Harto s. 1949, Hanna (1951-2014), Leena * 1954 ja Kari * 1957. Vanhempien muutettua Turkuun vuonna 1979, tuli Leena, joka oli avioitunut Veikko Laakson kanssa, asumaan 1980 Lassiin. Veikko oli ammattikoulun käytyään työnjohtajana Uudenkaupungin Maanrakennuksessa. Leena taas teki elämäntyönsä postin piirijakajana ja asuu nyt yksin Lassissa Veikon kuoltua vuonna 2016.

Veikon ja Leenan lapsista Jaana (1983-1988) kuoli vuonna 1988 onnettomuudessa auton kanssa. Toiset lapset kävivät koulunsa ja lähtivät työelämään. Johanna * 1979 tekee työtä kokkina HVK:n keittiössä ja Janne *1982 insinöörinä Turussa. He ovat avioituneet ja elävät omaa elämäänsä muualla.

Lähempänä Aurantietä on tien toisella puolella **Immala**. Sen rakensi Ilmari Penttilä isälleen ja sisarpuolelleen Tyynelle (1901-1963) vanhuuden asunnoksi välirauhan keväänä 1941. Muistitiedon mukaan vanhaisäntä Vihtori Penttilä istui pihamaalla ja seurasi rakentamisen edistymistä, kun hän vilustui ja sai keuhkokuumeen, joka vei kuolemaan. Talon valmistuttua Tyyne muutti sinne ja Meeri Laine (1918- 2002), joka jo pikkulapsena oli tullut sukulaistyttönä Penttilään. Hänen isänsä oli kuollut Tammisaaren vankileirillä 1918 ja äiti Olga oli tuonut Meerin Penttilään. Meerillä oli ainakin yksi vanhempi veli Vilho, joka asui Raisiossa kuten äitikin. Sotavuosina ja sen jälkeisinä vuosina Immalassa asui siirtoväkeä mm. inkeriläisistä Kähärit ja myöhemmin juuri sotaleskeksi jäänyt Kirsti Lindfors pienen Hannele -tyttärensä kanssa.

Jo sodan aikana Meeri ryhtyi kantamaan Uiton postia Aurasta polkupyörä tai sukset kulkuvälineenään. Itse hän kertoi, että pyörästä menivät kumit, eikä kansanhuolto pystynyt antamaan uusia kumeja, joten hän kääri vanteelle paksusta narusta pyörän renkaan ja ajoi sillä pitkään postimatkoja. Vuonna 1947 hänelle syntyi tytär Sinikka, jota Tyyne hoiti ensi vuodet, niin että Meeri pystyi hoitamaan postinkannon uskollisesti. Jossakin vaiheessa Meeri hankki kulkuvälineeksi moottoripyörän, jolla jo postin kanto tuli helpommaksi. Tyyne kuoli 1963, jolloin Meeri ja Sinikka (1947-2020) jäivät asumaan Immalaan. Sinikka avioitui Jorma Ruunin kanssa. Heidän perheensä kasvoi Marjaanalla * myöh. Mäki, Jounilla ja Tanjalla *1967 myöh. Korhonen. Jorma Ruuni oli syntyisin Honkilahdelta ja teki kodinkoneista kauppaa mm. Somerolla. Hänen kauppansa taloudelliset vaikeudet heijastuivat pahoin takausten kautta niin perheen, kuin Meerinkin talouteen. Se oli yhtenä syynä Sinikan avioeroon. Sinikka solmi uuden liiton Taisto Matikaisen kanssa. Heidän poikansa Kari Matikainen asui Immalassa. Kari on myynyt kesällä 2021 Immalan Terhi Pursiaiselle, joka pitää retrokäsityöliikettä avoimna arkilauantaisin.

Meeri meni naimisiin 1970 Tauno Mäkelän *1946 kanssa Pöytyältä. Tauno keräsi romuja ja ansaitsi sen kaupalla. Hänen romunkeräyslavansa tien toisella puolen oli seudulle tärkeä keräyspiste, vaikka ei aina miellyttänyt kunnan rakennustarkastajia. Meerin kuoltua, vuonna 2002, on Tauno jatkanut yritystään Pöytyällä.

Aurantien varressa on Uitontietä vastapäätä **Kauppila**. Sen Reino Järvinen rakensi kyläkaupaksi 1950. Tontti oli Kankareen maata, jonka Viljo Laakso myi Reinolle, saatuaan korvaukseksi saran Leppämäestä. Kauppaa hoitivat ensin Järviset, kunnes he ottivat hoitajaksi Esteri Laihon. Hän lastensa Pertin ja Pirkon kanssa tuli Kauppilaan asumaan. Täältä myöhemmin kirurgiksi opiskellut Pertti ja Auran kirjastonhoitajana toiminut Pirkko kävivät koulunsa Elisenvaaran yhteiskoulussa ja lukiossa.

Laihon perheen jättäessä kaupan pidon, Reino Järvinen oli jo monen työnsä ohella ryhtynyt taksikuskiksi ja laajentanut maataloutta. Siksi hän otti kauppaan yrittäjäksi Eero Pihajoen Yläneeltä. Eero (1904-1983) ja Hilja (1911-2002) Pihajoella oli suuri perhe, yhdeksän lasta. Osa lapsista oli jo aikuisia, eivätkä tulleet enää Tarvasjoelle. Eero oli kyläläisille erittäin pidetty, palvelualtis ja auttava, mutta kyläkauppojen menestymisen mahdollisuudet vaikeutuivat juuri näinä vuosina. Ihmisille tuli autoja ja liikkuminen mahdollisti ostokset myös muualla. Kauppa-autot alkoivat ajaa reittejään ja erikoistavaroiden ostomahdollisuudet kasvoivat. Pelkällä päivittäistavaroiden myynnillä ei enää pärjännyt. Kun Eeron eläkeikäkin jo alkoi 1960-luvun alkupuolella tulla lähelle, hän luopui kaupan pidosta, muutti Yläneelle ja meni siellä sahalle töihin.

Kauppaa tuli jatkamaan Paavo *1939 ja Aune *1940 (o.s. Laine) Saurus. Paavo oli saanut kauppiasalalle kokemusta ollessaan työssä Juvalla Olavi Kuukkalalla. Nuoruuden innolla hän jatkoi Pihajoen luomaa kyläkauppaa vuoteen 1967, mutta kyläkauppojen aika alkoi olla ohitse. Sauruksen

perhe oli kasvanut Merjalla *1961 jo Turussa ja Kauppilassa syntyi Niina *1965. Kun Paavo 1967 siirtyi työnjohtajaksi Nakkilan Konepajaan, loppui kaupan pito täällä ja Pihajoki antoi kaupanpidon tyttarelleen Railille ja Leevi Laaksolle. Enää heiltäkään ei kauppa kannattanut ja rakennettuaan omakotitalon Kyröön, he lopettivat kaupan täällä lopullisesti. Nyt Pihajoki myi Kauppilan Risto ja Ulla Järviselle asunnoksi vuonna 1971 ja he asuivat siinä vuoteen 1983, jolloin Mäkilän uusi päärakennus valmistui.

Riston ja Ullan jälkeen Leena ja Antti Kiskonen ostivat Kauppilan. He olivat Leenan ollessa keittäjä-siivoojana koululla, asuneet keittäjän asunnossa, mutta kaivanneet omaa kotia poissa koulun piiristä. Antti teki Kauppilassa remontin, jossa mm. vanhat näyteikkunat vaihdettiin normaaleihin ikkunoihin. Vuonna 1989 Iivanaiselta Viljo ja Tyyne siirtyivät eläkepäiviksi kirkolle ja myivät Ojanperän Leenalle ja Antille. Vielä samana vuonna Antti *1950 ja Marita *1966 Sauren ostivat Kauppilan. Marita oli tullut pankkivirkailijaksi Tarvasjoen Säästöpankkiin. Antti taas jatkoi Liedossa Kanttikoneella, mutta sen toiminnan loputtua hän toimi 18 vuotta Seppälän Tiilessä. Marita on myöhemmin toiminut siivousalan yrittäjänä ja tilitoimistoalalla. Hän on aktiivisesti toiminut myös seurakunnan piirissä ja kotiseututyössä. Heillä on neljä lasta: Tuomo *1992, Aarne *1993, Helka *1997 ja Lempi *1999. Tuomo on tehnyt elämäntyönsä katsastusmiehenä. Helka on uurastanut autoteollisuudessa ja Lempi on taiteilija.

Kauppilan kohdalta alkaa tie **Mäkilään**. Mäkilän osti Kotamäeltä ja rakensi 1901 Juho ja Josefiina Järvinen. Juho (1876-1926) Järvinen oli syntynyt Euralla Nokan Nummilan torpassa, joka oli Hämeentien varrella Kujanpäättä vastapäätä toisella puolen tietä. Juho oli kymmenlapsisen perheen vanhin poika. Juho oli innostunut maanviljelyksestä ja halusi viljellä omaa tilaa. Siksi hän naimisiin mentyään ja Kotamäkeen töihin tultuaan, osti itselleen tilan Kotamäen niittyjen perältä. Hän jäi viidestä veljestään lopulta ainoaksi Tarvasjoelle. Heistä nuorin veljistä Frans Nummila kouluttautui sitkeällä itseopiskelulla Halikon ensimmäiseksi kunnansihteeriksi, KOP:n ja sitten Halikon Säästöpankin johtajaksi, liikemieheksi, kotiseututyön ja museon perustajaksi. Kolme samasta veljessarjasta asui Pöytyällä. Amanda Josefiina (1877-1948) os. Kanerva, taas oli Kallelasta Keskitalon Kanervan torpasta. Hänen isänsä oli Ali-Knaapin poikia ja äiti Keskitalon tytär Maria.

Juhon ja Josefiinan tullessa ja rakentaessa Mäkilää, Horristen kylän perällä oli vasta Prakun ja Kankaren torpat. Samaan aikaan ryhdyttiin raivaamaan Kotamäen ja Leppämäen niittyjä pelloksi. Kyrötieltä Tahilan kohdalta lähtenyt Horristenkuja tuli vuonna 1903 rakennetun Leppämäen ohitse ja jatkui Mäkilän pihalta läpi metsien Prakkuun. Järvisen lapsista Helmi (1898-1992) oli syntynyt jo ennen Mäkilään tuloa. Seuraaviksi syntyi Saima (1902-1978), Nikolai (1904-1981), Martta (1906-1995), Viljo (1908-1978), Vilho (1910-1940), Katri (1912-1936), Kerttu (1915-2005) ja Reino (1917-1986). Lapsista Saima, Nikolai, Martta ja Kerttu olivat syntyneet kuuroina ja kävivät Turussa kuurojen koulun.

Sitkeällä työllä Juho Järvinen viljeli ja rakensi Mäkilää, kunnes lapset vähitellen kasvoivat ja tulivat utterasti mukaan työhön. Heti 1901 rakennettua päärakennusta laajennettiin jo 1910-luvulla ja uusi tiilinen karjarakennus valmistui vuonna 1926. Samana vuonna Juho Järvinen kuoli vasta 50-vuotiaana. Lapsista Helmi oli jo 17-vuotiaana 1915 avioitunut Juho (1889-1961) Viitasen kanssa ja muuttanut pois Mäkilästä. Myöhemmin Martta, Kerttu ja Nikolai löysivät elämänkumppanin kuulovammaisten ystäväpiiristä. Martta Forss ja hänen perheensä elivät työelämänsä pitkään Lokalahden Nopperlassa. Kertun mies oli Martin Himberg ja he elivät Turussa. Niku ja Lines taas asuivat Lastissa, kuten aikaisemmin on kerrottu. Viljo osti tilakseen Juvan kylästä Kalliolan 1935 ja avioiduttuaan Lyyli (1912-1984) os. Heinosen kanssa muutti sinne viljelemään tilaa. Saima asui naimattomana Mäkilässä koko ikänsä äitinsä kanssa ja toimi utterana veljiensä talouksia palvellen. Katri oli sairastunut jo nuorena nivelreumaan, joka vei tämän iloisen ja valoisin neidon kuolemaan jo 24-vuotiaana.

Pojista Vilhosta oli kasvanut Mäkilän isäntä isän kuoleman jälkeen. Hän laittoi talon rakennukset kuntoon ja sai pellot tuottamaan. Erityisesti muistetaan hänet kylän talkoiden järjestelijänä. Milloin tehtiin olki- tai pärekattoja, hän teki ja valvoi työn ensiluokkaisen laadun. Kun kylän miehet tekivät valtiolle kelpaavan tien Tarvasjoelta Auran asemalle 1930-luvulla, oli Vilho riuskimpia rakentajia. Talvisodan sytyttyä Vilho ja Reino lähtivät sotaan ja Vilho kaatui JR14/1 taistelulähetinään Honkaniemessä 20.2.1941. Sotapäiväkirjassa on tuolta päivältä:” Päivän taisteluissa oli kaatunut rohkea ja aina neuvokas taistelulähetti tarvasjokelainen Vilho Järvinen, jonka ruumis jäi rintaman taakse.” Muistojulkaisussa sanotaan: ”Vainaja oli tunnollinen ja ahkera maamies, joka uskollisena ja uupumatta työskenteli pelloillaan. Syvästi velvollisuudentuntoisena miehenä hän asetti yhteisen edun oman yläpuolelle. Vainaja oli kaikkien pitämä.”

Reino oli avioitunut vähän ennen talvisotaa Annikki (1915-2002) os. Laihon kanssa. Oltuaan ensin sotaväessä 1938-1939, hän lähes heti kotiututtuaan joutui lähtemään talvisotaan. Sen ankarista taisteluista palattuaan oli Vilhon kaatumisen jälkeen tulevaisuus Mäkilässä aivan toinen. Nyt isännyyden ottivat Reino ja Annikki. Nikulle hankittiin Lasti, jonne rakennuksia ryhdyttiin rakentamaan. Talvisodan aikana oli pihan toisella puolella olevaan kanalarivin pään asuntoon tullut siirtolaisiksi perhe. Kesäkuun 7 päivä 1941 syntyi Risto (1941-2015) ja hänet kastettiin Leppämäen evankeliumijuhlilla 19.6.1941. Reino oli jo saanut kutsun jatkosotaan ja oli asepuke päällä ristiäisissä. Sen jälkeen hän ehti olla vain kaksi yötä kotona, kunnes juhannusyönä 23.6. alkoi muiden mukana marssi Paimion asemalle ja sotaan lähtö. Reino joutui olemaan koko jatkosodan rintamalla 14.11.1944 tapahtuneeseen kotiuttamiseen asti. Näin hän oli asepalveluksessa, sotaväki mukaan lukien, yli viisi vuotta. Kesken sotavuosien syntyi Anja tytär 1943. Anjan kastepäivänä 6.1.1944 muistetaan olleen hirmuinen lumimyrsky.

Ensimmäisistä rauhan vuosista alkaen Reino alkoi utteran työn oman tilan ja koko seudun hyväksi. Sähkölinja vedettiin heti sodan jälkeen rautalangoin vanhalla muuntajalta, kun kuparilankoja ei saanut mistään. Tultuaan valituksi vuonna 1948 kunnanvaltuustoon, hän ryhtyi puuhaamaan Horrisiin uutta kansakoulua. Seudulla oli paljon lapsia, joista suurin osa kävi koulua Suurilassa, jopa 9 kilometrin matkalla. Osa kävi Liedonperässä ja eräät Heikinsuolla. Reino kokosi kansalaisadressin ja sai valtuuston päättämään koulun perustamisesta. Penttilän rakennukset ostettiin ja oltiin yhdessä mukana koulun kunnostuksessa, sekä Penttilän rakentamisessa. Koulu alkoi syksyllä 1949. Ennen koulun perustamista tehtiin uusi muuntaja, jolloin koko seutu sähköistyi. Puhelimet yleistyivät, kun oma keskus tuli 1950 Uittoon. Samaan aikaan Reino sai ajatuksen kyläkaupan perustamisesta. Vielä samana syksynä se aloitti Lassissa, mutta jo seuraavana vuonna Reino rakensi uuden kaupan Kauppilan.

Koulun johtokunnan puheenjohtajana Reino ajoi lävitse uuden koulun rakentamisen Horrisiin ja se valmistui 1957. Jo sitä ennen Reino oli ryhtynyt ajamaan taksia. Hän innostui myös kananmunantuotannosta. Vientikunta Munan muututtua osuuskunnaksi ja aloittaessa munan keräilyn 1950-luvun lopulla, Reino osti munien keräilyauton ja juuri kortin saanut Risto aloitti keräilyn. Samoihin aikoihin Reino laajensi peltojen omistusta, salaojitti ne ja rakensi kuivurin sekä hankki hyvän konekannan.

Keskellä noiden toiminnan vuosien lapset kasvoivat ja saivat käydä koulun Horrisissa. Sitten Risto jo avioitui vuonna 1958 Ulla (1939-2012) os. Tammisen kanssa. Heille syntyi Mirja *1960, Marja *1963 ja Jari *1978. Heidän perheensä näin kasvaessa he ostivat Kauppilan 1971 asunnokseen ja asuivat siellä vuoteen 1983, jolloin Mäkilään valmistui toinen uusi päärakennus. Anja taas avioitui vuonna 1964 Tuomo *1939 Mäen kanssa ja heistä on jo kerrottu Tonttulassa.

Vuonna 1973 Mäkilään ryhdyttiin rakentamaan ensimmäistä kananpoikien kasvatustaloutta. Nopeasti kasvavien suurten häkkikanaloiden poikastarpeen tyydyttämiseksi, Mäkelän siitoskanala Vilppulasta etsi Lounais-Suomeen oman rotulinjansa poikasten kasvatustaloutta ja Reino ja

Risto ryhtyivät siihen. Juuri noina vuosina Japanista tuli taito ja osaajat, jotka pystyvät jo untuvikkoina erottamaan kanat ja kukkopojat toisistaan. Myös Mäkilässä heidän taitojaan käytettiin hyväksi. Kananpoikien kysyntä kasvoi niin nopeasti, että Järviset rakensivat jo toisen kanalan tähän tarkoitukseen 1975. Työt kanalassa olivat hyvin jaksollisia. Kiireellisimmät työhuiput tulivat kasvatuserien vaihtuessa, myytävien poistuesssa, kanalan puhdistuksessa ja uusien untuvikkojen tulossa. Näihin jaksoihin oli saatava runsaasti kausityöntekijöitä, joita Mäkilä työllisti paljon.

Kasvatuskanalasta Risto luopui ja siirtyi munituskanalaan. Rehujen tuotannon varmistamiseksi ja omien seosten tekemiseen hankittiin mylly- ja sekoitusauto. Sen pohjalta perustettu Tarvasjoen Rehupojat -yritys on laajalla toimialueella Etelä-Suomessa kiertänyt jo vuodesta 1993. Sitä on pääasiassa pyörittänyt Riston vävy Kari Matikainen Mirjan avustuksella.

Risto tuli mukaan kunnalliselämään jo nuorena ja teki pitkän työuran mm. kunnanhallituksen puheenjohtajana. Hänen rauhallinen, harkitseva ja aina rakentavaan kompromissiin pyrkivä elämän asenteensa vaikutti paljon siihen, että Tarvasjoella harvoin syntyi erimielisyyksiä yhteisten asioiden hoidossa.

Risto tuli eläkeikään ja avioitui uudelleen Pirjo *1947 Tuomisen kanssa. Riston vielä eläessä Mäkilän peltoja viljeli vuokralla ja myöhemmin osti Timo Laaksonen. Kanalat taas osti Suomen Maito Oy luomumunien tuotantoon. Niitä on käytetty Jymy-jäätelön teossa raaka-aineeksi. Riston kuoltua myös asuinrakennukset myytiin Suomisille ja päärakennuksessa on nyt asunut Samuli Suominen. Myös talon yhteydessä olevat pellot ovat nyt Suomisten omistuksessa ja luomumunien tuotanto jatkuu.

Aurantielle palattuamme vastapäätä on **Horristen koulu**. Sillä tontilla oli Penttilän tilan rakennukset, jotka kunta osti talvella 1948 Horristen koulun tiloiksi. Koulu alkoi siinä kunnostuksen jälkeen syksyllä 1949. Koulun viime vuosisadan loppuun jatkuneesta historiasta on Tarvas 2/1999 kirjoitettu laaja historia, jonka liitän tähän. Koulun virallisen historian ohella olen kuullut ehkä satoja kertomuksia. koulun opettajista ja heidän perheenjäsenistään, oppilaista, keittäjistä, joulujuhlista, sen puitteissa pidetyistä tilaisuuksista, koulun hiihtokilpailuista, laturetistä, kentälle talkoovoimin tehdystä kunnan ensimmäisestä jääkiekkokaukalosta, tai hyppyrimäestä, kyläjuhlista jne. Ehkä niistä kertoo myöhemmin toisessa yhteydessä joku toinen, sillä onhan tämän koulun pulpeteissa koulunsa aloittanut niin monet alansa ammattilaiset ja yrittäjät, opistoista tulleista on eri alojen teknikoita, agrologeja, rakennusmestareita, sairaanhoitajia, sosiaalialan työntekijöitä ja johtajia, pitkälle lukeneita lääkäreitä, aina kirurgeista hammaslääkäreihin tai gynekologeihin. Useat ovat väitelleitä tohtoreja ja eri alojen tutkijoita, jopa yksi kenraalikin. Seitsemäänkymmeneen vuoteen mahtuu monia poisnukkuneita, jo isoisia ja -äitejä, jotka rakkaudella vaalivat koulua ja sen opetustyötä lastensa ja lastenlastensa parhaaksi.

Koulun loputtua vuonna 2000 siinä toimi kunnan päiväkotinä **Lounatuuli** vuoteen 2011. Sen jälkeen se oli käyttämättä ja tyhjillään, kunnes 2017 sen osti Ahti Luippa ja Jaana Jasmavaara. He perustivat koululle Antiikki-liike Ajattoman.

Auraan päin matkaa jatkettaessa on oikealla **Penttilä**. Alun perin Penttilän talon rakensi (Horristen koulun tontille), tilan Sepän jaossa 23.06.1903 ostanut Oskari Matias Hildeen. Hän oli syntynyt 1873 Pöytyällä ja hänen vaimonsa Aina os. Lönnqvist *1877 Angelnimellä. Heillä ilmoitetaan syntyneen lapset Ensi *1901, Niilo *1902 ja Sylvi *1905. Heistä emme ole löytäneet yhtään muistitietoja. On vain kauppakirjan maininta, että he tulivat Paraisilta. Ehkä voimme olettaa Hildenin olleen yksi niistä tuon aikakauden rohkeista viljelijöistä, jotka luulivat vaurastuvansa tilan ostamisella ja rakentamisella, kun yhteiskunta ei vielä verottanut kauppavoitoista ennen vuotta 1920. Niinpä

Hildenkin tilan rakennettuaan myi sen Vihtori (1864-1941) ja Vilhelmiina (1864-1932) Penttilälle vuonna 1909. Vihtori Penttilä oli syntyisin Halikosta, mutta perhe tuli Tarvasjoelle Raisiosta.

Juho Vihtori Penttilän perheen tullessa Horrisiin olivat mukana kaksi lasta edellisestä avioliitosta Juho Hindor (1892-1919) ja Tyyne (1901-1963), sekä avioliitosta Vilhelmiinan kanssa syntyneet Suoma (1905-1915) ja Ilmari (1907-1969). Penttilän tullessa ei vielä ollut tietä Auran asemalle, vaan tila oli Kyrön tieltä tulevan Horristenkujan päässä. Koska kyläläiset olivat jo vuosikymmeniä käyttäneet rautatiellä Auran asemaa Turku-matkoilla, jatkui tie Penttilästä eteenpäin. Ensin se oli leveä polku, mutta kun Oskari Metsola aloitti turvetuotannon Isosuolla noin vuonna 1918, tie muuttui jo kylätieksi. Sen heikoimmat kohdat olivat veto-ojia ylittävät heikot sillat. Ne olivat vaarallisia pettäessään erityisesti hevosten jaloille. Kun ensimmäiset autot ilmestyivät tälle kylätielle, muistetaan ainakin kaksi tapausta, jolloin silta petti niiden alla.

Penttilää kohtasi suru 1915, kun 10-vuotias Suoma-tyttö kuoli tulirokkoon sairastuttuaan. Myös pojista Juho kuoli 1919. Hänen muistetaan olleen hyvin oppimaan halukas ja itseopiskelulla itseään kehittävä, mutta raskaita töitä karttava. Niinpä isä kertoi muille, että Hindu (Juho) mieluummin lukee logomobiilin ohjekirjaa, kun korjaa viljaa. Nyt Ilmarista alkoi kasvaa Penttilään uusi isäntä ja äidin kuoleman jälkeen Tyyne hoiti emännyyden. Ilmari avioitui vuonna 1940 Taimi (1913-1967) Lehdon kanssa. Välirauhan aikana Ilmari ryhtyi rakentamaan isälle ja Tyynelle vanhuuden kodiksi Immalaa. Vähän ennen rakennuksen valmistumista, kun jatkosota oli juuri syttynyt, vanha isäntä sai keuhkokuumeen ja kuoli.

Taimi-emännän mukana Penttilään oli tullut myös omaksi pojaksi Tauno (1933-2016). Yhteiseksi lapseksi syntyi *1945 Paavo. Suuri muutos Penttilässä tapahtui vuonna 1948, kun kunta osti talon rakennukset ja tontin Horristen koulun rakennuksiksi. Siksi oli kiireellä rakennettava uudet rakennukset ja talouskeskus nykyiselle paikalle.

Elämä uudessa Penttilässä vakiintui varsin nopeasti. Taunon tultua miehen ikään hän valitsi ammatikseen kuorma-autoilijan raskaan yrittämisen ja avioiduttuaan vuonna 1960 Tertun kanssa rakensi oman talon. Paavo, joka oli uuteen Penttilään tultaessa vasta nelivuotias vilkas taapero, pääsi nyt käymään kansakoulun lähellä Horrisissa. Tauno oli käynyt koulun vielä Suurilassa, jolloin tuli päivittäin kaksi kertaa viisi kilometriä koulumatkaa. Paavosta kasvoi nuoresta asti yritteliäs, joka ensin osti jo rippikouluiässä 1960 paperipuun kuorimiskoneen. Siihen asti ostaja oli vaatinut metrisen paperipuun käsikuorinnan, joka oli raskasta ja hidastakin työtä. Helppoa työtä ei ollut konekuorintakaan, joskin uusia koneita hankkimalla työn teho kasvoi. Isä Ilmari oli vielä apumiehenä mukana varsinkin pinoamassa. Kuorintaa kesti vuoteen 1964. Kesän 1965, ennen armeijaan menoaan, Paavo ajoi asfaltin tasauskonetta tietyömaalla. Sotaväestä palattuaan Paavo ryhtyi kuljettamaan traktorilla maitoa meijeriin vuosina 1966-1969. Tarvasjoella maitoa kuljetettiin meijeriin tonkissa aina oman meijerin loppumiseen asti vuoteen 1974. Samaan aikaan Paavo hankki vasaramyllyn, jolla suoritti meijerimatkojen jälkeen myllytystä laajalla alueella.

Taimi Penttilä oli kuollut vuonna 1967 ja Ilmari myös 1969. Nyt Paavosta oli tullut Penttilän seuraava isäntä ja hän avioitui vähän ennen isän kuolemaa vuonna 1969 Maila (1946-1985) Hakalan kanssa Kuusjoelta. Heille syntyi kaksi poikaa: Pasi (1972-1999) ja Jarkko *1971.

Maataloudessa 1970-luku oli suurten muutosten aikaa. Samaan aikaan, kun lypsykarjataloudesta luovuttiin, myös siirryttiin suurempiin eläintuotantoyksiköihin. Tällöin sikataloudessa erikoistuttiin kasvaviin porsitus- ja lihasikaloihin ja kanatalouteen tulivat suuret häkkimunituskanalat. Tässä vaiheessa Paavo rakensi ensimmäisen 5000 kanan kanalan vuonna 1971. Yritystoiminnan lähtiessä toimimaan hyvin ja Mäkilän poikasten kasvatuksen taatessa suurien kasvatuserien saannin, ryhtyi Paavo jatkamaan kanalaa kaksinkertaiseksi. Tästä alkoi jatkuva rakentamisen aika, kun samalla tilan peltoalat lisääntyivät, itse tehtyjen rehujen käyttö kasvoi, konekanta suureni ja tilan tuotanto laajeni.

Vuonna 1974 tehtiin kalustosuoja, 1975 toinen munituskanala, 1977 kuivuri, 1982 poikaskanala ja 1984 laajempi kalustosuoja. Tällä hetkellä Penttilän pellot on annettu vuokralle ja kanatalous on loppunut.

Näiden kiireisten tuotantovuosien keskellä Paavo jäi leskeksi, kun Maila vuonna 1985 kuoli. Myös agronomiksi valmistuneen Pasin elämä täällä päättyi 1999. Pojista Jarkko luki insinööriksi ja on työssä Helsingissä. Hänellä on vaimo Anne ja kaksi tyttäretä. Paavo ehti kiireisinä vuosina olla mukana kunnalliselämässä kunnanvaltuuston jäsenenä ja eri lautakunnissa. Hän solmi uuden avioliiton Anneli *1955 ent. Tarkkonen kanssa. Anneli on ollut mukana aktiivisesti seurakunnan diakonia- ja yhteisvastuutyössä sekä monissa yhteiskunnan sosiaalisissa tempauksissa mm. Ukrainan pakolaisten huollossa.

Penttilän tietä vastapäätä lähtee tie **Lehtonummelle**. Tilan varhainen historia menee jo vuoteen 1846, jolloin Hakamäen pojalle Juho Jaakonpojalle (1816-1881) ja hänen vaimolleen Marialle annettiin talosta Mäntylän torppa. Sen torpankirjassa on maininta, että ”torpan lisäksi he saavat talosta sen palan, joka ulottuu Varkaantiestä Salimäkeen. Sitten raja käy pitkin Sepän rajasta suorana viivana Isontalon (Kotamäki) rajaan sieltä löytyvään isoon kiveen, joka on hänelle (siis Juholle) näytetty.”

Tämä ”pala” on Lehtonummi, jonka Juhon ja Marian tyttären Matildan (1859-1943) ja hänen miehensä Heikki Juhonpojan (1842-1934) Ojalan poika Heikki Oskari Lehto osti itselleen torpan vapautuessa 1920. Jo sitä ennen hän Mäntylän aikana oli raivannut rahkasoisen metsän 9 ha. pelloksi, kaivanut ojat ja savennut pellot, niin että ne muutamassa vuodessa olivat muuttuneet runsasmultaiseksi ja viljavaksi maaksi. Tämän hän kertoo Kotimaisten kielten keskuksen murrearkiston äänitteessä vuodelta 1962. Siinä hän myös mainitsee, että hän muistaa kuinka äiti teki kaksi työpäivää viikossa Hakamäkeen torpan vuokrana, kun isän voimat eivät työhön enää riittäneet.

Naimisiin mentyään ja Mäntylästä lähdettyään Heikki ja Vilhelmiina olivat ostaneet 1913 Euran Lähteenmäestä tontin Hämeen Härkätien varresta Kujanpäättä vastapäätä ja rakentaneet siihen Lehtonummi-nimisen talon. Vuonna 1920 he myivät sen Johan ja Minne Heleniukselle ja tulivat Horristen Lehtonummelle.

Heikki ja Matilda Mäntylällä oli 8 lasta, joista Oskari Lehto (1881-1968) oli vanhin. Seuraavina olivat Matilda (1883-1956) ja Juho (Jussi 1885-1939) joka oli menettänyt kätensä ja teki työtä kulkukauppiaina. Iida Mäntylä eli vain kolme vuotiaaksi (1888-1891) Kustaa (1891-1970) meni Amerikkaan ja eli siellä Kaliforniassa. Myös sisar Anna (1894-1979) lähti USA:han ja Ida sisar (1897-1962) oli naimisissa Ilmari Kivirannan kanssa Pöytyällä. Tyttäristä nuorin oli Selma (1903-1969) Mäntylä. Ilmeisesti Mäntylästä siirtyivät Lehtonummelle tai Tuomisen mäkeen vuonna 1920 pappa Heikki ja mamma Matilda. Näin he asuivat poissa Mäntylästä lopun elämänsä.

Oskari Lehto oli mennyt naimisiin Vilhelmiina (1882-1938) kanssa vuonna 1904 ja heillä oli kolme lasta Paavo (1906-1941), Tyyne *1908 ja Taimi (1913-1967). Tyttäristä Tyyne avioitui Kosti *1906 Salmisen kanssa Liedosta. Taimi avioitui Reino Mäkirinnan kanssa 1931 ja heille syntyi Tauno *1933. Avioliitto kuitenkin kariutui ja Taimi Taunon kanssa palasi Lehdolle. Vaimon kuoltua 1938 ja tyttärien jo lähdettyä pois kodista, Oskari otti taloudenhoitajaksi Martta (1898-1984) Vahlsrömin. Hän oli syntynyt Karunasta ja tullut Vuoriselle apuun Vilman kuoltua. Oskari otti Martan vaimokseen, ”ettei ihmisillä ole mitään luulopuheita hoitajastani”.

Aurantien tultua valtion tieksi 1936, sille määrättiin tien kunnonhoitaja. Tätä tehtävää Paavo utterasti hoiti vuoteen 1941, jolloin joutui lähtemään jatkosotaan. Hän oli rakentanut viereiselle mäelle uuden talon vuosina 1936-38 ja avioitunut vuonna 1938 Tyyne (1911-1999) os. Kurjen kanssa. Tyyne oli syntynyt Janakkalasta ja tullut karjanhoitajakoulun käytyään karjakoksi Kotamäkeen. Heille syntyi tytär Pirkko marraskuussa 1941, vasta isän kuoleman jälkeen.

Paavo ei ollut joutunut sotaväkeen jalkavamman takia, eikä siksi kutsuttu talvisotaan, mutta jatkosodan jo alettua hän sai kutsun reserviläisistä täydennettyyn JR32. Tämä rykmentti lähti Suomusalmelta talvisodasta tuttua Raatteentietä ja taisteli Uhtuan suunnalla. Näin Paavo joutui tämän lähes täysin pohjois- pohjalaisista kootun rykmentin 4.kompaniaan. Hän oli sen miehistä lähes ainoana eteläsuomalainen ja erillään tutuista. Täällä Paavo nyt haavoittui kuolettavasti Röhön ja Uhtuan tien risteyksessä käydyissä kovissa taisteluissa. Ruumis oli ensin haudattuna Uhtualle, kunnes se vasta kolmen kuukauden kuluttua saapui Tarvasjoelle. Viikko isän ruumiin tulon jälkeen oli Pirkon ristiäiset. Kummeina olivat Taimi ja Ilmari Penttilä.

Oskari Lehto kuoli vuonna 1968 ja Martankin muutettua pois on vanha Lehto ollut asumattomana siitä asti. Tyne ei sotaleskeksi jäätyään enää avioitunut, vaikka otti taloa hoitamaan ja elämäkumppanikseen Juho Kouhian (1920-2001). Pirkko avioitui vuonna 1959 Heikki (1934-1995) Mäkisen kanssa ja meni Liedonperän Haavistoon emännäksi. Pirkolle ja Heikille syntyivät Eeva *1960 ja Esa *1964.

Lehtonummi ehti olla hiljaisena parikymmentä vuotta, kunnes Eeva meni naimisiin vuonna 1979 Jorma *1956 Sisson kanssa. He rakensivat uuden talon, **Salimäen**, vuonna 1980 samaan Lehtonummen mäkeen. Täällä Eevalle ja Jormalle syntyi Jari*1980, Jarkko *1982 ja Erik *1993. Jorma oli monet vuodet työssä Aurassa Rentolla ja Esko Järvisellä sekä ajoi myöhemmin Rehupoikien autoa. Eeva oli perhepäivähoitajana, seurakunnan lastenohjaajana Paimion ja Tarvasjoen seurakunnassa ja sitten hän kouluttautui esikouluun kouluavustajaksi. Tiet Jorman kanssa erosivat vuonna 2000.

Vuonna 1993 alettiin Haavistossa suunnitella sukupolven vaihdosta Esalle. Tällöin Pirkko ja Heikki päättivät rakentaa vanhuuden asunnon Lehtonummelle ja uusi talo valmistui 1994. Pian muuton jälkeen Heikki kuitenkin kuoli vuonna 1995 ja talo jäi yksin Pirkolle. Tyne-mamman ja Juhon kuoltua on tuo Paavon rakentama vanha Lehtonummi ollut kylmillään. Nykyisin Pirkko-mummin muutettua Auraan vuonna 2018 asumaan yhdessä Kalevi Viitasen kanssa, uudessa Lehtonummessa asuu vain Eeva. Hän on edelleen tehnyt työtä koulunkäynninohjaajana Tarvasjoen koululla. Hänen erikoisharrastuksensa on ollut jo pitkään valokuvaus. Siinä alalla taitavana hän on ottanut tuhansia kuvia, julkaissut kirjoja ja pitänyt näyttelyjä.

Salimäessä on asunut vuodesta 2018 Eevan pojista Jarkko. Hänellä on ensimmäisestä suhteesta Henna Lindbergin kanssa poika Jami *2006. Nykyisen avopuolison Emilia Linnea Palmin *1985 kanssa on hänellä tytär Eevi-Maria *2019. Jarkko on töissä veljensä Erikin kanssa Hot Mix Oy:ssä Tyllissä ja Emilia myyjänä Tokmannilla.

11. Rasuntien asujia

Horristen kylää on Rasuntien varrella kolme taloa. Etäisimpänä kylän asujista on 1860-luvulta asti ollut **Prakun** torppa. Tämä Kotamäen / Isotalon torppa oli vuosikymmeniin ainoa kylän perälle noussut asumus muinaisen Varkaantien varteen.

Aina on kysytty mikä oli Varkaantie? Se oli ilmeisesti jo ehkä vuosisatoja vanha talvitie, jota käyttivät Hämeestä Turkuun tulevat matkamiehet. Se oli koko matkan melkein mäetön ja tasainen, joka mahdollisti hevoselle raskaankin kuorman kuljettamisen. Koska se kulki joko harjumaastoa tai niittyjä, oli tiepohja tasaista ilman myöhemmin tulevia sarkaojia. Vain jokien tai niihin laskevien sivujokien ylitys loi paikallisen esteen. Tie oli Hämeestä tultuaan yhtynyt Huovintiehen Kosken Sorvastolla, josta ne jatkuivat yhdessä Hevonlinnalle. Siellä Huovintie erosi jatkuen harjua pitkin aina Ulvilaan asti. Varkaantie kulki nyt eteenpäin Rahkion niittyjen poikki. Karinaisten kirkon eteläpuolelta se meni yli Tarvasjoen ja siitä Heikinsuolta Uittoja pitkin ohi Prakun Liedonperän takamaille. Ohitettuaan Mahlion Raholan se Liedon väljää pitkin tuli Liedon kirkolle. Tästä se Härkätien alista linjaa ohitti Vierun ja Säterin kosket, mennen ennen Savijoen liittymää Aurajoen

jäälle. Jäätä pitkin kuljettiin Halisiin, jossa Paaskunnassa ennen tullia noustiin kaupunkiin. Tie on aina ollut nimenomaan talvitie. Muina aikoina sitä eivät käyttäneet kuin ehkä muita karttavat eli varkaat.

Tästä maakunnallisesta talvitiestä ovat monet sanoneet vanhojen ihmisten kertoneen heille. Yksi näistä oli Hilma Nieminen, Prakun vanha emäntä. Hän kertoi minulle 1950-luvulla, että Prakun edelliset asujat olivat kertoneet löytäneensä tuon tien varrelta kuormasta tipahtaneita rautaharkkoja, kun sitä tietä Forssasta Turkuun kuljettiin siellä tuotettua takorautaa. Noissa tiedoissa on varmaan perää. Kun Axel Wahren vuonna 1847 perusti Forssaan kehräämön ja kutomon, sekä sen jälkeen konepajan, sahan ja tiilitehtaankin, suuri ongelma oli raaka-aineiden tuonti ja valmiiden tuotteiden markkinointi ja vienti. Forssa oli tuolloin liikenteellisesti etäistä sisämaata, jonne Loimijoen vesireittikään ei kuljetuksissa auttanut. Siksi kuljetuksiin oli käytettävä ainoaa mahdollista, hevoskuljetusta, ja Turku oli ainoa lähin markkinakeskus ja satama. Rautatietä Toijalasta Turkuun rakennettaessa Wahren yritti saada sen kulkemaan Forssan kautta. Mutta kun se 1876 valmistui, lähimmät asemat tulivat Humppilaan ja Loimaalle. Rautatietkin keskittyivät ensisijaisesti henkilöliikenteeseen ja vain kappaletavaran kuljetukseen. Näin tavaran siirrot jäivät edelleen hevoskuljetusten varaan. Vasta kun Wahren 1898 perusti oman rautatien Humppilasta Forssaan, kuljetukset hevoskyydein loppuivat ja varmasti talvitien käyttö.

Tämän talvitien vahvistaa Edward Sjömanin Marttilan, Kosken, Euran ja Karinaisten kuntain kartta vuodelta 1900, johon on piirretty ”ylimuistoinen talvitie” juuri kerrotuin maastokohdin. Sjöman oli itse elänyt juuri noiden kuljetusten aikaa. Tätä tietä käytti mm. Koskella 1877-1907 toiminut Vingon höyrystyskuljetusta pitkin hevoskuljetuksin puutavaraa Koskelta Kyrön asemalle. (Kosken historia s.182)

Tuskinpa täällä Prakussa kuitenkaan oli kiinteää rakennettua asutusta, ennen kun 1860 tälle mäelle rakennettiin Isontalon torppa. Sinne tuli Juha Kustaa Juhonpoika Prakku (1.2.1823-8.11.1899) Hän oli Liedonperän Knuutilan Kulmalan torpan poika, joka oli avioitunut Vilhelmiina (Miina) Juhontyttären kanssa, joka oli ilmeisesti Kotamäen tyttäriä. Heillä oli Prakkuun tullessa jo neljä lasta: Juha *1851, Amanda *1853, Susanna *1855 ja Maria *1858. Prakussa syntyi heitä vielä neljä lisää: Juho *1861, Otto *1864, Matti *1867 ja Marie *1871.

Juhon ja Miinan perhe olivat raivanneet tänne metsään ensimmäiset pellot ja kasvattaneet karjaa. Toimeen he tulivat hyvin omavaraisesti ja lapset vartuttuaan lähtivät pois maailmalle. Hilma Nieminen kertoi kerran Juhon viimeisistä vuosista. Lasten lähdettyä pois Prakusta, ei heillä enää ollut varaa pitää hevosta, vaan etäiset naapurit kävivät tekemässä kyntö- ja kylvötyöt, kun Juhosta ei ollut enää työmiestä. Sitten hän sairastui ja sai aika-ajoin kivuliaita ”kramppeja”. Siihen auttoi ainoastaan hevosen tuoreesta lannasta puristettu neste. Eräänä iltana tuli taas paha kohtaus. Koska heillä ei enää ollut omaa hevosta, oli Miinan yötä myöden lähdettävä hakemaan nestettä Kirkonkylän Mäkilän torpasta, kuten hän oli ennenkin hakenut, mutta päivällä. Polku Mäkilään meni Lähteenmäen metsän poikki. Miinalle tuo kahden kilometrin polku oli tuttu, mutta pimeyden ja susivaaran vuoksi piti olla lyhty mukana. Nesteen Mäkilästä saatuaan Miina palasi takaisin, mutta paluumatkalla lyhty sammui ja synkässä metsässä vain taivaalta näkyvää valoisuutta seuraten osasi pysyä polulla ja pääsi metsän läpi kotiin. Suuri oli helpotus ja ilo, kun lääke taas auttoi Juhoa. Juho kuoli marraskuussa 1899 ja Miina kolme vuotta myöhemmin.

En tiedä mistä tulivat Prakun seuraavat asujat. Vuonna 1906 heidän Kalle -niminen poikansa kävi jo Suurilan koulua. Kerrotaan, että hänen opettajansa Emilia Helve rankaisi kovakouraisesti jostakin tätä, muuten hyvin oppivaista poikaa. Tästä kuultuaan isä lähti hurjistuneena koululle puhumaan opettajalle epäoikeudenmukaisuudesta. Itse hän kertoi myöhemmin, että matkalla hänen kiukkunsa opettajaa kohtaan vain kiihtyi. mutta koululle saavuttuaan hän löysi opettajan niin monen oven takaa, että viha lauhtui ja hän pystyi asiasta maltillisesti keskustelemaan.

Torppien vapautuessa 1918 jälkeen, myös Prakun torpan olisi siellä asuvat voineet lunastaa itselleen. He kuitenkin eivät käyttäneet tätä oikeutta hyväkseen, vaan luovuttivat tilan korvausta vastaan Kotamäelle takaisin. He ostivat oman tilan Sauvosta ja muuttivat sinne. Naapurit olivat hevosillaan viemässä heidän muuttokuormaansa uuteen kotiin.

Tässä vaiheessa Kotamäessä järjesteltiin talon sisäisiä asioita. Hilma ja Ville Koskela (e Töyry) olivat viljelleet Koskelan torppaa Kyrötien laidalla vuodesta 1896. Nyt heidän ainoa elossa oleva tyttärensä Hilma Pauliina (1897-1983) oli mennyt naimisiin Seppälän Pullerin pojan Kustaa Antero (Antti) (1895-1945) Niemisen kanssa 3.7.1920. Häät oli vietetty Kotamäessä. Prakun vapauduttua Otto Virtanen ehdotti Hilmalle ja Villelle Koskelan vaihtoa Prakkuun. Näin tapahtuikin ja vuoden 1923 alusta vaihto tapahtui. Hilmalle ja Antille syntyi 1921 poika Pauli Pellervo (1921-1941). Antti ryhtyi rakentamaan Prakkuun uutta päärakennusta ja muutti perheineen sinne. Vuonna 1929 Antti otti isännyyden ja kunnosti tilan ja pellot hyvään kuntoon. Vuonna 1935 rakennetussa kanalassa aloitettiin munantuotanto. Antti osti myös kuorma-auton 1936 aikoihin ja alkoi ajaa Aurantien varren maitoja meijeriin.

Sitten syttyi talvisota. Melkein heti rauhan tulon jälkeen Ville väsyi elämäänsä ja kuoli. Myös Hilma-mamma kuoli toukokuussa. Sen jälkeen vanhaanriviin tuli asumaan Salakan siirtolaisperhe Äyräpäästä. Pauli oli joutunut heti välirauhan alettua kaksi vuotiseen sotaväkeen ja jatkosodan alettua hän JR4 joukoissa joutui taisteluihin Kannaksella. Siellä hän Perkjärvellä haavoittui 29.8.1941 ja kuoli kuukautta myöhemmin sotasairaalassa haavakuumeeseen.

Paulin kaatuminen oli Prakussa raskas menetys. Kerrotaan, että sen kuukauden aikana, jonka Pauli oli Tilkassa, Hilma kävi Helsingissä häntä katsomassa. Tänä aikana hänen mustat hiuksensa muuttuivat harmaiksi surusta. Salakan perheen palattua toukokuussa 1942 Karjalaan, jättivät he seuralliset Hilman ja Antin kaksin, kunnes juhannuksen aikaan 1944 tulivat uudet siirtolaiset, Sairasen perhe. Antin kuolema 1.2. 1945 teki Hilmasta 47-vuotiaan yksinäisen lesken. Niinpä, kun Prakkuun seuraavaksi tulivat Sairasten jälkeen 1947 Hussin perhe, kiintyi Hilma erityisesti Lauri (1938-1983) poikaan. Laurin kasvaessa Hilma adoptoi hänet pojakseen ja Prakkuun alkoi kasvaa uusi isäntä. Martta Hussi oli soteleski, jolla oli Laurin lisäksi kaksi muuta poikaa. Hän muutti täältä pois Hartolaan ja meni siellä uuteen avioliittoon.

Lauri Nieminen avioitui vuonna 1963 Irma *1939 Huitin kanssa. Heille syntyi vuosien kuluessa neljä lasta: Juha-Pekka *1964, Maarit *1966, Marja-Leena *1968 ja Päivi *1972. Vaikka Lauri teki nyt talon työt ja kunnosti rakennukset ja koko tilan, ei Hilma luopunut talon omistuksesta, vaan useiden vanhusten tavoin pelkäsi joutuvansa kunnalliskotiin tilasta luopuessaan. Vasta 1970-luvun lopulla isännöisyys tuli Laurille. Kävi niin, että kun Hilma kuoli 2.10.1983, tuli Laurin vuoro kaksi kuukautta myöhemmin lähteä tästä elämästä.

Tilan pito jäi nyt Irman ja nuoren Juha-Pekan vastuulle. Kesällä 1985, kun Juha-Pekka oli sotaväessä, iski salama talon latoon ja konesuojaan 25.06. polttaen sen ja koko konekannan mm. traktorin ja puimurin. Vaikeuksien jälkeen tila kuitenkin saatiin tuottavaan kuntoon, vaikka ei nykyisessä Suomessa maatalous enää anna riittävää toimeentuloa. Lisäansioita Juha-Pekka on saanut mm. ollen 16 vuotta työssä autokoritehdas Carrus Delta Oy:llä.

Nykyään siis Prakun omistaa Juha-Pekka Nieminen. Hänellä on avovaimonsa Satu * 1966 Metsolan kanssa kaksi lasta Niko *1995 ja Niina *1998. Heistä Niko on jo kouluttautunut työelämään ja asuu Liedossa. Niinan opiskelut kaupallisella alalla ovat juuri valmistumassa. Satu on tehnyt pitkän työuran laitossiistijänä Härkätien terveyskeskuksessa.

Rasuntien varressa viimeisenä Horristen taloista on **Riski (Hietanummi)**. Se on Leppämäen luovuttama siirtolaistila. Tila syntyi maiden vaihtokaupassa, kun Leppämäen luovuttamat maat sai Reino Järvinen ja hänen maillensa tänne rakennettiin Riskin tila. Tilan rakensi vuonna 1947 Salomon

Riski. Hänellä oli ollut tila Kuolemajärven Kaukjärvellä. Salomonin vaimo oli kuollut ja poika Arvi Riski kaatunut Talissa 26.6.1944. Arvi Riskin leski Lilja Esteri (1916-2013) o.s. Kouhia ja heidän kaksi tyttärtään: Pirkko *1942 ja Marja-Leena *1943 tulivat Salomonin mukana. Koska Salomon oli jo vanha mies, tuli hänen kanssaan taloa rakentamaan Esterin veli Juho Kouhia (1920-2001). Hän oli koko sodan ajan rintamalla ollut ja siellä ansioitunut, teknisesti taitava sotilas. Hänellä olivat puhelin- ja sähköasentajan luvat, mutta noita taitojaan hän ei ammatikseen käyttänyt. Kun Esteri ja työtöt lähtivät 1950-luvun lopulla Valkeakoskelle ja Salomoninkin lähdettyä sinne heidän jälkeensä, Juho osti talon ja omisti sen elämänsä loppuun asti.

Juho Kouhian kuoleman jälkeen tilan möi Esa Mäkinen ensin Laukalle ja hän Tero ja Veera Lehtilälle. Nykyään talossa asuu Teron äiti Pirjo Lehtilä.

Rasuntien varressa on vielä **Mäntylä**. Talo on tällä hetkellä uusimpia seudun rakennetuista tiloista. Sen rakensivat Prakusta ostetulle maalle Maarit *1966 ja Tommi *1966 Hiekkämäki vuonna 1990. Heillä on kaksi lasta Ville*1998 ja Elina *2002. Tommi ja Maarit ovat tehneet pitkän työuran Aurajoki Oy:ssä. Tommi on nyt myynnin ammattitutkinnon suorittettuaan ollut töissä Bevisissä ja Maarit Tarvasjoen koululla siistijänä. Tommi on pelannut ja toiminut pitkään jalkapallovalmentajana ja nuorten urheiluohjaajana, niin Tarvasjoella kuin naapuripitäjissä. Hänet palkitsi Länsi-Suomen Liikunta vuonna 2010 parhaana seuratyöntekijänä. Ville toimii Härkätien Puhelimen myyntineuvojana ja Elina valmistuu merkonomiksi.

13. Kuljetaan Aurantietä Auran rajalle – ”Selkäräjälle”

Mennessämme Salo-Aura tietä Auraan päin on vasemmalla **Koivula**. Sen rakensi Hakamäestä ostetulle maalle 1935 Oskari Koivula (1879-1964). Niin kuin Kankaren kohdalla on aikaisemmin kerrottu, oli Oskari jäänyt leskeksi 1930 ja kaksivuotiaan Reinon yksinhuoltajaksi. Oskarilla olivat tyttäret edellisistä liitoista Toini (1917-1996) Koroma ja Aini Koivula. Heistä Toini, oltuaan jo työelämässä, tuli ajoittain auttamaan isän taloutta.

Reino (1928-1975) oli lahjakas oppilas, jonka opettaja Emilia Helve huomioi. Kun Reino jo lopetti kansakoulun ja jatkosodan aikana taas yhteiskoulut pääsivät toimimaan, järjesti Helve, että monen ihmisen tuella ja takaamalla lainoilla Reino ja Leo Seppälä pääsivät lukemaan Turkuun. Täällä pojat tulivat ylioppilaiksi 1948 ja Reino luki opettajaksi. Oltuaan ensiksi väliaikaisena opettajana mm. Alikulmalla, hän sai viran Järvenpäässä. Oskari Koivulan vaiherikas elämä päättyi 1964. Reino kävi Järvenpäästä kesäisin Tarvasjoella, kunnes hän päihdeongelmien tähden jäi eläkkeelle 1974 ja jo seuraavana vuonna kuoli täällä Koivulassa.

Vuonna 1976 Koivulan osti Tauno (1949-2020) Anteroineen. Hän toimi lähes koko työuransa metallialan töissä. Hänen vaimonsa Airi Kuusela on toiminut töissä kunta-alalla. Heillä on kolme tyttöä, jotka ovat jo pitkään olleet poissa syntymäkodistaan.

Koivulan kohdalla Auratien oikealla puolella on Terttu ja Tauno (1933-2016) Penttilän talo **Koivumäki**. Sen Tauno rakensi Penttilästä lohkotulle maalle 1960. Vuotta aikaisemmin hän oli avioitunut Terttu *1932 o.s. Tuomisen kanssa. Tauno oli ryhtynyt autoilijaksi 1954, ajaen ensiksi toisten autoja, mm. Jussi Tolvasen öljyautoa ja Arvid Lentosen kuorma-autoa. Ostettuaan Lauri Maunulalta itselleen vuonna 1959 oman auton, hän sai samalla liikenneluvan. Elettiin voimakasta rakentamisen, salaojituksen, viljan siirron, teiden tekemisen ja asfaltoinnin aikaa ja autoilijoille riitti töitä. Tultuaan eläkeikään ja vaikeasti sairastuttuaan, Tauno luopui autoilusta 1990 ja myi autonsa Erik Siparille.

Tauno tunnettiin hyvämuistisena tarinain kertojana ja keskustelijana. Hän oli hyvin musikkallinen ja soitti bassoa Tarvasjoen pelimanneissa monet vuodet. Terttu on koulutukseltaan meijerikkö ja tässä

meijerityössä hän oli ensin Laitilan ja sitten Auran ja Tarvasjoen meijereissä. Paikallinen meijeritoiminta loppuikin jo 1970-luvun alussa. Myöhemmin hän oli työssä 17 vuotta Paimion automaattisorvaamolla.

Tertulla ja Taunolla on kolme lasta: Tuula-Anneli *1961, Tarja-Leena *1963 ja Tero *1970. Tyttären väittelivät lääketieteen tohtoreiksi vuonna 1995 ja Tero on diplomi-insinööri. Tero oli nuorena hyvä yleisurheilija moukarinheitossa, voittaen mm. ikäryhmänsä P18 SM-kisoissa hopeaa 1988. Hän on nykyisin työssä Helsingissä ja naimisissa Satu os. Lindholmin kanssa. Heillä on lapset Frans *2010 ja Viola *2011. Tuula on toiminut Väestöliiton Turun osaston ylilääkärinä ja toimii nyt lääkäriasema Endogyne Oy. erikoislääkärinä. Tuula oli naimisissa Jari Jaatisen kanssa ja hänellä on lapset Jenni *1992 ja Oskari *1995. Molemmat lapsista ovat jo lukeneet lääkäreiksi. Tarja-Leena on TYKS-lab:n erikoislääkäri.

Seuraavana jo metsien saartamana on **Mäkitalo**. Sen rakensi Paavo (1906-1976) ja Taimi (1902-1994) Nikula vuonna 1924 **Keskkylä**- nimiselle tontille. Paavo oli Horristen Nikulan poika ja Taimi taas oli syntyisin Karunasta ja omaa sukua Lehto. Heillä oli kolme lasta Irja (1926-2006) myöh. Saari, Johan (Jussi) (1928-2009) ja Rauna (1930.-2021). Paavo teki teuraskauppaa ja myös kotiteurastuksia. Ennen sotaa muistetaan hänen olleen ensimmäisiä Singer-ompeelukoneen myyjiä, kun tuo ihmekone pyrittiin hankkimaan joka talouteen. Hän oli sodassa koko talvisodan ja jatkosodassakin suurimman osan, kunnes vanhempia ikäluokkia kotiutettiin. Hän oli taistelulähetinä pitkään. Kerrotaan, että vaikka hän oli korpraali, hän erään taistelutilanteen aikana, JR60 riveissä lähellä Karhumäkeä, joutui suuren johtajapulan takia olemaan joukkueenjohtajana, kunnes tilanne selkeni.

Irja oli jo heti kansakoulun käytyään mennyt kotiapulaiseksi Auraan Urpolle. Kun Auraa talvisodan loppupuolella 1940 pommitettiin, hän oli siellä nahkatehtaan vieressä työssään ja näki, kun pommit putosivat ympäri seutua. Myöhemmin hän oli kansanhuollon virkailijana. Hän avioitui emännäksi Karinainiin Kauko Saarelle. Rauna sairastui koulun jälkeen ja pääsi hoitoa saamaan Ruotsiin. Siellä hän avioitui ruotsalaisen Kalle Olssonin kanssa ja jäi Ruotsiin asumaan.

Johan (Jussi) Nikula avioitui vuonna 1950 Paula (1930-2019) o.s. Saarian kanssa ja rakensi **Mäkitalon** uudet rakennukset Rekontien varteen vuonna 1954. Jussi aloitti rakennusmiehenä siltatyömailla Paraisilla. Sen jälkeen hän teki pitkän päivätyön Cultorilla ja Mynämäen maanrakennuksella teiden ja alueiden rakentamisessa sekä pinnoite- ja asfalttitehtävissä. Heillä oli kolme poikaa, kaksosina vuonna 1952 syntyneet Kari ja Seppo sekä vuonna 1955 syntynyt Reijo. Seppo on naimisissa Soili o.s. Suomisen *1955, kanssa. Seppo on koulutukselta rakennusmestari ja on toiminut rakennusyrityksissä ja mm. kunnan rakennusmestarina. Soili Nikula on toiminut hoitoalalla ja on nyt Neolifen jälleenmyyjä. Sepon lapset ovat Riikka *1987 ja tytärpuoli Laura *1980.

Kari on yo-merkonomi. Hänellä on yli 30-vuotinen työura Turussa toimivissa huolinta-alan yrityksissä kansainvälisten kuljetusten järjestely- ja tullaustehtävissä (esim. Huolintakeskus, DSV). Karin vaimo oli Raija o.s. Vilén (1955-2017) ja heillä on tyttäret Viivi *1979 ja Veera *1980.

Reijo on myös koulutukselta yo-merkonomi ja on pysynyt poikamiehenä. Hän oli töissä Maraboun tehtailla Ruotsissa ja Condite Oy:n varasto- ja valmistuspuolen logistiikalla. Hän asuu nyt yksin eläkepäivinä Mäkitalossa.

Horrusten kylähistorian tutkimisen ja kirjoittamisen toimeksi saaneina, tässä on työmme tulos.

Tarvasjoella 10 päivä heinäkuuta 2022

Hanna Hörkkö

Kalervo Mäkinen